

**LATVIJAS REPUBLIKAS KONSOLIDĒTAIS OTRAIS, TREŠAIS,
CETURTAIS, PIEKTAIS, SESTAIS KĀRTĒJAIS ZIŅOJUMS PAR
1966.GADA STARPTAUTISKĀ PAKTA PAR
EKONOMISKAJĀM, SOCIĀLAJĀM UN KULTŪRAS TIESĪBĀM
IZPILDI LATVIJĀ 2008.-2017.GADĀ**

IEVADS	1.-2.rindkopa
Pakta 1.pants	3.rindkopa
Pakta 2.pants	4.-32.rindkopa
Pakta 3.pants	33.-43.rindkopa
Pakta 4.pants	44.rindkopa
Pakta 5.pants	44.rindkopa
Pakta 6.pants	45.-67.rindkopa
Pakta 7.pants	68.-78.rindkopa
Pakta 8.pants	79.-84.rindkopa
Pakta 9.pants	85.-111.ridndkopa
Pakta 10.pants	112.-131.rindkopa
Pakta 11.pants	132.-148.rindkopa
Pakta 12.pants	149.-177.rindkopa
Pakta 13.pants	178.-194.rindkopa
Pakta 14.pants	195.rindkopa
Pakta 15.pants	196.-211.rindkopa
Noslēguma jautājumi	212.-214.rindkopa
PIELIKUMI	

IEVADS

1. Šis dokuments ir Latvijas kārtējais ziņojums par Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk ANO) *1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām* (turpmāk Pakts) izpildi Latvijā laika posmā no 2008.gada līdz 2017.gadam, ievērojot Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas (turpmāk Komiteja) 2007.gada 30.aprīļa – 18.maija noslēguma komentārus par Latvijas Republikas sākotnējo ziņojumu (turpmāk Komitejas noslēguma komentāri).¹ Kārtējā ziņojumā (turpmāk Ziņojums) informācija ir apkopota saskaņā ar Komitejas 2008.gada 18.jūnija Vadlīnijām nacionālo ziņojumu par Konvencijas izpildi sagatavošanai.²
2. Ziņojumā iekļauto informāciju apkopoja Ārlietu ministrija (turpmāk ĀM) sadarbībā ar Ekonomikas ministriju (turpmāk EM), Finanšu ministriju (turpmāk FM), Iekšlietu ministriju (turpmāk IeM), Izglītības un zinātnes ministriju (turpmāk IzM), Kultūras ministriju (turpmāk KM), Labklājības ministriju (turpmāk LM), Satiksmes ministriju (turpmāk SM), Tieslietu ministriju (turpmāk TM) un Veselības ministriju (turpmāk VM).

1.DAĻA

PAKTA 1.PANTS

3. Latvija norāda, ka salīdzinājumā ar informāciju, kas norādīta Latvijas Sākotnējā ziņojumā par *Pakta* izpildi Latvijā laika posmā līdz 2002.gada 1.janvārim (E/1990/5/Add.70, 3.-39.rindkopa) (turpmāk Sākotnējais ziņojums) nav notikušas izmaiņas ne attiecībā uz dabas resursu izmantošanu, ne tiesībām uz pašnoteikšanos.

2.DAĻA

PAKTA 2.PANTS

Komitejas 34.rekomendācija – Eiropas Sociālās hartas (pārskatītās) CETS Nr.163 ratificēšana

4. 2013.gada 26.martā Latvija ratificēja Eiropas Sociālo hartu (pārskatīto), kura stājās spēkā 2013.gada 1.maijā.

Komitejas 9. un 35.rekomendācija – korupcijas novēršana un ēnu ekonomikas apkarošana

Korupcijas novēršana

5. Pārskata periodā ievērojami palielināts Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk KNAB) pamatbudžets. Salīdzinot atvēlētās summas no 2007.gada līdz

¹ Ekonomikas, sociālo un kultūras tiesību komitejas 38.sesijas noslēguma komentāri par Latvijas iesniegto ziņojumu saskaņā ar Pakta 16. un 17.pantu, E/C.12/LVA/CO/1, pieņemti 2007.gada 22.maijā, Ženēvā.

² Vadlīnijas nacionālo ziņojumu par ANO 1966. gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi sagatavošanai (*Guidelines on treaty-specific documents to be submitted by states parties under articles 16 and 17 of the International Covenant on economic, social and cultural rights*), HRI/GEN/2/Rev.6., pieņemts Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejā 2008.gada 18.novembrī.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

2018.gadam, KNAB pamatbudžets ir audzis par 15%, piedzīvojot īslaicīgu kritumu ekonomiskās krīzes ietekmē no 2009. līdz 2012.gadam (skatīt 1.pielikuma 1.diagrammu).

6. Korupcijas novēršanai veikti preventīvi pasākumi – viens no Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmas 2009.-2013.gadam uzdevumiem bija tālāka *Interesu konflikta likuma* attīstīšana, lai nodrošinātu likuma efektīvu ieviešanu visā valsts sektorā.³ Tika izvērtēti tiesnešu, prokuroru, pašvaldības iestāžu, tiesās pārvaldes iestāžu un citu amatpersonu ētikas kodeksi, kā rezultātā secināts, ka 88% no pārbaudītajām institūcijām ir publiski pieejami un spēkā esoši ētikas kodeksi, lai nodrošinātu *caurspīdīgumu* valsts varas īstenošanā. “KNAB stratēģijas projektā 2013.-2015.gadam” īpaša uzmanība tika pievērsta iestādēm, kas rīkojas ar liela apjoma finanšu līdzekļiem un resursiem, veselības aprūpes jomai, tiesām, tiesībaizsardzības iestādēm un politisko partiju finansēšanai. Korupcijas un ēnu ekonomikas apkarošanas mehānismi iestrādāti ne tikai *Interesu konflikta likumā*, bet arī *Publisko iepirkumu likumā*, *likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”*, *likumā “Par nodokļiem un nodevām”*, *likumā “Par pievienotās vērtības nodokli”* un citos normatīvajos aktos, vairākās vadlīnijās un darba plānos (skatīt arī 1.pielikuma 1.tabulu).
7. KNAB izstrādājis pētījumus par 18 nozīmīgākajām nozarēm, kurās pastāv korupcijas riski. Vadlīnijas savā darbā izmanto KNAB, Valsts policija (turpmāk VP), Valsts Robežsardze un citas valsts pārvaldes iestādes, veicot korupcijas novēršanas pasākumus. Vadlīnijas iekļauj informāciju par inovācijām ieteicamajās metodēs, ar kurām strādāt iestādei, izvērtējot korupcijas draudus un novēršot riskus.⁴ KNAB sadarbībā ar FM un sociālajiem partneriem sagatavoja Korupcijas risku analīzi par būvniecības procesu uzraudzību būvatļauju izsniegšanā Latvijas pašvaldībās (2011), Vadlīnijas korupcijas risku novēršanai *Publisko iepirkumu likumā* noteikto izņēmumu piemērošanā un citas. Vispārējo KNAB darbību korupcijas apkarošanā var vērtēt arī pēc korupcijas lietu skaita – nosūtīto krimināllietu, uzsākto kriminālprocesu uzskaites, kā arī apsūdzēto personu skaita (skatīt 1.pielikuma 2.diagrammu). 2006.gadā izveidotajā KNAB Sabiedriskajā konsultatīvajā padomē, kurā skata jautājumus par likumprojektu virzīšanu, priekšlikumiem to grozīšanai, KNAB darbības plāniem un paveikto, 2018.gadā piedalās lielākās nevalstiskās organizācijas (turpmāk NVO) valstī (skatīt 1.pielikuma 2.tabulu).
8. Pārskata periodā liels darbs ieguldīts amatpersonu izglītošanai par korupciju, tās riskiem un novēršanu, piemēram, ārvalstu delegāciju vizītes KNAB pieredzes apmaiņas veicināšanai, zvērinātu revidentu apmācības korupcijas novēršanā. 2017.gada oktobrī Latvijā tika rīkota starptautiska konference par cīņu pret korupciju, kurā piedalījās eksperti no Latvijas, ASV, Nīderlandes, Francijas, Polijas, Brazīlijas, Bulgārijas, Īrijas, Gruzijas, Vācijas, Lietuvas, Igaunijas un starptautiskām organizācijām – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas, Eiropas Padomes (turpmāk EP) Starpvalstu pretkorupcijas grupas un Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas.

³ *Group of States against Corruption*. GRECO Eval IV Rep (2012) 3E. Korupcijas novēršana attiecībā uz parlamenta deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem. Novērtēšanas ziņojums. Latvija. Pieņemts Strasbūrā 2012.gada 3.-7.decembrī.

⁴ OECD. ACN. Corruption protection at sector level in Easter Eirope and Central Asia. Cases of Education, Extractives and Police. (2017):

https://www.knab.gov.lv/upload/free/izglitosanas_materiali_un_rekomendacijas/corruption_prevention_at_sector_level.pdf p. 49.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

Pasākumi ēnu ekonomikas samazināšanai

9. Pārskatos neuztvērtā ekonomika ietver neuztvērtu nodarbināto pierēķinu, nelegālās darbības (narkotiku, alkohola, tabakas un degvielas kontrabanda), PVN krāpšanu, dzeramnaudas, mazo un mikro uzņēmumu slēptās peļņas un algas. Atbilstoši Rīgas Ekonomikas augstskolas profesora Dr. Arņa Saukas pētījumā “Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.-2016.” un Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk CSP) rīcībā esošajiem datiem un iegūtajiem rezultātiem, ēnu ekonomikas līmenis Latvijā kopš 2009.gada ir ievērojami samazinājies. No 2015.gada līdz 2016.gadam tas ir sarucis par vienu procentpunktu; ja salīdzina kritumu no 2009.gada līdz 2016.gadam, tad indekss ir krities par 16,3 procentpunktiem. Aplēses par neuztvērtu ekonomiku norāda, ka ēnu ekonomikas līmenis faktiskajās cenās ir ievērojami samazinājies, ja salīdzina ar ekonomiskās krīzes laika līmeni (skatīt 1.pielikuma 3.diagrammu un 3.tabulu). 2017.gadā pēc Ēnu ekonomikas indeksa pētījuma ēnu ekonomika Latvijā nedaudz pieaugusi, atgriežoties 2015./2016.gada līmenī. Pētījums liecina, ka ēnu ekonomika 2017.gadā bijusi 22% no iekšzemes kopprodukta.
10. 2016.gadā tika apstiprināts “Valsts iestāžu darba plāns ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016-2020.gadam”. Plānā iekļauti uzdevumi administratīvā sloga un ēnu ekonomikas mazināšanai dažādās nozarēs: būvniecībā, pakalpojumu jomā, uzņēmuma reģistrācijā, transporta jomā, tirdzniecībā, sodu piemērošanas jomā, komunikācijā un izglītošanā, iestāžu kapacitātes stiprināšanā. Plāns ir atvērta tipa dokuments, kuru regulāri papildina ar jauniem pasākumiem, analizējot aktuālos izaicinājumus. Piemērojot nozares pieeju ēnu ekonomikas mazināšanā, 2016.gadā tika parakstīts Atbildīgo Ministru kabineta (turpmāk MK) locekļu un būvniecības nozares sadarbības memorands un rīcības plāns tā izpildei 2015.-2018.gadam. 2017.gadā būvobjektos, kuru būvniecības izmaksas ir 1'000'000 eiro un vairāk, ieviesa elektronisko darba laika uzskaiti; 2018.gadā pieņēma būvniecības nozares ētikas kodeksu un izveidoja ētikas komisiju. Noslēguma fāzē ir vispārstaistošās ģenerālvienošanās par minimālo atalgojumu būvniecības profesijās. Kā liecina pētījums “Ēnu ekonomika Latvijas būvniecības nozarē 2015-2017”, ēnu ekonomikas apjoms laika posmā no 2015.gada līdz 2017.gadam ir samazinājies par aptuveni 5 procentpunktiem, 2017.gadā sasniedzot 35,2%, salīdzinājumā ar 40% 2015.gadā.
11. 2017.gadā, lai sasniegtu “Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2014.-2020.gadam” galveno mērķi – ekonomisko izrāvienu – FM izstrādāja nodokļu politikas reformu (“Valsts nodokļu politikas pamatnostādnes 2018.-2020.gadam”), kas stājās spēkā 2017.gadā. Pamatnostādņu stratēģijas ietvars ir nodokļu struktūras un likmju pārskatīšana, nodokļu administrēšanas uzlabošana, kā arī ēnu ekonomikas apkarošana. Attiecībā uz darba algām pamatnostādņu kontekstā paredzēts minimālās mēneša darba algas palielinājums un izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa administrēšanā. Valsts ieņēmumu dienests (turpmāk VID) pārskata periodā veica pasākumus, lai novērstu neregistrētu saimniecisko darbību un “aplokšņu algu” izmaksāšanu. Līdz ar Fizisko personu riska analīzes sistēmas “RASA” ieviešanu, sākot no 2009.gada beigām, īstenoti preventīvie pasākumi – identificētajām riskantajām fiziskajām personām VID nosūta brīdinājuma vēstules ar atgādinājumu reģistrēt saimniecisko darbību. Nodokļu maksātājiem, kuru iesniegtajos darba devēju ziņojumos konstatēti nodokļu saistību nepildīšanas riski, VID veic darba devēju ziņojumu datu ticamības novērtējumus (skatīt

1.pielikuma 4.tabulu). No 2015.gada 1.jūlija nodokļu maksātāji, kuriem datorizētās riska analīzes rezultātā identificēts “aplokšņu algu” risks, saņem brīdinājuma paziņojumu VID Elektroniskās deklarēšanas sistēmā. VID aicina pārliecināties par iesniegto datu atbilstību un iesniegt darba devēja ziņojuma labojumus. Ja nodokļu maksātājs pats risku nenovērš, VID veic kontroles pasākumus. 2016.gada 7.aprīlī stājās spēkā *Krimināllikuma* grozījumi (217.¹pants), kas noteic sodu (brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz trim gadiem) par grāmatvedības uzskaitē neuzrādītas darba samaksas izmaksāšanu (“aplokšņu algas”) ievērojamā apmērā.

12. Lai ieinteresētu pašus komersantus izrādīt iniciatīvu sakārtot savas nozares nodokļu saistību izpildes jautājumus, pēc VID 2010.gada iniciatīvas notiek aktīva sadarbība ar NVO. Pārskata periodā noslēgtas 24 vienošanās par sadarbību ar nozaru asociācijām (skatīt 1.pielikuma 5.tabulu). 2017.gada 28.jūlijā pieņēma grozījumus *likumā “Par nodokļiem un nodevām”*, kas pieprasa no 2018.gada publicēt VID tīmekļa vietnē informāciju par riska kategorijām un personām (skatīt vairāk 1.pielikuma 6.tabulā). VID veikto aprēķinu rezultāti liecina, ka visām nodokļu plaisām, kuras ietekmē neregistrētās saimnieciskās darbības un “aplokšņu algu” risks, ir tendence samazināties (skatīt 1.pielikuma 7.tabulu).
13. EM izstrādāja vadlīnijas par “Konsultē vispirms” principa piemērošanu valsts iestāžu darbā. 2017.gada jūnijā tika parakstīts uzraugošo iestāžu un uzņēmēju sadarbības memorands par “Konsultē vispirms” principa iedzīvināšanu, tādējādi veicinot uz klientu orientētas valsts pārvaldes veidošanu. Memoranda mērķis ir panākt savstarpējo sapratni starp uzņēmējiem un uzraugošajām iestādēm, veicinot noteikto prasību izpildi, nevis sodīšanu. Papildus norādāms, ka ir svarīgi, cik efektīvi valsts pārvalde spēj nodrošināt sabiedrības intereses, vienlaikus veidojot labvēlīgu vidi uzņēmējdarbības veikšanai un nodrošinot vienlīdzīgu konkurenci. Pārlietu birokrātiska un nosodoša attieksme rada uzņēmēju neuzticēšanos un negatīvu attieksmi kopumā, kas dažkārt noved pie ēnu ekonomikas. Ar “Konsultē vispirms” principa nostiprināšanos, mainot attieksmi un sadarbības stratēģiju tirgus uzraudzībā, ir iespējams ievērojami samazināt ēnu ekonomiku, radot apstākļus, kad privātie uzņēmēji grib strādāt godprātīgi.

Komitejas 33.rekomendācija – atbalsts Tiesībsarga birojam

14. Tiesībsarga birojs ir Latvijas nacionālā cilvēktiesību institūcija, kas darbojas saskaņā ar ANO Parīzes principiem. 2015.gadā Tiesībsarga birojam tika piešķirts „A” akreditācijas statuss Nacionālo cilvēktiesību aizsardzības institūcijas Starptautiskās koordinēšanas komitejas Akreditācijas apakškomitejā. Tiesībsargu uz pieciem gadiem ievēl Saeima (skatīt vairāk arī Latvijas Republikas Vispārējā Pamatdokumentā par laika posmu no 2002.līdz 2016.gadam (turpmāk Vispārējais pamatdokuments) 2002.-2016.gada 56.-59.rindkopu). Tiesībsarga birojam ir audzis atbalsts ne tikai no valsts puses, nodrošinot arvien lielākus līdzekļus no valsts budžeta, bet ir palielinājusies tā nozīme sabiedrībā (skatīt 1.pielikuma 4.diagrammu).
15. Tiesībsargam ir tiesības vērsties Satversmes tiesā (turpmāk ST), lai īstenotu abstrakto konstitucionālo kontroli. 2017.gadā ST ierosinājusi 4 lietas pēc Tiesībsarga pieteikuma AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

par atklātas autosporta un motosporta bāzes vides trokšņa robežlielumu atbilstību personu tiesībām uz veselību un labvēlīgu vidi, par ārstniecības personu darba laiku un par nekustamā īpašuma nodokļa uzlikšanas kārtību.

16. Ikgadēji Tiesībsarga birojs veic pētījumus par pilsonisko un politisko tiesību, sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību, bērnu, invalīdu un citu tiesību ievērošanu un īstenošanu. Tiesībsarga birojs arī izskata individuālos iesniegumus par iespējamajiem tiesību pārkāpumiem, sniedz viedokļus un atzinumus, kā arī iesaistās likumdošanas procedūrā, lai veicinātu cilvēka tiesību un brīvību ievērošanu. Piemēram, 2016.gadā Tiesībsarga birojs saņēma 1893 iesniegumus, no kuriem 992 bija par pilsonisko un politisko tiesību, 660 par ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību, bet 235 par bērnu tiesību jautājumiem.⁵

Komitejas 10. un 36.rekomendācija – diskriminācijas novēršana

17. Normatīvais regulējums, kas nodrošina efektīvu aizsardzību pret diskrimināciju, atšķirīgas attieksmes aizlieguma īstenošanu, kā arī efektīvus tiesiskās aizsardzības līdzekļus šādu pārkāpumu gadījumā, ir aprakstīts Sākotnējā ziņojuma 55.-64.rindkopā un Vispārējā pamatdokumenta 177.līdz 232.rindkopā.
18. Pārskata periodā diskriminācijas aizliegums papildu jau esošajam regulējumam iestrādāts arī *Sporta likumā, Izglītības likumā, Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likumā, Militārā dienesta likumā, Elektroniskās plašsaziņas līdzekļu likumā* un citos. Turklāt kopš 2011.gada biedrības un nodibinājumi, kuru statūtos noteiktie mērķi ir vērsti uz cilvēktiesību vai indivīda tiesību aizsardzību, ir tiesīgi ar aizskartās fiziskās personas piekrišanu vērsties iestādēs vai tiesā un aizstāvēt šīs personas tiesības vai likumiskās intereses lietās, kas saistītas ar atšķirīgas attieksmes aizlieguma pārkāpumu.
19. 2013.-2015.gadā Sabiedrības integrācijas fonds (turpmāk SIF) sadarbībā ar KM, Latvijas Tiesnešu mācību centru un sociālajiem partneriem īstenoja projektus “Dažādi cilvēki. Atšķirīga pieredze. Viena Latvija”, kas vērsti uz diskriminācijas apkarošanu un dažādības veicināšanu. Projektu ietvaros tika īstenots plašs aktivitāšu loks: izveidots sadarbības tīkls starp valsts pārvaldes institūcijām un NVO, sagatavotas vadlīnijas nediskriminācijas politikas efektīvās uzraudzības sistēmas izstrādei, īstenotas aktivitātes sabiedrības informēšanas uzlabošanai, izstrādāta īsfilmu sērija, kas ataino nepamatoti atšķirīgu attieksmi dzimuma, etniskās piederības, invaliditātes, rases, reliģiskās pārliecības, seksuālās orientācijas un vecuma dēļ, īstenotas atbalsta aktivitātes romu kopienas pārstāvju integrācijai, rīkotas valsts institūciju un pašvaldību darbinieku (tajā skaitā, policijas darbinieku, sociālo darbinieku, kultūras darbinieku, NVO, u.c.) apmācības par dažādības un starpkultūru komunikācijas jautājumiem, izstrādāti pētījumi – “Romī Latvijā” un “Dažādības vadības situācijas izpēte uzņēmumos”.
20. 2012.-2013.gadā Latvijā īstenoja EP projektu “Diskriminācijas apkarošana, kas balstīta uz seksuālu orientāciju un dzimuma identitāti”. Projekta ietvaros NVO lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu (turpmāk LGBT) un viņu draugu apvienība „Mozaīka”

⁵ Latvijas Republikas Tiesībsarga 2016.gada ziņojums (2017). 272.-274.lpp. http://www.tiesibsargs.lv/uploads/content/lapas/tiesibsarga_2016_gada_zinojums_1489647331.pdf AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

izstrādāja rīcības plāna „Vienlīdzīgas un cieņpilnas sabiedrības attīstība, 2015.-2017.gads” projektu, ko iesniedza valdībai. Tāpat projekta ietvaros īstenotas vairāk nekā 20 aktivitātes par LGBT un cilvēktiesību jautājumiem, tajā skaitā, pārskatot normatīvo regulējumu, organizējot seminārus, diskusijas, apmācības un citus pasākumus. 2015.gad Rīgā norisinājās Eiropraisds ar 50 dažādiem pasākumiem, tostarp konferencēm, semināriem, diskusijām un izstādēm.

21. Laikā no 2014.gada decembra līdz 2015.gada novembrim SIF īstenoja projektu “Dažādi cilvēki, atšķirīga pieredze, viena Latvija II”, kura ietvaros tika sniegts ieguldījums sabiedrības izpratnes veicināšanā par diskriminācijas novēršanas un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanu privātajā un publiskajā sektorā. Projekta ietvaros tika izglītoti valsts un pašvaldību darbinieki par dažādības jautājumiem, uzņēmumu vadītāji tika izglītoti par dažādības politiku personālvadībā, savukārt informatīvajā kampaņā sociālajos tīkos tika prezentēti video par cīņu pret diskrimināciju.
22. Pārskata periodā tika veikti grozījumi un īstenots diskriminācijas aizliegums ne tikai normatīvajos tiesību aktos, bet ar Eiropas Savienības (turpmāk ES) sociālo fondu (turpmāk ESF) atbalstu 2016.gadā tika uzsākts projekts “Dažādību veicināšana (diskriminācijas novēršana)”. Projekta ietvaros tiek pilnveidoti nacionālās politikas novērtēšanas instrumenti, lai vērstu uzmanību uz budžeta veidošanas ietekmi uz sieviešu un vīriešu situācijas izmaiņām; sabiedrības informēšana par nediskriminācijas jautājumiem un iekļaujošu sabiedrību, kā arī motivācijas pakalpojumi mērķa grupas personām veiksmīgākai integrācijai sabiedrībā, izglītībā un darba tirgū, iekļaujot arī profesionālo rehabilitāciju. Diskriminācijas novēršanai un personu sociālajai integrācijai izstrādātas “Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam” un “Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.-2017.gadam”. Šo politikas plānošanas dokumentu galvenie mērķi ir iekļaujoša un līdzsvarota darba tirgus attīstība, nodarbinātību sekmējošas vides veidošana un tādi jautājumi, kā darba tirgus segregācija un līdzsvarotas sieviešu un vīriešu pārstāvniecības trūkums dažādos darba tirgus sektoros, kas ietekmē arī atalgojuma atšķirību veidošanos starp dzimumiem.
23. 2011.gadā pieņemtajās „Nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas pamatnostādnes 2012.-2018.gadam” viens no noteiktajiem rīcības virzieniem ir sociāli atstumto grupu iekļaušanās sabiedrībā veicināšana un diskriminācijas novēršana. Šī mērķa sasniegšanai kopš 2012.gada īstenoja virkne izglītojošu un informatīvu pasākumu; organizēti apmācības semināri valsts pārvaldes un pašvaldību iestāžu darbiniekiem, darba devējiem, žurnālistiem, dažādu profesiju speciālistiem; veiktas izglītojošas aktivitātes dažādām sabiedrības grupām par trešo valstu valstspiederīgajiem un viņu integrāciju; atbalstīti NVO projekti.

Komitejas 11. un 37.rekomendācija – nepilsoņu stāvoklis un viņu ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības

Nepilsoņu skaits Latvijā un pasākumi tā samazināšanai

24. Kopš 2008.gada sasniegti lieli panākumi nepilsoņu skaita samazināšanā. Ja Sākotnējā ziņojuma iesniegšanas laikā nepilsoņu skaits bija sasniedzis aptuveni 20% no Latvijas iedzīvotāju skaita, tad 2011.gadā tas bija 14,3% , bet 2017.gada nogalē– 11,07%. (skatīt 1.pielikuma 8.tabulu).

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

25. 2013.gadā spēkā stājās grozījumi *Pilsonības likumā*, kuros pilnveidota naturalizācijas procedūra, ņemot vērā vēstures notikumus, šodien pieaugušo personu mobilitāti un nepieciešamību saglabāt saikni ar pilsoņiem visā pasaulē. Līdz ar šo grozījumu stāšanās spēkā atvieglota arī nepilsoņu un bezvalstnieku bērnu reģistrācija – šobrīd pēc viena vecāka gribas bērnu atzīst par Latvijas pilsoni vienlaikus ar bērna dzimšanas reģistrāciju. Tiek nodrošināta iespēja bērniem līdz 15 gadu vecuma sasniegšanai piešķirt pilsonību, pamatojoties uz viena vecāka iesniegumu, agrāk – pamatojoties uz abu vecāku iesniegumu. Personas no 15 līdz 18 gadu vecumam var reģistrēt kā Latvijas pilsoņus, pamatojoties uz pašas personas iesniegumu. Nākotnē paredzēts uzlabot un veicināt naturalizācijas procesu, lai tas kļūtu pieejamāks sociāli mazaizsargāto personu grupām. 2013.gada 1.oktobra grozījumos ir vienkāršotas arī pastāvīgās uzturēšanās termiņa prasības naturalizācijas pretendentiem un precizēti valodas pārbaudes atvieglojumi un atbrīvojumi no šīs pārbaudes personām, kuras vēlas naturalizēties. Piemēram, skolēni, kuri ieguvuši pamatizglītību latviešu valodā, apgūstot tajā vairāk nekā pusi no pamatizglītības programmas, ir atbrīvoti no visiem naturalizācijas eksāmeņiem.

Nepilsoņu tiesības

26. Latvijas nepilsoņu un pilsoņu sociālās un ekonomiskās tiesības ir vienādas. Gan pilsoņiem, gan nepilsoņiem, atbilstoši *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma* 3.pantam un *Valsts sociālo pabalstu likuma* 4.pantam, ir līdzvērtīgas sociālās garantijas. Nepilsoņiem, atbilstoši *Izglītības likuma* 3.pantam ir tiesības saņemt izglītību bez maksas līdzvērtīgi kā pilsoņiem, tiesības brīvi dibināt komercsabiedrības un brīvi izvēlēties strādāt privātajā sektorā, kā arī brīvi baudīt kultūras tiesības un, atbilstoši *Ārstniecības likuma* 17.pantam, līdz 2018.gada 1.janvārim saņemt tādu pašu medicīnisko un ārstniecisko palīdzību kā pilsoņiem. Pēc 2018.gada 1.janvāra šīs tiesības regulē *Veselības aprūpes finansēšanas likums*, kur pilsoņi un nepilsoņi vienlīdzīgi saņem valsts apmaksātu medicīniskās palīdzības minimumu. Tomēr *Pakta* 6.pantā un *Satversmes* 106.pantā garantētās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu nepilsoņiem ir ierobežotas ar *Valsts civildienesta likuma* 7.pantā ietvertu aizliegumu nepilsoņiem ieņemt amatu valsts pārvaldē ierēdņā un valsts amatpersonas amatā, kā arī citos likumos noteikto aizliegumu strādāt tiesībsargājošajās iestādēs, tiesu sistēmā, ar tiesu sistēmu saistītās neatkarīgajās profesijās, kur tiek īstenota valsts vara un kur ir leģitīmi pieprasīt Latvijas Republikas pilsonību.

Komitejas 12. un 38.rekomendācija – valsts valodas izmantošana saziņā ar valsts un pašvaldību iestādēm

27. 2012.gadā notika referendums, kurā pilsoņu kopums noraidīja priekšlikumu grozīt *Satversmes* 4.pantu un citas normas, ieviešot Latvijā divas valsts valodas. Krievu valoda Latvijā uzskatāma par svešvalodu, kuras individuāla oficiāla lietošana var tikt pieļauta atsevišķos gadījumos, ņemot vērā labas pārvaldības principa un cilvēktiesību prasības.
28. ST ir norādījusi, ka nepieciešamība aizsargāt valsts valodu un nostiprināt tās lietošanu ir tieši saistīta ar Latvijas valsts demokrātisko iekārtu. *Satversmes* 4.pants, nosakot, ka latviešu valoda Latvijā ir valsts valoda, piešķir tai konstitucionālu statusu.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

Tā kā globalizācijas apstākļos Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība, latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu. ST atzinusi, ka valsts valodas konstitucionālais statuss juridiski nostiprina Latvijas iedzīvotāju tiesības un arī pienākumu lietot latviešu valodu kā mutvārdu, tā arī rakstveida saziņā. Savukārt pienākums saziņā ar valsts pārvaldes iestādēm lietot latviešu valodu uzskatāms ne vien Latvijas valsts latviski nacionālā rakstura izpausmi, bet vienlaikus arī instrumentu, lai pilsoņi varētu viens otru saprast un piedalīties kopējā demokrātijas procesā.⁶

29. Atbilstoši *Kriminālprocesa likuma* 11.pantam ikvienai personai, kas iesaistīta kriminālprocesā, ja tā neprot valsts valodu, procesuālo darbību veikšanas laikā ir tiesības lietot valodu, kuru šīs personas prot, un bez atlīdzības izmantot tulka palīdzību. *Administratīvā procesa likuma* 110.pants noteic, ka ikviena administratīvā procesa dalībniekam, kurš neprot valsts valodu, ir jānodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem un piedalīties procesuālajās darbībās ar tulka palīdzību. *Civilprocesa likuma* 12.pants noteic, ka lietas dalībniekiem, kuri lietā saņem valsts nodrošināto juridisko palīdzību vai ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas, tiesa nodrošina tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, izmantojot tulka palīdzību, ja viņi nepārvalda tiesvedības valodu. Civilprocesā personai, kurai nav valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības, kā arī personām, kuras nav atbrīvotas no tiesas izdevumu samaksas, tulka pakalpojumi jāsedz pašām.

Mācības valsts valodā

30. Līdz 2016.gadam valsts finansējumu saņēma 103 izglītības iestādes, kas īstenoja mazākumtautību izglītības programmas (tajā skaitā 94 skolas ar programmām krievu valodā un bilingvāli, 4 poļu valodā un bilingvāli, 1 ukraiņu valodā un bilingvāli, 1 baltkrievu valodā un bilingvāli, 2 ebreju, 1 latviešu un lietuviešu, 1 latviešu un igauņu valodā), un 60 divplūsmu skolas (latviešu un mazākumtautību valodu programmām).
31. Latvijā ir otrais augstākais daudzvalodības rādītājs ES. Tā kā viens no Latvijas "Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam" minētajiem uzdevumiem ir veicināt daudzvalodīgas personības attīstību, gan apgūstot svešvalodas, gan sekmējot dzimtās valodas un valsts valodas apguvi, plānots, ka sākot ar 2019.gada septembri vidusskolas līmenī sāksies pakāpeniska pāreja uz mācībām tikai latviešu valodā. Izstrādātie grozījumi *Izglītības likumā* paredz noteikt, ka 1.-6.klašu posmā mazākumtautību izglītības programmās mācību satura apguve valsts valodā tiek nodrošināta ne mazāk kā 50% apjomā, bet 7.-9.klašu posmā – ne mazāk kā 80% apjomā no kopējās mācību stundu slodzes mācību gadā, ieskaitot svešvalodas. Savukārt 10.-12.klašu skolēni no 2021./2022.mācību gada visus mācību priekšmetus, izņemot svešvalodas, apgūs valsts valodā, saglabājot mazākumtautību skolēniem iespēju dzimtajā valodā apgūt mazākumtautību valodu, literatūru un ar kultūru un vēsturi saistītus priekšmetus (moduļus).
32. Šāds pienākums attiecas uz valsts un pašvaldību izglītības iestādēm, savukārt privātās mācību iestādes varēs turpināt izglītot arī citās valodās. Nodrošinot pakāpenisku pāreju

⁶ Satversmes tiesas 2005.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.2005-02-01, 15.2punkts; Satversmes tiesas 2013.gada 7.novembra spriedums lietā Nr.2012-24-03, 18.1punkts.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

uz mācībām valsts valodā vidusskolas posmā, tiks pildītas uzņemtās starptautiskās saistības mazākumtautību izglītības nodrošināšanā, tai skaitā nodrošinot nepieciešamo finansējumu tām izglītības iestādēm, kuras saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem īsteno mazākumtautību izglītības programmas.

PAKTA 3.PANTS

Komitejas 13.rekomendācija – dzimumu līdztiesība *de facto*

33. Latvijas dzimumu līdztiesības politika aprakstīta Sākotnējā ziņojuma 76.-97.rindkopā un Vispārējā pamatdokumenta 226.-232.rindkopā. Dzimumu līdztiesības principu īstenošanas praksē uzraudzītāja ir LM. Latvijā dzimumu līdztiesības politikas veidošanā izmanto dzimumu līdztiesības integrēto pieeju – visās darbības jomās un līmeņos tiek izvērtēta likumu, politiku un pasākumu ietekme uz abu dzimumu situāciju.
34. Vispārējais sieviešu stāvoklis Latvijā pasaules un Eiropas kontekstā ir uzskatāms par labvēlīgu, atbilstoši ikgadējiem pētījumiem, ko veic ANO un citas starptautiskās organizācijas. Pasaules Ekonomikas Forums (*World Economic Forum*) ir iedibinājis “Globālā Dzimuma Plaisas Indeksa” (*Global Gender Gap Index*) mērījumus, kuros tiek vērtēta sieviešu un vīriešu līdztiesība ekonomikas, politikas, izglītības un veselības aprūpes jomās. Šajā rādītājā 135 pasaules valstu vidū Latvija ne reizi nav ieņēmusi zemāk par 20.vietu (2017).⁷ Starptautiskās NVO „*Social Watch*” veiktajā ikgadējā „Dzimumu Līdztiesības Indeksa” (*Gender Equity Index*) mērījumā tiek izvērtēta plaša, kāda pastāv vienlīdzībā starp vīriešiem un sievietēm izglītības, ekonomikas un politikas jomā. Līdz šim Latvija pastāvīgi ieņēmusi vietu otrajā desmitniekā 154 pasaules valstu vidū (18.vietā – 2012.gadā).⁸ ANO izstrādātā “Dzimumu Nevienlīdzības Indeksa” (*Gender Inequality Index*) mērījumos tiek vērtēta valsts reproduktīvā veselības sistēma, kā arī lēmumu pieņemšanas un darba tirgus sfēras no dzimumu līdztiesības viedokļa. 2016.gadā Latvija pēc šī rādītāja ieņēma 44.vietu 187 valstu vidū.⁹
35. Kopš 2009.gada arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk OECD) veido Sociālo institūciju un dzimumu līdztiesības indeksu, kas ir balstīts gan uz kvalitatīviem, gan kvantitatīviem rādītājiem (14 indikatori – laulībā stāšanās vecums, mantošanas tiesības, vardarbība pret sievietēm, reproduktīvā autonomija, pakalpojumu pieejamība, iespēja iesaistīties sabiedriskās aktivitātēs, lēmumu pieņemšanas pozīcijās) par diskriminācijas izpausmēm dažādās jomās 160 pasaules valstīs. Latvija pēc šī indeksa ir starp tām valstīm, kurās diskriminācijas līmenis ir zems.¹⁰ Valstī ir noteiktas vienlīdzīgas sieviešu un vīriešu tiesības attiecībā uz ģimenes tiesībām, ir piekļuve resursiem un pilsoniskajām brīvībām, abiem dzimumiem ir vienlīdzīgas iespējas būt īpašniekiem un lemt par saviem īpašumiem un resursiem, ir reproduktīvā autonomija. Tāpat valstī netiek praktizēta sieviešu dzimumorgānu kropļošana.
36. Absolūtos skaitļos sievietes Latvijā pelna par aptuveni 15,3% mazāk nekā vīrieši, tomēr skaidrot algu atšķirības ar diskrimināciju nevar, jo ir dažādi iemesli, kāpēc sievietes ir

⁷ The Global Gender Gap Report: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2011.pdf.

⁸ Social watch: poverty eradication and gender justice: <http://www.socialwatch.org/node/14367>.

⁹ Human development Reports: <http://hdr.undp.org/en/indicators/67106>.

¹⁰ Social institutions and gender index: <http://www.genderindex.org/ranking/>.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

zemāk atalgotas. Vairums sieviešu strādā nozarēs, kur vidējais atalgojums ir zems – izmitināšanas, ēdināšanas un sadzīves pakalpojumu uzņēmumos, mākslas un izklaides nozarē, tirdzniecībā, veselības un sociālās aprūpes iestādēs. Izņēmums ir finanšu un apdrošināšanas darbību nozare, kur vidējā nozares alga ir visaugstākā valstī un no nodarbinātajiem 65,6% ir sievietes, taču algu atšķirība ir vislielākā – 37,4%. Savukārt valsts pārvaldē, kur abu dzimumu darba ņēmēju skaits ir diezgan līdzīgs, 54,8% ir sievietes no visiem nodarbinātajiem, bet sieviešu algas ir par 1,9% mazākas. Vairāk par vīriešiem sievietes saņem būvniecībā – par 1,5%, kur no visiem nodarbinātajiem tikai 13,8% ir sievietes un transporta nozarē, kur no visiem nodarbinātajiem 26,3% ir sievietes un darba samaksa par 1,2% lielāka. Šādu paradoksu un atalgojumu atšķirības arī citās nozarēs var skaidrot tikai detalizētāk analizējot, kādās profesijās strādā abu dzimumu pārstāvji konkrētajā nozarē, salīdzinot darba pienākumus, atbildības līmeni, darba pieredzi un citus faktoros, kas ietekmē algas (skatīt 2.pielikuma 1.diagrammu un 1.tabulu).

37. Latvija ir sasniegusi pozitīvus rādītājus sieviešu iesaistē lēmumu pieņemšanā, īpaši ekonomikas jomā. Saskaņā ar *Lursoft* datiem trešdaļa no visiem Latvijas uzņēmumiem pieder sievietēm – 2014.gadā 33,01%, un 2015.gadā – 32,9%. Galvenokārt sievietes vada mikro un mazus uzņēmumus. Vienlaikus dati uzrāda, ka uzņēmumos, kuros apgrozījums bijis vairāk nekā 7 miljoni gadā, 25% uzņēmumu valdēs darbojas arī sievietes, bet biržā kotēto uzņēmumu vadībā sieviešu skaits ir nedaudz samazinājies salīdzinājumā ar 2014.gadu (31%), veidojot 28,5% un ieņemot septīto vietu starp ES dalībvalstīm. Latvijas valsts pārvaldē, IeM un tai pakļautajās iestādēs novērojams vīriešu pārsvars gan pēc vispārējā darbinieku skaita, gan vadošajos amatos esošajām personām (skatīt 2.pielikuma 2.-9.tabulu).

Sievietes zinātnieces Latvijā

38. Sieviešu – zinātnieku īpatsvars Latvijā 2013.gadā vēl aizvien ir visaugstākais Eiropā – 52%, kas ir arī ievērojami augstāks nekā vidēji ES – 33%. 2016.gadā Latvijā zinātniskā personāla kopskaits bija 6810, ieskaitot 3566 sievietes (skatīt arī 2.pielikuma 10.tabulu). Pēc CSP datiem 2016.gadā zinātniskā personāla kopskaits bija 7400 no kuriem 3861 bija sieviete.

Komitejas 39.rekomendācija –pasākumi dzimumu līdztiesības īstenošanai

39. Dzimumu līdztiesības jomā pārskata periodā ir veikts ievērojams darbs, lai centralizētu un ierobežotu finanšu un cilvēkresursu situācijā meklētu veidus, kā pilnveidot un stiprināt dzimumu līdztiesības politikas koordinēšanas, diskriminācijas novēršanas un līdztiesības principu ieviešanas uzraudzības mehānismus. 2008.-2010.gadā iepriekš pastāvējušās Dzimumu līdztiesības padomes vietā, LM organizēja regulāras tikšanās ar NVO, lai pārrunātu aktuālus dzimumu līdztiesības jautājumus un radītu jaunas iniciatīvas šajā jomā. Savukārt kopš 2010.gada ar labklājības ministra rīkojumu ir izveidota Dzimumu līdztiesības komiteja, kuras galvenais uzdevums ir sniegt priekšlikumus, nosakot prioritātes un rīcības virzienus dzimumu līdztiesības politikas īstenošanai, kā arī uzraudzīt dzimumu līdztiesības principu īstenošanu dažādās nozarēs.
40. Pārskata periodā dzimumu līdztiesības politikas īstenošanai tika sagatavoti un valdībā akceptēti vairāki politikas plānošanas dokumenti: Programma dzimumu līdztiesības

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

īstenošanai 2005.-2006.gadam; Programma dzimumu līdztiesības īstenošanai 2007.-2010.gadam; Plāns dzimumu līdztiesības īstenošanai 2012.-2014.gadam. Plānošanas dokumentos noteikti rīcības virzieni vairākās jomās: sieviešu un vīriešu ekonomiskās neatkarības un vienlīdzīgu iespēju veicināšana darba tirgū; darba un ģimenes dzīves saskaņošanas iespēju nodrošināšana; veselības rādītāju uzlabošana; uz dzimumu balstītas vardarbības mazināšana; visu līmeņu izglītības un sabiedrības izpratnes veicināšana par dzimumu līdztiesības jautājumiem. 2008.-2010.gadā tika rīkoti pasākumi, lai veicinātu vardarbības ģimenē mazināšanu, stiprinātu valsts pārvaldes iestāžu darbinieku kapacitāti un zināšanas par dzimumu līdztiesības jautājumiem, kā arī turpinātu darbu pie infrastruktūras sakārtošanas pirmsskolas izglītības iestādēs, vienlaikus paplašinot arī pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērnu ārpus ģimenes pieskatīšanas iespējas. 2012.-2014.gadā pastiprināta uzmanība tika pievērsta izglītības jomai, kā arī sieviešu un vīriešu ekonomiskās neatkarības un vienlīdzīgu iespēju veicināšanai darba tirgū. Lai noteiktu turpmākus pasākumus dzimumu līdztiesības politikas īstenošanai, 2018.gada 4.jūlijā MK apstiprināja “Plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju un tiesību nodrošināšanai 2018.-2020.gadam”.

41. 2013.-2014.gadā SIF sadarbībā ar LM un EM, kā arī biedrībām “Latvijas darba devēju konfederācija”, “Centrs MARTA” un “Līdere” īstenoja projektu “Dzimumu līdztiesība ekonomisko lēmumu pieņemšanā – instruments ekonomiskās konkurētspējas un vienlīdzības veicināšanai”. Tā mērķis bija sabalansēt sieviešu un vīriešu pārstāvniecību ekonomisko lēmumu pieņemšanā Latvijā. Projekta ietvaros tika veikts pētījums par sieviešu un vīriešu līdzsvaru lielākajos Latvijas uzņēmumos; ieviesta dzimumlīdztiesīgākā uzņēmuma un veiksmīgākās uzņēmuma vadītājas balva, vienlaikus izstrādājot vadlīnijas sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai uzņēmumā; īstenota pieredzes apmaiņa Bredfordas Universitātē Latvijas augstskolu biznesa programmu studentiem un pasniedzējiem no RTU un Rīgas Ekonomikas augstskolas. Projekta ietvaros tika veidota arī dokumentālā īsfilma un organizēta sabiedrībā atpazīstamu mākslinieku, teologu, mediju speciālistu, NVO, uzņēmēju un dzimumu līdztiesības ekspertu diskusija “Sievietes&vīrieši.lv” un foto izstāde “LĪDERES.IEDVESMA.IESPĒJAS.”¹¹ (par sasniegtajiem rezultātiem skatīt 2.pielikuma 2.diagrammu un 11.tabulu).
42. 2016.un 2017.gadā Latvijas Tiesnešu mācību centra mācību programmā tēmas par diskrimināciju tika iekļautas darba tiesību semināra nodarbībās: 1) Diskriminācija darba tiesiskajās attiecībās uz dzimuma pamata; 2) Diskriminācija darba tiesiskajās attiecībās. Personu ar invaliditāti diskriminācija. 2015.gadā par dzimumu līdztiesību un diskrimināciju tika rīkoti semināri tiesnešiem.
43. Īpaši atbalsta pasākumi, kas uzlabotu sieviešu situāciju, ir veikti uzņēmējdarbības jomā. 2008.gadā tika atvērta mikrokredītu programma, kas ļāva sievietēm, kuras dzīvo laukos un mazpilsētās uzsākt savu uzņēmējdarbību. Mikrokredītu varēja izmantot nelielām investīcijām un apgrozāmajiem līdzekļiem. Paredzētais Mikrokredītu programmas finansējums bija vairāk nekā 60 000 eiro. Tāpat ar ESF līdzfinansējumu tika īstenotas Mentoringa programmas. 2009.gadā īstenoja 15 projektus, kuros piedalījās 524 dalībnieki: 240 mentori (76,7% sievietes, 23,3% vīrieši), 284 pieredzes pārņēmēji (70,8% sievietes, 29,2% vīrieši).

¹¹ Pētījums: sieviešu un vīriešu situācijas izpēte Latvijas lielajos uzņēmumos. http://www.sif.gov.lv/images/files/SIF/progress-lidzt/petijums/Safege_LV_internet.pdf. AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

PAKTA 4. UN 5.PANTS

44. Latvijas Republika norāda, ka, salīdzinājumā ar Sākotnējo ziņojumu, nav notikušas izmaiņas attiecībā uz informāciju par *Paktā* ietverto tiesību interpretēšanu un ierobežošanu tikai ar likumu noteiktos gadījumos. (skat. E/1990/5/Add.70, 98.-101.rindkopa).

3.DAĻA

PAKTA 6.PANTS

Komitejas 14., 15. un 40.rekomendācija – bezdarba līmenis un pasākumi tā mazināšanai

Tiesības uz darbu

45. Salīdzinājumā ar Sākotnējā ziņojumā (102.-104.rindkopa) norādīto, nav notikušas fundamentālas izmaiņas attiecībā uz sniegto informāciju par *Pakta* 6.panta ieviešanu attiecībā uz personu tiesībām uz darbu, tajā skaitā tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos, kas nostiprinātas gan *Satversmē*, gan *Darba likumā* un citos normatīvajos tiesību aktos.
46. Pārskata periodā ir veikti vairāki grozījumi *Darba likumā*, kas saskaņoti ar sociālajiem partneriem un nosaka vairākus darbinieku darba apstākļu uzlabojumus. Piemēram, likumā norādīts, ka mazāk labvēlīga attieksme grūtniecības, dzemdību vai atvaļinājuma bērna tēvam piešķiršanas dēļ, ir uzskatāma par tiešu diskrimināciju dzimuma dēļ. Tāpat, lai nodrošinātu personas iespējas aizsargāt savas tiesības efektīvāk, pagarināts vispārējais termiņš prasības tiesā iesniegšanai no viena mēneša uz trim. Vienlaikus, lai noteiktu papildus garantijas vecākiem, tajā skaitā arī tiem, kuriem ir bērni ar invaliditāti, precizēts *Darba likuma* 108.pants par priekšrocībām turpināt darba attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā, kā arī 151.pants par papildatvaļinājumu. *Darba likumā* noteikts darba devēja pienākums izmaksāt visu neizmaksāto darba samaksu personai, kuru darba devējs ir nodarbinājis, bet kura nav tiesīga uzturēties Latvijā. Tāpat ar grozījumiem *Darba likuma* 149.pantā noteikts, ka darba attiecību izbeigšanas gadījumā darbiniekam izmaksājama atlīdzība par visu periodu, kad darbinieks nav izmantojis ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu. *Darba likuma* 151.pants papildināts ar jaunu regulējumu, kas noteic, ka turpmāk ikgadējais apmaksātais papildatvaļinājums tiek pārcelts vai pagarināts darbinieka pārejošas darbnespējas gadījumā. 156.pantā ietverts izņēmuma gadījums, kad atgriešanās no bērna kopšanas atvaļinājuma var notikt ar vienkāršu paziņojumu no darbinieka puses ne mazāk kā divas nedēļas iepriekš, ja objektīvu apstākļu dēļ zudis pamats turpmākai bērna kopšanai.
47. Darba un ģimenes dzīves saskaņošanas jautājumi ir aktualizēti vairākos politiskos dokumentos: “Programmā dzimumu līdztiesības nodrošināšanai 2005.-2006.gadam”, 2007.-2010.gadam, “Plānā dzimumu līdztiesības īstenošanai 2012.-2014.gadam”. Dažādi pasākumi īstenoti “Ģimenes valsts pamatnostādņu 2011.-2017.gadam” un to rīcības plānu ietvaros. Informatīvi izglītojoši pasākumi, bērnu aprūpes iespēju pilnveidošana un elastīga darba laika un formu ieviešana pārskata periodā ir bijuši galvenie darbības virzieni visos politikas plānošanas dokumentos, lai veicinātu darba un ģimenes dzīves saskaņošanu.

48. "Iekļaujošas nodarbinātības pamatnostādņu 2015.-2020.gadam" viens no pamatprincipiem ir vienlīdzīgu iespēju princips. Paredzot visu personu vienlīdzīgas iespējas darba tirgū veicināšanu neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai invaliditātes esamības, un nodarbinātības iespēju uzlabošanu nepietiekami pārstāvētajām iedzīvotāju grupām (mazkvalificētajiem, jauniešiem, sievietēm, gados vecākiem iedzīvotājiem). Kā būtiskākās risināmās problēmas tieši sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanā tiek minētas horizontālā un vertikālā dzimumu segregācija dažādās nozarēs un profesijās, vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības, kas ietekmē personas materiālo nodrošinājumu pēc pensionēšanās vecuma sasniegšanas, ģimenes un darba dzīves savienošanas iespējas un pienākumu sadalījums ģimenē.
49. Kopš 2016.gada Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk NVA) īsteno ESF līdzfinansēto projektu "Bēgļu un alternatīvo statusu ieguvušo personu integrācija Latvijas darba tirgū". 2016. un 2017.gadā tika organizētas 18 ievadlekcijas "Darba tirgus Latvijā" kopā 160 patvēruma meklētājiem arābu, angļu, krievu un tigrīņu valodā. No 2016.gada līdz 2018.gadam NVA reģistrējās 131 persona ar bēgļa vai alternatīvo statusu. Ievērojot individuālo pieeju, NVA veic klienta profilēšanu, izveido individuālus darba meklēšanas plānus, sniedz karjeras konsultācijas un palīdzību darba meklēšanā, piedāvājot atbilstošas vakances vai nodarbinātības un apmācību pasākumus, organizējusi vizītes pie darba devējiem. NVA mājaslapā ir publicēts e-buklets patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu "Pirmie soļi ceļā uz darbu".¹²

Bezdarba līmenis Latvijā

50. Pēdējo gadu laikā nodarbinātības līmenis valstī ik gadu palielinās. Galvenie iemesli nodarbinātības svārstībām kopš 2008.gada bija ekonomiskā krīze, kā rezultātā bezdarba līmenis ievērojami pieauga, tomēr līdz ar ekonomiskās situācijas stabilizēšanos un emigrācijas samazināšanos 2011. un 2012.gadā nodarbināto skaits Latvijā turpina pieaugt (skatīt 3.pielikuma 1.diagrammu). 2017.gada nogalē NVA bija reģistrēti 63 121 bezdarbnieki. Latvijas reģionos joprojām būtiski atšķiras ekonomiskā aktivitāte, un darba vietu nozīmīgākais īpatsvars koncentrējas Rīgas un Pierīgas reģionos, kamēr citos reģionos darba vietu skaits ir būtiski mazāks. Proporcioniāli vislielākais bezdarbnieku skaits ir Latgalē, bet vismazākais – Vidzemē (skatīt 3.pielikuma 2.diagrammu). Kopš 2013.gada tiek īstenots reģionālās mobilitātes atbalsts, lai veicinātu bezdarbnieku darbā iekārtošanos ārpus savas administratīvās teritorijas.
51. Statistika liecina, ka kopējo reģistrēto bezdarbnieku skaitā sieviešu īpatsvars ir lielāks nekā vīriešu, tomēr ziemas mēnešos novērojams vīriešu bezdarbnieku skaita pieaugums, kas skaidrojams ar vīriešu nodarbinātību sezonālos darbos. Viszemākais bezdarba līmenis ir personu grupā, kurām ir augstākā izglītība, savukārt augstākais – personām ar profesionālo izglītību. Vislielākā bezdarbnieku grupa ir personas, kurām ir 50 vai vairāk gadu un personas ar invaliditāti, kam ir vissarežģītāk atgriezties darba tirgū (skatīt 3.pielikuma 1.tabulu).

¹²Pirmie soļi ceļā uz darbu. <https://Begluintegracija.nva.gov.lv>.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

Pieaugušo kompetences celšana un bezdarba samazināšanas pasākumi

52. Lai saņemtu atbalstu bezdarba situācijā, personām nepieciešams reģistrēties NVA un iegūt bezdarbnieka statusu. Aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošanai Latvija piesaista ESF finansējumu (Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība”) un valsts nodarbinātības speciālā budžeta līdzekļus. Reģistrētajiem bezdarbniekiem tiek piedāvāts atbalsts darba meklēšanā, karjeras konsultācijas, dalība īsajās lekcijās un semināros pamatprasmju uzlabošanai, iesaiste profesionālās un neformālās izglītības programmās (valodas, IT prasmes, dažādas transporta tehnikas vadīšanas prasmes), iesaiste speciālajās programmās, lai sniegtu mērķētu atbalstu bezdarba risināšanai (Jauniešu garantijas programma, ilgstošo bezdarbnieku aktivizācijas programma), pasākumos komercdarbības uzsākšanai u.c. Savukārt atbalsts personu ar invaliditāti un citu mērķa grupu iesaistei nodarbinātībā tiek sniegts Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” subsidētās nodarbinātības pasākumu ietvaros.
53. 2013.gadā tika veikts Pasaules Bankas pētījums “Latvija: kurš ir bezdarbnieks, ekonomiski neaktīvais vai trūcīgais? Pēckrīzes politikas izvēļu vērtējums”, kurā secināts, ka pat ekonomiskās un finanšu krīzes laikā apmācību pasākumiem bezdarbniekiem ir bijuši pozitīvi īstermiņa un vidēja termiņa efekti uz spējām iekārtoties darbā, kā arī cilvēku atalgojuma līmeni un darba kvalitāti. NVA dati norāda, ka tūlītējs darbā iekārtošanās rādītājs apmācību pasākumu darbiniekiem pēdējos piecos gados ir ievērojami uzlabojies – 2017.gadā vidēji 40% (jauniešu vecumā 15-29 gadiem vidū – 50%) no visiem profesionālās izglītības programmu dalībniekiem ir atgriezušies darbā pirmo sešu mēnešu laikā no dalības pasākumā pabeigšanas. (2010./2011.gadā – 34%; 2012./2013.gadā – 35,7%, 2015./2016.gadā – 40%). Attiecīgi neformālās izglītības pasākumiem šis rādītājs 2017.gadā veido 32-42%.
54. Pašreiz notiek “Pieaugušo izglītības pārvaldības modeļa ieviešanas plāna 2016.-2020.gadam” īstenošana. Ir izveidota Pieaugušo izglītības pārvaldes padome, kas koordinē pieaugušo izglītību, tajā skaitā bezdarbnieku apmācības, un noteic prioritārās jomas pieaugušo izglītībā. Atbalsts bezdarbnieku izglītībai tiek sniegts Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” mērķa “Paaugstināt bezdarbnieku kvalifikāciju un prasmes atbilstoši darba tirgus pieprasījumam” un NVA projekta “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai 2015.-2023.gadā” ietvaros. Projekta mērķis ir uzlabot bezdarbnieka prasmes, veicinot to izlīdzināšanu un pielāgošanu darba tirgus vajadzībām. Kopumā plānots iesaistīt 80 640 reģistrētos bezdarbniekus, tostarp 27 513 personas vecumā no 50 gadiem un vairāk. Plānots, ka aktivitātes ietvaros kvalifikāciju saņems 23 224 personas, un 21 773 dalībnieki pēc dalības pabeigšanas 6 mēnešu laikā iekārtosies darbā. Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 7.2.1.specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt nodarbinātībā, izglītībā vai apmācībās neiesaistītu jauniešu nodarbinātību un izglītības ieguvu Jauniešu garantijas ietvaros” pasākumu “Aktīvās darba tirgus politikas pasākumu īstenošana jauniešu bezdarbnieku nodarbinātības veicināšanai” un “Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana Jauniešu garantijas ietvaros” ietvaros paredzēts arī sekmēt jauniešu, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, iesaisti izglītībā un nodarbinātībā, lai tiem būtu iespēja iegūt profesiju, kas ir pieprasīta darba tirgū un pirmo darba pieredzi. Jauniešu programmā plānots iesaistīt 28 700 jauniešus vecumā no 15 līdz 29 gadiem. Papildus tiek veicināta arī nelabvēlīgā situācijā esošo bezdarbnieku (personu ar invaliditāti, ilgstošo

bezdarbnieku, personu pirmspensijas vecumā, personu ar apgādājamajiem vai bēgļa vai alternatīvās personas statusiem) iekļaušana sabiedrībā un iekārtošana darbā.

55. Lai uzlabotu darbaspējas vecuma iedzīvotāju konkurētspēju, pārskata periodā ik gadu LM un IZM sadarbībā ar NVA īsteno vairākas programmas: “Jauniešu garantija”, “Atbalsts bezdarbnieku izglītībai”, “Subsidētās darba vietas bezdarbniekiem”, “EURES tīkla darbība Latvijā”, “Atbalsts ilgstošajiem bezdarbniekiem”, “Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai”, “Paldzināt gados vecāku nodarbināto darbaspēju saglabāšanu un nodarbinātību”, “Izveidot Darba tirgus apsteidzošo pārkārtojumu sistēmu, nodrošinot tās sasaisti ar Nodarbinātības barometru”, “Iekļaujoša darba tirgus un nabadzības risku pētījumi un monitorings” u.c., kas nesušas ievērojamus rezultātus. Visas šīs programmas palīdz īstenot Eiropas Sociālais fonds. Kopējais bezdarba līmenis valstī samazinājies par 0,7% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu (skatīt 3.pielikuma 1., 2. un 3.diagrammu).
56. Gan programmas “Izaugsme un nodarbinātība”, gan citu nodarbinātības iespēju uzlabošanai veltītu pasākumu rīkošana darba tirgum nepieciešamo prasmju apguvei un pilnveidei visas dzīves garumā ir būtiska nozīme konkurētspējas attīstībā. 2016.gadā gandrīz puse pieaugušo iedzīvotāju (47,5%) vecumā no 25 līdz 64 gadiem piedalījās formālajā un/vai neformālajā izglītībā, no tiem 36,7% saistībā ar darbu. 2016.gadā iedzīvotāju iesaiste mācībās būtiski palielinājās – salīdzinājumā ar 2011.gadu vērojams kāpums par 15,2% (sīkāk skatīt 3.pielikuma 4.diagrammā).
57. Atbalsts nodarbināto apmācībām tiek turpināts arī esošajā ESF plānošanas periodā. EM sadarbībā ar apstrādes rūpniecības, izmitināšanas un viesmīlības nozares biedrību un citiem partneriem rīko apmācības programmas dažādām darba ņēmēju grupām. Ar tehnoloģisko un netehnoloģisko apmācību programmu sīko (mikro), mazo, vidējo, lielo uzņēmumu nodarbinātajiem un pašnodarbinātajiem tā tiek nodrošināta darba tirgum nepieciešamo prasmju pilnveide un tehnoloģisko un netehnoloģisko inovāciju ieviešanu uzņēmumos.
58. Sociāli ekonomiskās krīzes laikā NVA arī bezdarba riskam pakļautajiem nodarbinātajiem iedzīvotājiem (no 25 gadu vecuma), lai saglabātu un nezaudētu konkurētspēju darba tirgū, piedāvāja iesaistīties mūžizglītības pasākumos. Iesaiste izglītības pasākumos bezdarbniekiem tika organizēta ar apmācību kuponu metodes palīdzību – tādējādi personas varēja pašas izvēlēties izglītības iestādi visā valsts teritorijā (skatīt arī 3.pielikuma 2.tabulu).

Nelegāli nodarbinātās personas

59. Neregistrētās nodarbinātības kontroles mehānisma efektīvizēšana, negodīgas konkurences mazināšana, sodu politikas pārskatīšana attiecībā uz neregistrēto nodarbinātību un sabiedrības informēšana par neregistrētās nodarbinātības negatīvajām sekām ir Valsts darba inspekcijas (turpmāk VDI) prioritāte. Ikgadēji VDI rīko apsekojumus neregistrētās nodarbinātības samazināšanai augsta neregistrētās nodarbinātības riska uzņēmumos, ņemot vērā uzņēmējdarbības attīstības tendences, pārbaudot uzņēmumus un nozares, kuru saimnieciskajā darbībā iespējams paaugstinātas neregistrētas nodarbinātības risks. 2016.gada noslēgumā visvairāk nelegāli nodarbināto gadījumu atklāti būvniecības nozarē, tomēr tur nelegāli

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

nodarbināto personu skaits salīdzinājumā ar 2012.gadu samazinājies par vairāk nekā 50%. Kopējais nelegāli nodarbināto skaits pēc VDI atklāto gadījumu datiem kopš 2012.gada samazinājies par 55,38% (skatīt arī 3.pielikuma 3.tabulu). 2017.gadā, ieviešot elektronisko darba laika uzskaiti un nodarbināto reģistrāciju būvlaukumos, izveidoja efektīvu mehānismu cīņai ar nelegālo nodarbinātību.

60. Ar izmaiņām normatīvajos aktos ieviesti stingrāki noteikumi darba līgumu slēgšanai un darba ņēmēju reģistrācijai VID, pārskatīta sodu politika, paredzot bargāku sodu, ja darba devējs neregistrē darbinieku VID. Laika posmā no 2010. līdz 2013.gadam paplašinātas iespējas informēt valsts iestādes – VID un VDI – par iespējamajiem pārkāpumiem, līdz ar to veicinot iedzīvotāju līdzdalību neregistrētās nodarbinātības mazināšanā. Nelegālā nodarbinātība tiek samazināta arī VDI aktīvi piedaloties Ēnu ekonomikas apkaršanas padomē, sniedzot priekšlikumus un atbalstot valsts iestāžu darba plānu ēnu ekonomikas ierobežošanai 2016.-2020.gadam.
61. Vispārīgos pasākumus ēnu ekonomikas un korupcijas novēršanai skatīt Ziņojuma 5.-13.rindkopā, savukārt, lai veicinātu pievilcīgu uzņēmējdarbības vidi, nodrošinātu likumdošanas procesa caurskatāmību, vienkāršību un nedublēšanos un noteiktu tikai tādu normu ievērošanu, kas neapgrūtina uzņēmumu attīstību dažādos ciklos ar MK 2013.gada 24.aprīļa rīkojumu tika apstiprināts “Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāns 2013.-2014.gadam”.

Komitejas 16., 41. un 61.rekomendācija – personu ar invaliditāti nodarbināšana un tiesības

Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām un tās Fakultatīvais protokols

62. 2008.gada 18.jūlijā Latvijas Republika parakstīja ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām. Konvencija Latvijā stājās spēkā 2010.gada 31.martā. Savukārt 2010.gada 22.janvārī tā parakstīja Konvencijas Fakultatīvo protokolu, kas Latvijā stājās spēkā 2010.gada 31.augustā.

Personu ar invaliditāti nodarbināšana

63. Lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības, MK ir sagatavojis “ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam”. Pamatnostādnēs noteikti četri rīcības virzieni: izglītība, nodarbinātība, sociālā aizsardzība un sabiedrības izpratne, kas vērsti uz to, lai pakāpeniski īstenotu konvencijā noteiktos principus un nodrošinātu iespēju personām ar invaliditāti izmantot savas tiesības, kas ļautu līdzvērtīgi iesaistīties sabiedrībā.
64. Programmas “Izaugsme un nodarbinātība” viens no mērķiem ir palielināt nelabvēlīgākā situācijā esošu bezdarbnieku iekļaušanos darba tirgū, lai pēc iespējas vairāki darba meklētāji ar invaliditāti varētu saņemt NVA atbalstu. Personām ar invaliditāti tiek piedāvāti ergoterapeita, surdotulka, atbalsta personu un citu speciālistu pakalpojumi. Bezdarbnieki ar invaliditāti, kuri piedalās NVA apmācību pasākumos, ergoterapeita un surdotulka palīdzību var izmantot mācību laikā, bet, ja nepieciešams, mācību vieta tiek pielāgota konkrētā cilvēka vajadzībām. Lai veicinātu personu ar invaliditāti iekļaušanos sabiedrībā un iekārtošanos piemērotā pastāvīgā darbā, uzsākta motivācijas programmas AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

īstenošana un sociālā mentora pakalpojumu nodrošināšana ilgstošajiem bezdarbniekiem ar invaliditāti.

65. NVA cieši sadarbojas ar personu ar invaliditāti intereses pārstāvošajām NVO. ESF projekta "Subsidētās darbavietas bezdarbniekiem" ietvaros bija noslēgts līgums ar Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizāciju "SUSTENTO" par darba devēju konsultēšanu par bezdarbnieku ar invaliditāti nodarbināšanas jautājumiem. Projekta ietvaros personas ar invaliditāti (bezdarbnieki) var pieteikties, lai saņemtu darba vietu vairākās pašvaldībās (skatīt 3.pielikuma 4.tabulu). Rezultātā subsidētās nodarbinātības pasākumiem to īstenošanas specifikas dēļ vienmēr ir vieni no augstākajiem darbā iekārtošanas rādītājiem – 75-85% robežās. 2017.gadā NVA organizēja atvērto durvju dienas personām ar invaliditāti, kuru ietvaros sniegts informatīvs atbalsts darba devējiem personu ar invaliditāti nodarbināšanas jautājumos. NVA mājaslapā tika apkopoti labās prakses piemēri par personu ar invaliditāti nodarbinātību subsidētajās darba vietās visos valsts reģionos un praktiskie piemēri tika publicēti jaunizveidotajā e-katalogā "Piemērota darba vide personām ar invaliditāti".
66. Subsidēto darba vietu ietvaros tiek dotētas personas ar invaliditāti darba alga. Dotācija ir atkarīga no darba algas kopējā apmēra, kas tiek maksāta personai ar invaliditāti, un tai ir noteikts maksimālais apmērs. Tā nevar būt lielāka par pusotras valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru vai ir valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas apmērā, ja bezdarbniekus plānots nodarbināt mazkvalificētos darbos. Ja bezdarbnieks ar invaliditāti pasākumā tiek nodarbināts nepilnu darba laiku, proporcionāli samazinās dotācijas apmērs. Vienlaikus personām ar invaliditāti pieejams cits atbalsts – dotācija darba vadītāju atlīdzībai 50% apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēra, dotācija VSAOI no bezdarbnieka ar invaliditāti algas dotācijas daļas, vienreizēja dotācija veselības pārbaūžu veikšanai un iekārtu un aprīkojuma iegādei, kā arī tehnisko palīgīdzekļu izgatavošanas un iegādes izmaksām, lai pielāgotu darba vietas bezdarbniekiem ar invaliditāti.
67. Kopš 2016.gada subsidētās nodarbinātības pasākumos pieejams atbalsta personas pakalpojums bezdarbniekiem ar garīga rakstura traucējumiem. Atbalsta persona veic šādas funkcijas: līdzdalība pārrunās ar darba devēju, atbalsta sniegšana darba vadītāja norādīto darba uzdevumu apguvē un izpildē, komunikācijas un saskarsmes veidošana ar darba devēju, darba vadītāju un kolēģiem, psiholoģiska un motivējoša atbalsta sniegšana personai ar garīgā rakstura traucējumiem, palīdzība darba kārtības un darba pienākumu ievērošanā.

PAKTA 7.PANTS

Komitejas 17. un 43.rekomendācija – seksuālas vajāšanas darba vietā novēršana

68. 2014.gadā spēkā stājās grozījumi *Krimināllikuma* 159.pantā "Izvarošana" un 160.pantā "Seksuāla vardarbība", nosakot, ka izvarošana un seksuāla vardarbība tiek izdarīta ne tikai gadījumos, kad tiek pielietota vardarbība vai draudi, bet arī izmantojot uzticību, autoritāti vai kādu citādu ietekmi uz cietušo. Ar šādām izmaiņām tiek aptvertas seksuālas vajāšanas un vardarbības gadījumi arī darba vietās, kad tiek ļaunprātīgi izmantota uzticēšanās, autoritāte vai citāda ietekme uz darbinieku.

69. Vienlaikus 2017.gadā *Krimināllikumu* papildināja ar 132.¹pantu “Vajāšana”, kas stājās spēkā 2018.gadā. Šajā pantā paredzēta kriminālatbildība par vairākkārtēju vai ilgstošu citas personas izsekošanu, novērošanu, draudu izteikšanu vai nevēlamu saziņu ar šo personu, ja tai bijis pamats baidīties par savu vai savu tuvinieku drošību. Ar drošību šī panta kontekstā saprotama arī dzimumneaizskaramība. *Krimināllikuma* 132.¹pants “Vajāšana” ir attiecināms arī uz tādiem gadījumiem, kas būs saistīti ar seksuālu vajāšanu darba vietā, bet kas nebūs saistīti ar izvarošanu vai seksuālu vardarbību *Krimināllikuma* 159. un 160.panta izpratnē. Latvijas rīcībā nav datu par iesniegtajām sūdzībām un izskatīšanas rezultātiem par seksuālu vajāšanu darba vietās, bet ir pieejama vispārējā statistika par civillietu skaitu par prasībām par atjaunošanu darbā, kā arī par prasībām par darba samaksas piedziņu un citiem darba strīdiem (4.pielikuma 1. un 2.tabula). Tomēr, lai arī nav pieejami dati par šādu gadījumu skaitu, politikas plānošanas dokuments “Plāns par sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanu 2018.-2020.gadam” ietver pasākumus, kas ļaus padziļināti vērtēt un analizēt situāciju, kā arī piedāvāt konkrētus pasākumus uz vardarbības un seksuālās vajāšanas novēršanu darba vietās.
70. Atbilstoši *MK noteikumiem Nr.790 “Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām”* noteiktajai kārtībai, personām, kuras cietušas no fiziskas, seksuālas, ekonomiskas vai emocionālas vardarbības vai fiziskas vai seksuālas vardarbības draudiem, vai vardarbīgas kontroles, kopš 2015.gada ir tiesības saņemt valsts finansētus sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Pakalpojumus sniedz sociālās rehabilitācijas kursa veidā līdz 30 dienām sociālās rehabilitācijas institūcijā (ar izmitināšanu) vai līdz desmit 45 minūšu psihologa, sociālā darbinieka un jurista konsultācijām dzīvesvietā. Turklāt Juridiskās palīdzības administrācija ar biedrības “Skalbes” starpniecību nodrošina informatīvo atbalstu noziegumos cietušām personām – zvanot uz tālruna numuru 116006, noziegumos cietušām personām, tai skaitā vardarbības upuriem ir iespēja saņemt emocionālu un psiholoģisku atbalstu, informāciju par cietušo procesuālajām tiesībām un atbalsta pasākumiem.

Komitejas 18. un 42.rekomendācija – darba drošība un nelaimes gadījumi darba vietā

71. 2015. un 2016.gadā visvairāk nelaimes gadījumu notika apstrādes rūpniecībā – 30% no visiem darbā notikušajiem nelaimes gadījumiem, transporta un uzglabāšanas nozarē – 23 %, vairumtirdzniecībā un mazumtirdzniecībā – 13 %. Nelaimes gadījumos cietušo skaits norāda, ka visbiežāk darba vietās nelaimes gadījumos iekļūst tieši vīrieši, kas skaidrojams ar to, ka vīrieši proporcionāli vairāk tiek nodarbināti tādās bīstamās profesijās, kas saistītas ar fizisku darbu, kā metālapstrāde, būvniecība un citi. VDI pieejamajos datos secināts, ka ikgadēji visvairāk nelaimes gadījumu darbā tiek izraisīti tieši cilvēka neuzmanīgas vai nedrošas rīcības rezultātā. Turklāt visbiežāk nelaimes gadījumos darba vietā cieš tieši darba ņēmēji, kuru stāžs ir līdz vienam gadam un kas ir vecumā no 45 līdz 54 gadiem (skatīt 4.pielikuma 1., 2., 3., 4. diagrammu un 3.tabulu).

Preventīvie un izglītojošie pasākumi

72. Pārskata periodā tika izstrādāti vairāki politikas dokumenti darba aizsardzības jomā: pamatnostādnes 2008.-2013.gadam; attīstības plāns 2011.-2013.gadam un citi. 2015.gadā tika izstrādāts jauns politikas plānošanas dokuments “Darba aizsardzības

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

jomas attīstības pamatnostādnes 2016.-2020.gadam” un pasākumu plāns “Darba aizsardzības jomas attīstības plāns 2016.-2018.gadam”. Plānošanas dokumentu pamatmērķis ir kvalitatīvu darba vietu veidošana un droša un veselībai nekaitīga darba vide, kas veicinātu nodarbināto darba mūža pagarināšanos, valsts un uzņēmumu ekonomiskā stāvokļa uzlabošanu un visas sabiedrības labklājības līmeņa celšanos. “Darba aizsardzības jomas attīstības pamatnostādnes 2008.-2013.gadam” kā mērķi noteica letālo nelaimes gadījumu darbā uz 100 000 nodarbinātajiem skaita samazinājums par 30%. Pateicoties efektīvi īstenotiem pasākumiem darba aizsardzības situācijas uzlabošanai, šis rezultāts tika pārsniegts, sasniedzot letālo negadījumu samazinājumu par 40,3%. Tomēr joprojām nelaimes gadījumu skaits ir augsts, jo īpaši augsts ir smago un letālo nelaimes gadījumu skaits. Ņemot vērā nelaimes gadījumu statistikas datus, tendenču un cēloņu analīzi, “Darba aizsardzības jomas attīstības pamatnostādnes 2016.-2020.gadam” noteikts jauns rezultatīvais rādītājs attiecībā uz nelaimes gadījumu samazināšanu – smagos nelaimes gadījumos darbā cietušo un letālos nelaimes gadījumos darbā bojā gājušo kopējā skaita uz 100 000 nodarbinātajiem samazinājums par 10% (pret 2013.gadu).

73. Pārskata periodā pieņemti vairāki normatīvie akti, kas regulē darba aizsardzību: MK 2009.gada 28.aprīļa noteikumi Nr.359 “Darba aizsardzības prasības darba vietās”, MK 2009.gada 10.marta noteikumi Nr.219 „Kārtība, kādā veicama obligātā veselības pārbaude”, MK 2010.gada 10.augusta noteikumi Nr.749 „Apmācības kārtība darba aizsardzības jautājumos”, kā arī noteikumi par specifiskiem riskiem (piem., darbu augstumā, elektromagnētiskiem laukiem) un darba aizsardzības prasības specifiskām nozarēm – būvdarbiem, lauksaimniecībai. Pārskata periodā darba aizsardzības jomā ir sagatavots Augstākās tiesas Senāta tiesu prakses apkopojums lietās par individuāliem darba strīdiem. Darba aizsardzības jomā sagatavots arī tiesu prakses apkopojums “Tiesu prakse lietās par darba aizsardzības normatīvo aktu pārkāpumiem”, kas ietver atziņas par pārkāpumu faktu konstatāciju, darba aizsardzības regulējošo tiesību normu piemērošanu laika periodā no 2012. līdz 2017.gadam.
74. Papildus normatīvajam regulējumam par jauniešu, grūtnieču, sievieti, kas baro bērnu ar krūti, aizsardzību pret konkrētiem darba vides riska faktoriem, tiek veikti mērķa grupas izglītojoši un informatīvi pasākumi (semināri, konkursi u.c.). 2016./2017.gadā norisinājās Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras kampaņa “Drošs un veselīgs darbs jebkurā vecumā”, kuras mērķis bija vairot sabiedrības izpratni par dažādu paaudžu kopdarba priekšrocībām, tādējādi rosinot darbiniekus, darba devējus un vadītājus sadarboties, lai atbalstītu veselīgu un produktīvu darbu jebkurā vecumā. Šajā kampaņā norisinājās arī labās prakses balvas konkurss “Zelta ķivere”. Informatīvo pasākumu organizēšanā tika iesaistīti sadarbības partneri – Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Latvijas Darba devēju konfederācija un Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra “Darba drošības un vides veselības institūts”. Ar ES struktūrfondu atbalstu tika realizēts konkurss par darba tiesību un darba aizsardzības jautājumiem profesionālo skolu audzēkņiem “Profs”, kā arī izveidota datorspēle jauniešiem par darba vides risku atpazīšanu, darba tiesību un darba aizsardzības jautājumiem.
75. Lai paaugstinātu sabiedrības informētības līmeni, skaidrotu darba aizsardzības prasības un palīdzētu darba devējiem un nodarbinātajiem, VDI ik gadu rīko vairākus informatīvos pasākumus (skaidrojumu sniegšanu, seminārus, konferences), kur regulāri

informē darba devējus, nodarbinātos un viņu pārstāvjus, uzticības personas, kā arī darba aizsardzības jomas speciālistus un sabiedrību kopumā par aktuālajiem darba aizsardzības jautājumiem. VDI uztur Eiropas Darba drošības un veselības aizsardzības aģentūras kontaktpunkta mājaslapu www.osha.lv, kā arī mājaslapu www.stradavesels.lv, kas tiek regulāri papildinātas ar aktuālo informāciju un informatīvajiem materiāliem darba aizsardzības jomā (bukleti, brošūras, plakāti, videofilmas, prezentācijas). VDI aktīvi izmanto arī sociālos tīklus *Twitter* un *Youtube*, nodrošinot pieeju prezentācijām no dažādiem semināriem un konferencēm. Lai paaugstinātu sabiedrības informētības līmeni, skaidrotu darba aizsardzības prasības un palīdzētu gan darba devējiem, gan nodarbinātajiem darba aizsardzības prasību ievērošanā, Rīgas Stradiņa universitātes aģentūra “Darba drošības un vides veselības institūts” ik gadu izdod informatīvos materiālus, videomateriālus, rīko kampaņas, seminārus gan Rīgā, gan Latvijas reģionos.

Darba tiesības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi

76. 2016.gadā tika īstenotas četras tematiskās pārbaudes, kopā veicot 623 (104% no plānotā) uzņēmumu apsekojumus, ar mērķi izvērtēt uzņēmumā esošo darba apstākļu atbilstību darba aizsardzības normatīvo aktu prasībām, izvērtēt darba devēju faktisko darbību drošas darba vides izveidē, īpašu uzmanību pievēršot uzņēmumiem, kuros iepriekš noticis nelaimes gadījums darbā, aktualizēt darba devēju uzmanību darba aizsardzības jautājumiem, mazināt arodslimību un nelaimes gadījumu darbā riskus.
77. Atbilstoši *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa* (turpmāk *LAPK*) 41.⁴ pantam un *Valsts darba inspekcijas likuma* 5.pantam, VDI amatpersonas var uzlikt administratīvos sodus darba devējiem par Darba aizsardzības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumiem (skatīt 4.pielikuma 5.diagrammu). Darba tiesības regulējošo normatīvo aktu pārkāpumi veido 29% no visiem VDI amatpersonu 2016.gadā konstatētajiem pārkāpumiem. Savukārt 97% no konstatētajiem darba tiesību pārkāpumiem veido *Darba likuma* normu (81%) un *MK noteikumu Nr.827 "Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēju reģistrāciju un ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli"* (16%) pārkāpumi (skatīt 4.pielikuma 6.diagrammu).

Starptautiskās Darba Organizācijas Konvencija (turpmāk SDO) par nopietnu nelaimes gadījumu novēršanu rūpniecībā

78. Latvija nav ratificējusi *SDO 1963.gada 174.Konvenciju par nopietnu nelaimes gadījumu novēršanu rūpniecībā*. Šobrīd Latvija turpina izvērtēt nepieciešamību pievienoties šai konvencijai.

PAKTA 8.PANTS

Katras personas tiesības dibināt un iestāties arodbiedrībā

79. Pārskata periodā pieņemts jauns *Arodbiedrību likums*, kas pēc satura minimāli atšķiras no Sākotnējā ziņojumā analizētā regulējuma (185.-196.rindkopa). Tajā arodbiedrība definēta kā “brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai pārstāvētu un aizstāvētu strādājošo darba, ekonomiskās, sociālās un profesionālās tiesības un intereses,” tās ir pilnīgi neatkarīgas no valsts un pašvaldību iestādēm.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

80. *Arodbiedrību likuma* 4.pantā noteikts, ka ikvienam ir tiesības brīvi, bez jebkādas diskriminācijas dibināt arodbiedrību un, ievērojot arodbiedrības statūtus, iestāties tajā, kā arī tiesības neiestāties arodbiedrībā. Personas piederība pie kādas arodbiedrības vai personas vēlme iestāties vai neiestāties tajā nevar būt par pamatu personas tiesību ierobežošanai. Likumā noteikti principi, pēc kuriem tiek dibinātas un darbojas arodbiedrības – arodbiedrības ir līdztiesīgas, ikvienam ir tiesības brīvi, bez jebkādas diskriminācijas dibināt arodbiedrību un, ievērojot arodbiedrības statūtus, iestāties tajā, kā arī tiesības neiestāties arodbiedrībā.
81. Arodbiedrības reģistrēšanas kārtību nosaka *Arodbiedrību likums, Biedrību un nodibinājumu likums, likums “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” un Biedrību un nodibinājumu likuma spēkā stāšanās likums*. Tajos noteikts, ka tikai fiziskas personas ir tiesīgas dibināt arodbiedrību (ārpus uzņēmuma arodbiedrībām vismaz 50 personas), bet uzņēmuma arodbiedrības dibinātāju skaits nevar būt mazāks par 15 personām vai par vienu ceturtdaļu no uzņēmumā strādājošo kopskaita, kura nedrīkst būt mazāka par pieciem strādājošajiem. Dibinātāji pieņem lēmumu par arodbiedrības dibināšanu, kurā ietver biedrības nosaukumu, tās darbības mērķi, informāciju par tās dibinātājiem, kā arī to tiesības un pienākumus, pilnvarojumu un citas ziņas. Šī informācija kopā ar arodbiedrības statūtiem un valdes locekļu vai pilnvarotās amatpersonas piekrišanu jāiesniedz Biedrību un nodibinājumu reģistrā, kuru ved Uzņēmumu reģistrs.

Arodbiedrību tiesības

82. *Arodbiedrību likumā* noteiktas arodbiedrību tiesības uz apvienošanos, dibinot arodbiedrību apvienības, iestājoties starptautiskās arodbiedrību apvienībās utt. Arodbiedrību apvienību var veidot ne mazāk kā trīs arodbiedrības.
83. Līdzīgi kā iepriekš, *Arodbiedrību likumā* un *Darba likumā* noteikts, ka arodbiedrībām bez īpaša pilnvarojuma ir tiesības pārstāvēt un aizstāvēt tās biedru darba, ekonomiskās, sociālās un profesionālās intereses, tiesības veikt kolektīvas pārrunas, saņemt informāciju un konsultēties ar darba devēju organizācijām un to apvienībām, slēgt darba koplīgumus, pieteikt streikus, kā arī īstenot citas normatīvajos aktos noteiktās tiesības. Papildu *Darba likumā* noteikts darba devējam aizliegums atlaist darbinieku, kurš ir arodbiedrības biedrs, bez tās piekrišanas. Arodbiedrībām ir tiesības normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā piedalīties normatīvo aktu projektu un politikas plānošanas dokumentu projektu izstrādē un sniegt atzinumus par šiem projektiem, ja tie skar vai var skart strādājošo darba, ekonomiskās, sociālās un profesionālās tiesības un intereses. Kā papilddarbību arodbiedrībai ir tiesības veikt ar tās īpašuma uzturēšanu vai izmantošanu saistītu saimniecisko darbību, kā arī citu saimniecisko darbību, lai sasniegtu savu mērķi. Līdz 2017.gada 31.augustam biedrību un nodibinājumu reģistrā ierakstītas 215 arodbiedrības, 3 arodbiedrību apvienības un 85 arodbiedrību patstāvīgās vienības.

Tiesības streikot

84. Grozījumi *Streiku likumā* pēdējo reizi veikti 2005.gadā, kad izmaiņas izdarīja lēmuma par streika pieteikšanu pieņemšanas, streika pieteikšanas un darba devēja pieteikuma tiesā par streika atzīšanu par nelikumīgu procedūrā. Lai padarītu procedūru, kurā AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

pieņem lēmumu par streika pieteikšanu, vienkāršāku, samazināts arodbiedrības biedru skaits, kam jāpiedalās sapulcē par lēmuma pieņemšanu streika rīkošanai, kā arī tam nepieciešamais balsu vairākums; pagarināts termiņš, kurā jāiesniedz streika pieteikums pirms streika sākuma (no 7 uz 10 dienām); tāpat saīsināts termiņš, kurā darba devējs ir tiesīgs iesniegt tiesā pieteikumu par streika atzīšanu par nelikumīgu (no 5 uz 4 dienām).

PAKTA 9.PANTS

Komitejas 45.rekomendācija – tiesības uz sociālo nodrošinājumu

Tiesības uz sociālo nodrošinājumu

85. Vispārīga informācija par tiesībām uz sociālo nodrošinājumu Latvijā sniegta Sākotnējā ziņojumā (206.-213.rindkopa), tādēļ šajā Ziņojumā ietverta informācija par sociālā nodrošinājuma veidiem, pabalstiem, pensijām, ko skārušas izmaiņas. Latvijā tiek nodrošināti sociālās apdrošināšanas pabalsti un pensijas, valsts sociālie pabalsti un sociālie pakalpojumi. Ja persona nav veikusi valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk SAOI) vai tās nav veiktas pietiekošā apmērā, noteiktās situācijās valsts nodrošina minimālo aizsardzības līmeni (valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts), kā arī persona var vērsties pie pašvaldības sociālā dienesta, lai novērtētu atbilstību trūcīgās personas statusam. Ja personai un tās mājsaimniecības locekļiem noteikts trūcīgās personas statuss, viņi ir tiesīgi saņemt sociālo palīdzību no pašvaldības. Galvenie sociālās palīdzības pabalsti ir saistīti ar minimālajiem ienākumiem un atbalstu dzīves vietai (pabalsts garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanai un dzīvokļa pabalsts), taču pašvaldība sniedz palīdzību arī krīzes situācijās un situācijās, kuras saistītas ar veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību (vairāk skatīt 5.pielikuma 1.tabulā).
86. Sociālai apdrošināšanai obligāti pakļauti visi 15 gadu vecumu sasniegušie darba ņēmēji, personas, kuras kopj bērnu, kas nav sasniedzis pusotra gada vecumu, un saņem bērna kopšanas vai vecāku pabalstu, personas, kuras saņem bezdarbnieka pabalstu, personas ar invaliditāti, kuras nav reģistrētas kā darba ņēmēji vai nav obligāti sociāli apdrošinātas kā pašnodarbinātie, personas, kuras saņem bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu, personas, kuras saņem maternitātes, paternitātes vai slimības pabalstu, personas, kuras saņem atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi, personas, kuras saņem atlīdzību par audžuģimenes pienākumu pildīšanu, personas, kuru laulātais (kam piešķirts diplomātiskais rangs saskaņā ar *Diplomātiskā un konsulārā dienesta likumu*) pilda diplomātisko un konsulāro dienestu ārvalstīs un kuras uzturas attiecīgajā ārvalstī, personas, kuras atrodas attiecīgajā ārvalstī dienesta pienākumus pildoša karavīra laulātā statusā, izņemot gadījumu, kad karavīrs piedalās starptautiskajā operācijā, militārajās mācībās, manevros vai atrodas komandējumā, personas, kuras veic algotos pagaidu sabiedriskos darbus, un pašnodarbinātie.
87. Brīvprātīgi sociālajai apdrošināšanai MK noteiktajā kārtībā var pievienoties 15 gadu vecumu sasniegušas personas, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā un kuras nav pakļautas obligātajai sociālajai apdrošināšanai. Pensiju apdrošināšanai brīvprātīgi var pievienoties persona, kurai saskaņā ar *likumu "Par valsts pensijām"* nav piešķirta valsts pensija, personas, kuras maksā sezonas laukstrādnieku ienākuma nodokli, profesionāli sportisti. *Likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu"* AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

noteiktas obligāti sociāli apdrošināmās personas atbilstoši to nodarbinātībai, vecumam, veselības stāvoklim un sociālās apdrošināšanas veidiem (skatīt 5.pielikuma 2.tabulu).

88. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (turpmāk VSAOI) nemaksā pašnodarbinātas personas, kuru ienākumi nesasniedz valstī noteikto minimālo algu. VSAOI neveic no autoratlīdzības, ja persona vienlaikus ir darba ņēmējs (skatīt arī 5.pielikuma 3.tabulu).

Valsts sociālās apdrošināšanas budžets

89. SAOI tiek veiktas un sociālās apdrošināšanas pakalpojumi tiek finansēti no speciālajiem budžetiem: valsts pensiju speciālā budžeta, nodarbinātības speciālā budžeta, darba negadījumu speciālā budžeta, invaliditātes, maternitātes un slimības speciālā budžeta, kurus administrē saskaņā ar likumu “Par budžetu un finanšu vadību”. Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izpilde 2012.-2016.gadā norāda, ka ik gadu palielinās gan ieņēmumi, gan izdevumi. Ja salīdzina ieņēmumus 2012.gadā un 2017.gadā, tad var secināt, ka tie ir palielinājušies par 30%, izdevumi kopumā palielinājušies par teju 20% (skatīt 5.pielikuma 4.tabulu).

Mikrouzņēmumu darbinieku apdrošināšana

90. Mikrouzņēmumu nodokļa likuma 9.panta piektā daļa noteic, ka mikrouzņēmuma nodokli maksājošā mikrouzņēmuma darbinieks var brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai, reizi mēnesī veicot SAOI no brīvi izraudzīta objekta, kas nepārsniedz MK noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru. Jaunuzņēmumu darbības atbalsta likuma 6.panta pirmā un piektā daļa noteic, ka jaunuzņēmumam ir tiesības pieteikties fiksēta maksājuma veikšanai par darba ņēmēju no divu MK noteikto minimālo mēnešu darba algu apmēra un papildus darba ņēmējs ar darba devēja starpniecību veic obligātās iemaksas valsts pensiju apdrošināšanai vai iemaksas privātajā brīvprātīgajā pensiju shēmā. Iepriekš minētās iemaksas veic vismaz 10 procentu apmērā no darba ņēmējam algotā darbā aprēķinātā bruto ienākuma (kas nav lielāks par obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru gadā) un šā fiksētā maksājuma objekta starpības.

Solidaritātes nodoklis

91. Lai mazinātu darbaspēka nodokļu regresivitāti, 2016.gadā stājās spēkā Solidaritātes nodokļa likums, kas paredz pienākumu personām, kuras pakļautas valsts sociālajai apdrošināšanai un kuru ienākumi taksācijas periodā pārsniedz likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu” noteikto valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekta maksimālo apmēru (2016.gadā – 48 000 eiro; 2017.gadā – 52 400 eiro; 2018.gadā – 55 000 eiro), maksāt solidaritātes nodokli. Solidaritātes nodokļa likme atbilst valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmei saskaņā ar likumu “Par valsts sociālo apdrošināšanu” (2017.gadā maksimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme bija 34,09%, bet 2018.gadā tā ir 35,09%). Ar 2018.gadu solidaritātes nodoklis tiek ieskaitīts ne tikai valsts pamatbudžetā kā iepriekš, bet sadalīts pa maksājumiem (skatīt 5.pielikuma 5.tabulu). 2017.gada 20.oktobrī spēkā stājās ST spriedums, ar kuru solidaritātes nodokļa likmes piesaistīšana valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmei tika atzīta par neatbilstošu Satversmei.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

Tādējādi no 2019.gada 1.janvāra solidaritātes nodokļa likmes noteikšanas kārtība tiks mainīta.

Sociālās apdrošināšanas pabalsti un pensijas

Komitejas 20.rekomendācija – bezdarbnieka pabalsts

92. Bezdarbnieka statusu var iegūt un saņemt bezdarbnieka pabalstu, ievērojot noteiktu procedūru – pabalsta pieprasītājam jābūt sociāli apdrošinātam pret bezdarbu; ieguvušam bezdarbnieka statusu un SAOI par pabalsta pieprasītāju pēdējo 16 mēnešu laikā jābūt veiktām ne mazāk kā 12 mēnešus.
93. Salīdzinājumā ar Sākotnējā ziņojumā norādīto informāciju (255.-264.rindkopa), līdz 2017.gadam nav mainījušās pabalsta aprēķināšanas metodes. Bezdarbnieka pabalstu aprēķina no vidējās apdrošināšanu iemaksu algas, ievērojot personas darba stāžu. To nosaka proporcionāli apdrošināšanas stāžam un atbilstoši ienākumiem, no kuriem tiek veiktas iemaksas bezdarba gadījumam: ar apdrošināšanas stāžu 1-9 gadiem – 50% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, ar apdrošināšanas stāžu no 10-19 gadiem – 55% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, ar apdrošināšanas stāžu no 20-29 gadiem – 60% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, ar apdrošināšanas stāžu virs 30 gadiem – 65% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas. Bezdarbnieka pabalstu izmaksā 9 mēnešus no bezdarbnieka statusa iegūšanas. Arī likmes saglabātas (pirmos trīs mēnešus – 100% apmērā; 75% apmērā no piešķirtā bezdarbnieka pabalsta 3-6 mēnesī; bet pēdējos trijos mēnešos – 50% no piešķirtā pabalsta apmēra). 2015.gadā no *likuma "Par apdrošināšanu bezdarba gadījumiem"* svītrots noteikums, kas noteica pabalstu maksimālo apmēru. Pašreizējos pabalstu apmērus skatīt 5.pielikuma 6.tabulā.
94. Saskaņā ar *SDO 102. Konvencijas 67.pantu*, pabalsta apmēram bezdarba gadījumā jābūt 45% no tipiska pabalsta saņēmēja (vīrieša ar sievu un diviem bērniem) darba algas. Tipisks pabalsta saņēmējs saskaņā ar 65.panta septīto punktu ir persona, kura nodarbināta ekonomisko aktivitāšu lielākajā grupā ar vislielāko skaitu ekonomiski aktīvām vīriešu kārtas personām. Ņemot vērā CSP profesiju apsekojuma rezultātiem 2017.gadā, Latvijā šai grupai atbilst apstrādes un ieguves rūpniecības citās ražošanas nozarēs strādājošie, kuriem vidējā bruto darba alga 2017.gadā bija 999,33 *eiro* mēnesī, ievērojot to, bezdarbnieka pabalsts nesasniedz SDO konvencijas izvirzītās prasības (skatīt 5.pielikuma 7.tabulu).

Maternitātes, paternitātes un vecāku pabalsts

95. **Maternitātes pabalstu** pirms un pēc dzemdībām var saņemt māte, kas strādā algotu darbu, ir pašnodarbinātā vai pašnodarbinātā laulātā, kura brīvprātīgi pievienojusies sociālajai apdrošināšanai. Pabalstu izmaksā divās daļās – pirms un pēc dzemdībām. Pirmā daļa tiek maksāta par grūtniecības atvaļinājuma 56 vai 70 kalendārajām dienām. Pabalstu par 70 kalendārajām dienām maksā topošajai mātei, kura līdz 12.grūtniecības nedēļai stājusies medicīniskajā uzskaitē. Otro daļu – par 56 vai 70 kalendārajām dienām – maksā pēc bērna piedzimšanas. Pabalstu par 70 dienām var saņemt, ja grūtniecības, dzemdību vai pēcdzemdību laikā mātei ir bijušas veselības problēmas, kā arī tad, ja piedzimuši divi vai vairāki bērni. Kopš 2015.gada pabalsta apmērs sasniedz 80% no pabalsta pieprasītājas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

96. **Paternitātes pabalstu** jaundzimušā bērna tēvs (no 2017.gada arī vienam no adoptētājiem ģimenē, kura adoptējusi bērnu vecumā līdz trim gadiem) var saņemt kā 10 kalendārās dienas ilgu atvaļinājumu sakarā ar bērna piedzimšanu, ja strādā algotu darbu un ir sociāli apdrošināts. Atvaļinājums ilgst desmit kalendārās dienas. Par šīm atvaļinājuma dienām tiek piešķirts paternitātes pabalsts, kas ir 80% no pabalsta pieprasītāja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas. *Darba likuma* 156.pants dod tiesības bērna tēvam izmantot arī bērna kopšanas atvaļinājumu saistībā ar bērna dzimšanu vai adopciju. Šāds atvaļinājums piešķirams uz laiku, kas nav ilgāks par pusotru gadu, līdz dienai, kad bērns sasniedz astoņu gadu vecumu. Vienlaikus *Darba likums* paredz iespēju tēvam izmantot tādas darba garantijas kā nepilnu darba laiku, pārtraukumus bērna barošanai, tiesības izmantot īslaicīgu prombūtni, tiesības izmantot ikgadējo apmaksāto atvaļinājumu vasarā vai pēc darbinieka vēlēšanās jebkurā citā laikā, tiesības izmantot papildatvaļinājumu, tiesības izmantot atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas. Bērna tēvam, kurš ir sociāli apdrošināts pabalsta piešķiršanas dienā, ir tiesības uz paternitātes un vecāku pabalstu. Bērna tēvam, kurš nav sociāli apdrošināts, ir tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem.
97. Sociāli apdrošināta persona, kura kopj bērnu vai vairākus vienās dzemdībās dzimušus bērnus, ja šī persona ir nodarbināta pabalsta piešķiršanas dienā (ir uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar *likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu"*), ir tiesīga saņemt **vecāku pabalstu**. Tiesības saņemt šo pabalstu ir vienam no bērna vecākiem, vienam no adoptētājiem, vienam no audžuģimenes locekļiem, aizbildnim vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu bērnu faktiski kopj un audzina. No 2014.gada 1.oktobra vecāku pabalstiem, kas piešķirti pēc 2014.gada 30.septembra, ir iespējams viens no diviem pabalsta saņemšanas termiņiem: saņemt pabalstu līdz bērna viena gada vecuma sasniegšanai (60% apmērā no pabalsta saņēmēja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas) vai saņemt pabalstu līdz bērna pusotra gada vecuma sasniegšanai (43,75% apmērā no pabalsta saņēmēja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas). Vecāku pabalstu var saņemt arī strādājot. Pabalsta pieprasītājam, kurš pabalsta pieprasīšanas dienā neatrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai gūst ienākumus kā pašnodarbinātais, pabalstu aprēķina 30% apmērā no piešķirtā pabalsta apmēra, kas noteikts atkarībā no izvēlēta pabalsta saņemšanas ilguma. Par vienu un to pašu bērnu vecāku pabalsta saņemšanas termiņu var izvēlēties tikai vienu reizi, un to nevar mainīt.

Slimības pabalsts

98. Sociāli apdrošinātai personai, kura saskaņā ar *likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu"* ir darba ņēmējs, pašnodarbinātais un faktiski veic sociālās apdrošināšanas iemaksas vai pašnodarbinātā laulātais, kurš brīvprātīgi pievienojies sociālajai apdrošināšanai, ir tiesības saņemt slimības pabalstu. Ja persona slimo nepārtraukti, tad pabalstu izmaksā ne ilgāk par 26 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas. Pamatojoties uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas atzinumu, slimības pabalsta izmaksu var pagarināt, bet ne ilgāk par 52 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas. Ja persona slimo ar pārtraukumiem, tad pabalstu izmaksā ne ilgāk par 52 nedēļām trīs gadu periodā. Ar 2017.gadu slimības pabalstu izmaksā personām, kurām darba nespēja iestājusies nodarbinātības periodā.
99. Slimības naudu par pirmajām 10 darbnespējas dienām maksā darba devējs, par otro un trešo slimības dienu ne mazāk kā 75% apmērā no darba ņēmēja vidējās izpeļņas, no

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

ceturtais līdz desmitajai slimības dienai – ne mazāk kā 80% apmērā no personas vidējās izpeļņas. No darbnespējas 11.dienas Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra piešķir slimības pabalstu – 80% apmērā no personas vidējās iemaksu algas. Ar likumu “*Par valsts pabalstu izmaksu laika periodā no 2009.gada līdz 2014.gadam*” līdz 2014.gada 31.decembrim bija noteikti slimības pabalstu izmaksas ierobežojumi: ja aprēķinātā pabalsta apmērs pārsniedza 16,38 eiro dienā, izmaksājamā pabalsta maksimālais apmērs dienā bija 16,38 eiro un 50% no summas, kas pārsniedza šos 16,38 eiro.

Pensijas

- 100.** Ar 2014.gada 1.oktobri tika indeksētas visas pensijas (bez piemaksas) un atlīdzības, ņemot vērā faktisko patēriņa cenu indeksu un 25% no apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma procentiem. 2014.gadā indeksācijā piemēroja indeksu 1,0274. Indeksācijas attiecās uz vecuma pensiju, invaliditātes pensiju, izdienas pensiju un apgādnieka zaudējuma un atlīdzības par apgādnieka zaudējuma saņēmējiem, kuriem pensijas un atlīdzības piešķirtas vai pārrēķinātas līdz 2014.gada 30.septembrim. Palielinājums attiecās uz pensijām un atlīdzībām, kas nepārsniedza 285 eiro mēnesī. Tātad pensijām un atlīdzībām, kuras lielākas par šo summu, indeksēja daļu no pensijas vai atlīdzības. Izņēmums bija politiski represētās personas, personas ar I grupas invaliditāti un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieki, kuriem pensijas un atlīdzības indeksēja neatkarīgi no piešķirtā apmēra. Pārskata periodā normatīvo aktu grozījumi radīti tā, lai nākotnē novērstu gadījumus, kad ekonomiskā lejupslīde ietekmētu piešķiramo pensiju apmērus. Likumā ietverts arī mehānisms, lai novērstu pārkāpumu strauju pensiju kapitāla pieaugumu ekonomiskās izaugsmes gados. 2017.gadā indeksācijā visiem tiek piemērots patēriņa cenu indekss un 50% no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas reālā pieauguma summas, indeksējot pensijas daļu līdz 349 eiro. Kopumā, salīdzinot vidēji izmaksātos pensiju apmērus 2008. un 2017.gadā, tie ir auguši (skatīt 5.pielikuma 1.diagrammu).

Vecuma pensija

- 101.** Latvijā kritēriji un nosacījumi, lai saņemtu valsts vecuma pensiju, sievietēm un vīriešiem neatšķiras – gan minimālais stāžs, gan pensionēšanās vecums, lai iegūtu tiesības uz vecuma pensiju, ir vienāds. Pārskata periodā mainījušies vairāki nosacījumi vecuma pensiju saņemšanai. 2014.gadā ar grozījumiem likumā “*Par valsts pensijām*” pakāpeniski paaugstinās pensionēšanās vecums. Katru gadu palielinās pensionēšanās vecums par trim mēnešiem. Līdz 2025.gadam plānots sasniegt likumā noteiktu pensionēšanās vecumu – 65 gadus. 2012.gada grozījumos likumā “*Par valsts pensijām*” tika mainīts arī nepieciešamais minimālais apdrošināšanas stāžs, lai iegūtu tiesības uz vecuma pensiju, nosakot, ka līdz 2024.gada nogalei noteiktais vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamais apdrošināšanas stāžs ir 15 gadi, bet jau no 2025.gada – 20 gadi. Personas, kurām nav tiesību saņemt valsts pensiju, var pieprasīt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

Invaliditātes pensija

- 102.** Invaliditātes pensiju piešķir Latvijas teritorijā dzīvojošām apdrošinātajām personām ar apdrošināšanas stāžu, kas nav mazāks par trim gadiem, ja tām noteikta invaliditāte, izņemot personas, kuru invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

103. Invaliditātes pensijas apmērs I un II invaliditātes grupas gadījumā ir atkarīgs no personas vidējās apdrošināšanas iemaksu algas, ko nosaka par jebkuriem 36 mēnešiem pēc kārtas pēdējo piecu gadu laikā pirms invaliditātes pensijas piešķiršanas, kā arī no personas individuālā apdrošināšanas stāža un maksimāli iespējamā apdrošināšanas stāža, kuru nosaka no 15 gadu vecuma līdz likumā noteiktā pensijas vecuma sasniegšanai. Invaliditātes pensija minimālā apmērā tiek piešķirta, ja persona piecus gadus pirms invaliditātes pensijas piešķiršanas nav bijusi pakļauta invaliditātes apdrošināšanai.
104. Tiesības uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu invaliditātes gadījumā ir Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem; personām, kuras Latvijā nodzīvojušas kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešus nepārtraukti; kuras Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija izsniegusi atzinumu par invaliditātes noteikšanu; kuras pārsniegušas 18 gadu vecumu un kurām piešķirts personas kods. Pabalstu piešķir uz noteikto invaliditātes laiku. Tiesību uz pabalstu nav personām, kuras Latvijā saņēmušas termiņuzturēšanās atļauju. Pabalstu piešķir personai, kurai nav tiesību saņemt valsts pensiju (izņemot apgādnieka zaudējuma pensiju invalīdam) vai apdrošināšanas atlīdzību sakarā ar nelaiemes gadījumu darbā vai arodslimību (par invaliditātes pensiju apmēriem skatīt 5.pielikuma 9.tabulu).

Valsts sociālie pabalsti

105. Papildu valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu sistēmai valsts, atbilstoši *Valsts sociālo pabalstu likumam*, sniedz atbalstu arī valsts sociālo pabalstu veidā (sīkāk par vidējo apmēru, veidiem un saņēmēju skaitu skatīt 5.pielikuma 8. un 9.tabulu).

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts

106. Personai, kurai nav tiesību saņemt valsts pensiju vai apdrošināšanas atlīdzību par nelaiemes gadījumu darbā vai arodslimību, var piešķirt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, ja tai ir invaliditāte, ir pārsniegusi 18 gadu vecumu, ir nenodarbinātais, kurš par pieciem gadiem pārsniedzis valstī noteikto pensionēšanās vecumu (ar 2017.gadu, ja persona ir sasniegusi vecumu, kāds saskaņā ar likumu "*Par valsts pensijām*" noteikts personai, lai tā iegūtu valsts vecuma pensiju), apgādnieku zaudējis bērns, ja viņš nav sasniedzis pilngadību, ir zaudējis vienu vai abus apgādniekus un nav stājies laulībā (apmērus skatīt 5.pielikuma 9.tabulu).

Bērna kopšanas pabalsts

107. Tiesības uz bērna kopšanas pabalstu ir vienam vecākam, aizbildnim vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu bērnu faktiski kopj un audzina bērnu līdz divu gadu vecumam. Bērna kopšanas pabalstu ir tiesības saņemt gan tiem vecākiem, kuri nav sociāli apdrošinātās personas (nav darba ņēmēji vai pašnodarbinātie), gan tiem, kuri ir. Pēc 2014.gada 1.oktobra strādājošs vecāks pie vecāku pabalsta vienlaikus var saņemt arī bērna kopšanas pabalstu. Ja vecāks nav sociāli apdrošināta persona, tad pabalstu piešķir no bērna dzimšanas dienas, ja vien par šī bērna piedzimšanu nav piešķirts maternitātes pabalsts, vecāku pabalsts vai bērna kopšanas pabalsts par to pašu bērnu otram vecākam. Ja bērna kopšanas pabalsts piešķirts par diviņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem, par katru nākamo bērnu papildus pabalstam piešķir AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

piemaksu tādā pašā apmērā par katru nākamo bērnu (apmēru skatīt 5.pielikuma 9.tabulā).

Sociālā palīdzība un pakalpojumi

108. Sociālās palīdzības sniegšanas noteikumi ir definēti *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā*. Sociālās palīdzības mērķis ir sniegt materiālu atbalstu trūcīgām, maznodrošinātām un krīzes situācijā nonākušām ģimenēm (personām), lai nodrošinātu to pamatvajadzības un veicinātu darbspējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā. Pašvaldību kompetencē ir sociālās palīdzības piešķiršana, kuru sniedz pamatojoties uz personas/mājsaimniecības materiālo resursu un īpašuma izvērtējumu, individuāli paredzot katra klienta līdzdarbību. Pašvaldība no sava budžeta izmaksā pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai; dzīvokļa pabalstu; pabalstu krīzes situācijā; citus sociālās palīdzības pabalstus personas pamatvajadzību apmierināšanai (skatīt arī 5.pielikuma 10., 11.tabulu un 2.diagrammu).

109. Trūcīgā līmeni noteic MK, un šis līmenis 2012.-2016.gadā bija 128,06 *eiro* mēnesī. 2012.gadā par trūcīgām atzīto personu vidū 15,4% bija strādājošas personas un 2016.gadā – 10,4%. Galvenie sociālās palīdzības pabalsti ir garantētā minimālā ienākuma pabalsts un dzīvokļa pabalsts. Tāpat trūcīgajām un maznodrošinātajām personām valsts nodrošina bezmaksas juridisko palīdzību, ir samazināta atlīdzības takse zvērinātam advokātam un notāram, ir noteikts atbrīvojums par civilstāvokļa aktu reģistrāciju, pilnīgs vai daļējs atbrīvojums no tiesu izdevumu apmaksas, samazināta maksa par elektroenerģijas patēriņu, samazināta īres maksa par pašvaldībai piederošās vai nomātās dzīvojamās telpas izīrēšanai, sociālā dzīvokļa izīrēšanai, pašvaldība piešķir atvieglojumu nekustamā īpašuma nodoklim trūcīgām personām 90% apmērā no aprēķinātās nekustamā īpašuma nodokļa summas, bet maznodrošinātām personām līdz 90% no aprēķinātās nekustamā īpašuma nodokļa summas. Tāpat ir noteikta samazināta samaksa vai atbrīvojums par naturalizēšanās, pilsonības iegūšanas un par deklarētās dzīvesvietas reģistrācijas pakalpojumiem. Par trūcīgām atzītās personas ir atbrīvotas no pacienta iemaksas, pacienta līdzmaksājuma stacionēšanas gadījumā operāciju veikšanai, pilnā apmērā tiek segti zāļu vai medicīnisko ierīču iegādes izdevumi.

Komitejas 29. un 54 rekomendācija – garīgi slimo personu ārstēšana un aprūpe

110. Latvijā īsteno šādus aprūpes veidus: aprūpe mājās – pakalpojumi mājās pamatvajadzību apmierināšanai personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ nevar sevi aprūpēt; sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija dienas centrā; krīzes centrs; sociālās rehabilitācijas pakalpojumi. Personām ar smagiem un ļoti smagiem garīgā rakstura traucējumiem (gan bērniem, gan pilngadīgām personām) pieejami valsts finansēti ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojumi. Sociālās institūcijas personām, kuras funkcionālo ierobežojumu dēļ nespēj sevi aprūpēt, nodrošina mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju (skatīt arī 5.pielikuma 12. un 13.tabulu).

SDO 1952.gada Sociālā nodrošinājuma (minimālo standartu konvencija) Nr.102

111. Latvija nav ratificējusi *SDO 1952.gada Sociālā nodrošinājuma (minimālo standartu) konvenciju Nr.102*, tomēr Latvija turpina izvērtēt nepieciešamību pievienoties šai konvencijai nākotnē.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

PAKTA 10.PANTS

Komitejas 21. un 46.rekomendācija – vardarbības ģimenē novēršana

112. Kopš 2008.gada *Civillikumā* ir veikti vairāki grozījumi, lai uzlabotu normatīvo aktu piemērošanu attiecībā uz jautājumiem, kas saistīti ar laulības šķiršanu (69.-77.pants), tai skaitā pieļaujot laulību šķirt arī zvērinātam notāram, izpildot noteiktus kritērijus par pušu vienošanos. Precīzāk izteikta tiesību norma, ka laulības šķiršanas lietas izskatīšana nav atliekama samierināšanās nolūkā, ja laulības iziršanas iemesls ir laulātā fiziska, seksuāla, psiholoģiska vai ekonomiska vardarbība pret otru laulāto, kas pieprasa laulības šķiršanu, vai pret viņa bērnu, vai laulāto kopīgo bērnu.
113. 2014.gadā *Civilprocesa likuma* 30.⁵ nodaļā iekļāva regulējums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Atbilstoši šim regulējumam, no vardarbības cietušais (arī bāriņtiesa vai prokurors, ja vardarbība saistīta ar bērnu), var lūgt tiesu piemērot pagaidu aizsardzības pret vardarbību līdzekļus: pienākumu atbildētājam atstāt mājokli, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, un aizliegumu atgriezties un uzturēties tajā; aizliegumu atbildētājam atrasties mājoklim, kurā pastāvīgi dzīvo prasītājs, tuvāk par tiesas lēmumā minētu attālumu; aizliegumu atbildētājam, izmantojot citu personu starpniecību, organizēt satikšanos vai jebkāda veida sazināšanos ar prasītāju; aizliegumu atbildētājam izmantot prasītāja personas datus; citus aizliegumus un pienākumus, kurus tiesa vai tiesnesis noteicis atbildētājam un kuru mērķis ir nodrošināt prasītāja pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Īslaicīgu, taču tūlītēju varmākas nošķiršanas lēmumu var pieņemt arī policija. Ir noteikts regulējums, kādā kārtībā šādus pagaidu aizsardzības pret vardarbību lēmumus izpilda, kā arī noteiktas sankcijas, ja vardarbīgā persona pārkāpj tai lēmumā uzliktos pienākumus. Pagaidu aizsardzība pret vardarbību pieļaujama jebkurā procesa stadijā, arī pirms prasības celšanas tiesā.
114. Prasību par pagaidu aizsardzību pret vardarbību var iesniegt laulātie vai bijušie laulātie; personas, starp kurām pastāv bērnu un vecāku attiecības, pastāv vai ir pastāvējušas aizbildnības vai citas ārpusģimenes aprūpes attiecības; personas, starp kurām pastāv radniecības vai svainības attiecības; personas, kas dzīvo vai dzīvojušas vienā mājāsaimniecībā; personas, kurām ir vai gaidāms kopīgs bērns, neatkarīgi no tā, vai šīs personas kādreiz bijušas laulībā vai kādreiz dzīvojušas kopā; personas, starp kurām pastāv vai ir pastāvējušas tuvas personiskās vai intīmas attiecības.
115. Pārskata periodā ģimenes tiesību jautājumos ir izstrādāti un ieviesti vairāki grozījumi normatīvajos aktos, tajā skaitā *Civilprocesa likumā, likumā "Par policiju", Bērnu tiesību aizsardzības likumā, Krimināllikumā* un *Bāriņtiesu likumā* radīti mehānismi, lai īstenotu personu pagaidu aizsardzību pret vardarbību ģimenē. Vardarbības prevencija nav bijis vienīgais jaunums normatīvo aktu līmenī šajā periodā, veiktas izmaiņas arī paternitātes jautājumos, adopcijā, kā arī aizbildnības jautājumos.
116. Atbilstoši *Ārstniecības likuma* 56.¹pantam, ja ārstniecības iestāde sniedz palīdzību pacientam un pamats uzskatīt, ka pacients cietis no vardarbības vai no pienācīgas aprūpes un uzraudzības trūkuma, vai cita bērna tiesību pārkāpuma, ārstniecības iestāde nekavējoties, bet ne vēlāk kā 12 stundu laikā paziņo par to VP.
117. 2011.gadā tika veikts pētījums par Latvijas jauniešu bērībā gūto nelabvēlīgo pieredzi. Lai veicinātu vardarbības pazīmju atpazīšanu ģimenes ārstu vidū, Slimību profilakses AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

un kontroles centrs (turpmāk SPKC) izstrādāja informatīvo materiālu “Ieteikumi ģimenes ārstu praksēm bērnu un pusaudžu traumatisma profilaksē”, kurā iekļauti ieteikumi iespējamās vardarbības pret bērnu diagnostikai. Papildus, saskaņā ar Sabiedrības veselības pamatnostādņēm 2014.-2020.gadam, plānošanas perioda un darbības programmu ietvaros paredzēts apmācīt ārstniecības personas par vardarbības jautājumiem, kā arī veikt atkārtotu pētījumu par Latvijas jauniešu bērībā gūto nelabvēlīgo pieredzi saistībā ar piedzīvoto vardarbību.

118. Praksē vardarbības ģimenē gadījumos vainīgās personas tiek sauktas pie kriminālatbildības pēc dažādiem *Krimināllikuma* pantiem, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veidu, iestājušās sekas un citas pazīmes. *Krimināllikums* paredz kriminālatbildību gan par smagu un vidēji smagu tīšu miesas bojājumu nodarīšanu (125. un 126.pants), gan par viegla miesas bojājuma nodarīšanu, kas nav izraisīju veselības traucējumu vai vispārējo darbaspēju zaudēšanu (130.pants) gan par spīdzināšanu (130.¹pants). Saistībā ar vardarbību ģimenē tiek ierosinātas krimināllietas arī par izvarošanu un seksuālu vardarbību, draudiem izdarīt slepkavību, nelikumīgu brīvības atņemšanu, īpašuma bojāšanu un citiem noziedzīgiem nodarījumiem. Vardarbība pret ģimenes locekļi vai partneri ir atbildību pastiprinošs apstāklis.
119. Atbilstoši *Bērnu tiesību aizsardzības likuma* 62.pantam LM izstrādā “Valsts programmu bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai”, kuras ietvaros tiek īstenoti pasākumi, lai veicinātu sabiedrības informētību par vienaldzības izskaušanu, ģimenisko vērtību un bērna emocionālās audzināšanas un drošības nozīmi. Programmas ietvaros tiek pārraidīti informatīvi klipi Latvijas telekanālos, sagatavoti plakāti, bukleti un vides reklāmas, kā arī nodrošināts līdzfinansējums dažādu aktivitāšu un projektu īstenošanai.
120. Rīcības plāna “Valsts ģimenes politika 2004.-2013.” ietvaros tika sniegts finansiālais atbalsts pašvaldībām reģionālo centru izveidošanai, kas sniedza kompleksu palīdzību krīzes situācijās, tai skaitā nodrošinot īslaicīgu uzturēšanos mātēm ar bērniem krīzes situācijās. Kopumā atbalsts tika sniegts 26 ģimenes atbalsta un krīzes centru izveidošanai dažādos Latvijas reģionos. Lai mazinātu vardarbības seku ietekmi uz bērna turpmāko attīstību, valsts nodrošina sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, psihologa konsultācijas, institūcijā vai dzīvesvietā. Kopš 2015.gada piešķirts valsts budžeta finansējums 554 541 eiro apmērā, lai turpmāk nodrošinātu rehabilitāciju no vardarbības cietušām personām, kā arī īstenotu rehabilitāciju personām, kuras veikušas vardarbību (skatīt 6.pielikuma 1. un 2.tabulu).

Komitejas 23. un 48.rekomendācija – uz ielas dzīvojošu un/vai strādājošu bērnu tiesību aizsardzība

Risinājumi uz ielas dzīvojošo bērnu jautājumam

121. Saskaņā ar *Bērnu tiesību aizsardzības likuma* 1.panta 14.punktu ielas bērni ir bērni, kuriem ir nepietiekama saikne ar ģimeni un kuri lielāko daļu laika pavada uz ielas vai citos bērna attīstībai nepiemērotos apstākļos. Atbilstoši VP informācijai par nepilngadīgajām personām, kuras nepilngadīgo lietu inspektorū redzeslokā nonāca sistemātiskas klaiņošanas dēļ, visvairāk šādu personu bijušas 2014.gadā, taču vidēji pārskata periodā to skaits ik gadu sasniedz aptuveni 120 bērnus (skatīt 6.pielikuma 1.diagrammu). Saskaņā ar *LAPK* 172.¹pantu par nepilngadīgo (vecumā līdz 16 gadiem)

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

iesaistīšanu vai izmantošanu ubagošanā, ja to izdarījusi pilngadīga persona, uzliek naudas sodu līdz 350 *eiro*. Ja darbības izdarījusi persona, kura gada laikā jau sodīta par šādu pārkāpumu, uzliek naudas sodu līdz 700 *eiro* (vairāk skatīt 6.pielikuma 2.diagrammā).

Bērnu nodarbinātības jautājumi

- 122.** Nepilngadīgo personu nodarbinātības aizliegumus un ierobežojumus regulē *Darba likuma* 37.pants. Atbilstoši *Darba likumam* ir aizliegts bērnus nodarbināt pastāvīgā darbā. Bērns ir persona, kura ir jaunāka par 15 gadiem vai kura līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamatizglītību. Izņēmuma gadījumā bērnus no 13 gadiem, ja viens no aizbildņiem devis rakstveida piekrišanu, no mācībām brīvajā laikā var nodarbināt vieglā, bērna drošībai, veselībai un tikumībai nekaitīgā darbā. Šāda nodarbināšana nedrīkst kavēt bērna izglītošanos. Darbus, kuros atļauts nodarbināt bērnus līdz 13 gadiem, noteic MK. Uz bērnu vecumā no 15 gadiem, kurš turpina iegūt pamatizglītību, ir attiecināmi *Darba likuma* 37.panta noteikumi par pusaudžu nodarbināšanu. Aizliegts pusaudžus nodarbināt darbos apstākļos, kas saistīti ar paaugstinātu risku viņu drošībai un veselībai. Atļaujas bērnu nodarbināšanai kultūras, mākslas, reklāmas un sporta pasākumos izsniedz VDI (skatīt 6.pielikuma 3.diagrammu).
- 123.** NVA īsteno pasākumu skolu jauniešiem “Nodarbinātības pasākums vasaras brīvlaikā personām, kuras iegūst izglītību vispārējās, speciālās vai profesionālās izglītības iestādēs”. 2014.gadā pasākumā piedalījās 4287 jauniešu; 2016.gadā – 4239. Pasākuma ietvaros skolēniem vecumā no 15 līdz 20 gadiem vasaras brīvlaikā tiek piedāvāta iespēja uz mēnesi iesaistīties karjeras atbalsta pasākumā, kurā iespējams gūt praktisku priekšstatu par darba dzīvi (uzzināt, kas ir darba intervija, darba līguma noslēgšana, darba pienākumi un darba attiecības). Skolēni stājas darba attiecībās sev vēlamajā (pasākumam reģistrētā) darba vietā, kas var būt tautsaimniecībā, mazumtirdzniecībā vai ar ēdināšanu un izmitināšanu saistītās nozarēs. Atbilstoši *Darba likumam* skolēnus 15-18 gadu vecumā drīkst nodarbināt ne ilgāk kā 7 stundas dienā un ne vairāk kā 35 stundas nedēļā. Skolēna mēneša atalgojumam par pilnu nostrādātu darba laiku jābūt vismaz valstī noteiktās minimālās algas apmērā. Darba devējs nodrošina darba vadītāju, par nodarbināto skolēnu veic darba devēja un darba ņēmēja nodokļu nomaksu.

Bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu ģimenes atkalapvienošanās

- 124.** Saskaņā ar *Patvēruma likuma* 3.panta piekto daļu patvēruma jomā piemēro ģimenes atkalapvienošanās principu. *Patvēruma likuma* 54.pants noteic, ka bēglim vai alternatīvo statusu ieguvušai personai ir tiesības apvienoties ar ģimenes locekļiem, kuri atrodas ārvalstīs. Alternatīvo statusu ieguvušai personai šādas tiesības ir tad, ja tā pēc šā statusa iegūšanas Latvijā uzturējusies vismaz divus gadus. Kārtību, kādā notiek ģimenes atkalapvienošanās, noteic *MK 2010.gada 21.jūnija noteikumi Nr.564 “Uzturēšanās atļaujas noteikumi”*.
- 125.** Šie noteikumi paredz, ka ģimenes locekļi, kas vēlas apvienoties ar bēgli vai personu, kurai piešķirts alternatīvais statuss, kas atrodas Latvijā, Latvijas vēstniecībā vai konsulārā iestādē iesniedz nepieciešamos dokumentus. Pēc šo dokumentu saņemšanas Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk PMLP) pieņem lēmumu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu vai neizsniegšanu ģimenes locekļiem. Uzturēšanās AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

atļauju persona saņem pēc tam, kad iecerējusi Latvijā, pamatojoties uz vienreizējo iecerēšanas vīzu. Bēgļa ģimenes loceklim tiek izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, bet personas, kurai piešķirts alternatīvais statuss, ģimenes locekļiem – termiņuzturēšanās atļauja. Kopš 2007.gada Latvijā bēgļu vai alternatīvo statusu ieguvušo personu bērniem ir izsniegtas 14 uzturēšanās atļaujas (skatīt arī 6.pielikuma 3.tabulu).

126. Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda projekta “Brīvprātīgās atgriešanās un reintegrācijas palīdzības sniegšana Latvijā” (2016.-2018.gads) īstenošanai 2016.gadā IeM piešķir finansējumu *Pakta 10.panta* īstenošanai, lai nodrošinātu patvēruma meklētāju ģimenes atkalapvienošanos. Atvēlētā summa bija 239 696 eiro – avansa maksājums (60% no kopējā projekta finansējuma) Starptautiskās Migrācijas organizācijas pārstāvniecībai Latvijā.

Komitejas 60.rekomendācija

127. Līdz 2017.gada 31.decembrim Latvija nebija ratificējusi Starptautisko konvenciju par visu migrējošo darbinieku un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzību.

Papildu pasākumi ģimeņu un bērnu atbalstam

128. Pārskata periodā īstenoti pasākumi ģimeņu un bērnu atbalstam – cietušo bērnu un pilngadīgo personu sociālā rehabilitācija. Īstenoti pasākumi starpinstitucionālās sadarbības veicināšanai darbā ar cietušo bērnu un pieaugušo. Nodrošināta no psihoaktīvām vielām atkarīgo bērnu sociālā rehabilitācija, atbalsta pasākumi bērniem ar funkcionāliem traucējumiem: surdotulka pakalpojumi personām profesionālās, pamatizglītības un augstākās izglītības pakalpojumu iegūšanai; asistentu pakalpojumi un tehnisko palīglīdzekļu nodrošināšana bērniem. Īstenota ikgadēja akcija bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai, kuras ietvaros nodrošinātas sabiedrības informēšanas kampaņas “Palīdzi bērnam izaugt!”, “Ģimenei draudzīgs komersants”. Īstenota brīvprātīgā skolu kustība “Draudzīga skola”, lai veicinātu bērniem drošās un pozitīvas skolas vides veidošanos, organizēti speciālistu izglītošanas pasākumi bērnu tiesību aizsardzības jomā un bērnu un vecāku izglītošana. Radīta iespēja adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijās un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem saņemt psihologa konsultācijas (skatīt vairāk 6.pielikuma 4.tabulā). 2017.gadā pieņēma MK noteikumus Nr.371 “*Braukšanas maksas atvieglojumu noteikumi*”, kuros noteikti braukšanas maksas atvieglojumi daudzbērnu ģimenes locekļiem 25% apmērā no brauciena biļetes pilnas cenas un 20% apmērā no abonementa biļetes cenas, izmantojot reģionālas nozīmes sabiedrisko transportlīdzekli.
129. Kopš 2015.gada valsts sniedz palīdzību pirmā mājokļa iegādei ģimenēm ar bērniem. Palīdzību sniedz un administrē akciju sabiedrība “Attīstības un finanšu institūcija Altum”, sniedzot garantiju *Attīstības finanšu institūcijas likuma* izpratnē. Līdz 2017.gadam valsts atbalstu mājokļa iegādei saņēmušas vairāk nekā 7300 ģimenes, kurās ir 10 500 bērni vecumā līdz 18 gadiem. Šajā laikā no galvojumu kopējā skaita lielākā daļa – 62% piešķirti ģimenēm ar vienu bērnu; 32% ģimenēm ar diviem bērniem; 6% mājokļa iegādei ģimenēm ar trīs vai vairāk bērniem.

Uzturlīdzekļu garantiju fonds

- 130.** 2004.gadā stājās spēkā *Uzturlīdzekļu garantiju fonda likums* un darbību uzsāka Uzturlīdzekļu garantiju fonds ar mērķi īstenot bērnu tiesības uz sociālo nodrošinājumu, garantējot minimālo uzturlīdzekļu apmēru bērniem, kurus apgādā tikai viens no vecākiem, jo otrs nepilda tiesas nolēmumu par uzturlīdzekļu piedziņu. 2014.gadā strauji palielināja valsts uzturlīdzekļu apmēru, nosakot to 71,14 eiro apmērā par bērnu līdz 7 gadu vecumam un 78,26 eiro par bērnu 7-18 gadu vecumā. 2016.gadā regulējumu grozīja un noteica, ka bērnam līdz 7 gadu vecumam uzturlīdzekļiem jābūt 25% no MK noteiktās minimālās algas, bet līdz 18 gadiem – 30% apmērā.
- 131.** 2017.gadā spēkā stājās jauns likums ar tādu pašu nosaukumu, ar kuru tika ieviestas vairākas būtiskas izmaiņas gan valsts garantēto uzturlīdzekļu (turpmāk uzturlīdzekļi) saņemšanas procesā, gan pilnveidots izmaksāto uzturlīdzekļu atgūšanas process (sīkāk skatīt 6.pielikuma 4.diagrammu). No 2014.gada līdz 2017.gadam pieaudzis no fonda izmaksājamo uzturlīdzekļu apmērs – 2017.gadā par bērnu līdz 7 gadu vecumam tiek izmaksāti uzturlīdzekļi 95 eiro apmērā ik mēnesi, par bērnu no 7-18 gadu vecumam un personu 18-21 gadu vecumam, ja tā turpina iegūt pamatizglītību, vidējo izglītību, arodizglītību vai speciālo izglītību Latvijas Republikā, 114 eiro apmērā.

PAKTA 11.PANTS

Komitejas 24. un 49.rekomendācija – nabadzības un sociālās atstumtības mazināšana

- 132.** Pārskata periodā Latvijā tika aprēķināti un noteikti pieci minimālā ienākuma līmeņi/ riska – iztikas minimums, garantētā minimālā ienākuma (GMI) līmenis, trūcīgas personas ienākumu līmenis, maznodrošinātas personas ienākumu līmenis, ES nabadzības riska sliekšnis. Nacionālajā līmenī normatīvajos aktos definētos minimālos ienākuma līmeņus/nabadzības riska sliekšņus nosaka atkarībā no valsts un pašvaldību finansiālās iespējas konkrētajā brīdī. Nepastāv noteikta šo līmeņu indeksācijas kārtība. GMI līmenis, trūcīgas personas un maznodrošinātas personas ienākumu līmenis dod iespēju personām kvalificēties dažādu pakalpojumu un pabalstu saņemšanai, piemēram, atvieglojumiem trūcīgajām personām dažādu pakalpojumu pieejamībai (skatīt 7.pielikuma 1.tabulu).
- 133.** Iedzīvotājiem, kuri nespēj apmierināt pamatvajadzības, pašvaldības var piešķirt sociālo palīdzību, kuru sniedz, pamatojoties uz personas / mājsaimniecības materiālo resursu. Tāpat trūcīgajām un maznodrošinātajām personām valsts nodrošina dažāda veida atbalstu – samazinot, pilnīgi vai daļēji sedzot dažādu pakalpojumu apmaksu (skatīt sniegto informāciju pie Komitejas 20.rekomendācijas).

Komitejas 19. un 44.rekomendācija – minimālā alga adekvātam dzīves līmenim

- 134.** Valstī darba samaksu regulē ar minimālās mēneša darba algas palīdzību, kas darba devējam obligāti jānodrošina darbiniekiem par darbu normāla darba laika ietvaros (40 stundas nedēļā). Minimālā mēneša darba alga ir instruments mazkvalificētu darbinieku aizsardzībai un sociālās nevienlīdzības mazināšanai. Minimālās mēneša darba algas noteikšanas un pārskatīšanas sistēmas pilnveidošanai izstrādāti MK noteikumi "*Minimālās mēneša darba algas noteikšanas un pārskatīšanas kārtība*". Salīdzinot minimālās mēneša darba algas attiecību pret CSP aprēķināto strādājošo mēneša vidējās AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

bruto darba samaksu par iepriekšējo gadu, var secināt, ka no 2015.gada minimālās mēneša darba algas apmērs pēdējo trīs gadu laikā procentuāli samazinās attiecībā pret aprēķināto strādājošo mēneša vidējās bruto darba samaksu par iepriekšējo gadu (skatīt 7.pielikuma 1. un 2.diagrammu).

Komitejas 25. un 50. rekomendācija – izlikšana no mājokļa un bezpajumtnieki

Personu izlikšana no mājokļa

- 135.** Nav pieejamas informācijas par faktisko personu skaitu, kuras izliktas no mājokļa īres parādu dēļ, tomēr ir pieejama informācija par izpildu lietu skaitu, kas pabeigtas ik gadu saistībā ar personu izlikšanu no dzīvojamās telpas, no kurām vidēji 18,34% ik gadu ir prasības par izlikšanu par īres maksas nemaksāšanu (skatīt 7.pielikuma 3.diagrammu).
- 136.** Personas, kuras ir tiesīgas saņemt palīdzību dzīvojamo telpu jautājumu risināšanā, kā arī kārtību, kādā tiek sniegta palīdzība dzīvokļa jautājumu risināšanā noteic *likums "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā"*. Likuma 13.pantā uzskaitītas personas, kurām ir sniedzama neatliekama palīdzība, savukārt 14.pantā personas, kuras ar dzīvojamo telpu nodrošināmas primāri, tostarp personas, kurām sniedzama palīdzība, ja tās izliktas no dzīvojamās telpas. Palīdzība tiek sniegta: personām, kuras saskaņā ar *likumu "Par dzīvojamo telpu īri"* tiek izliktas no īrētās dzīvojamās telpas; personām, kuras tiek izliktas no tām piederoša dzīvokļa, ja uz dzīvokļa īpašumu ir vērsta piedziņa sakarā ar maksājumiem par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu, mājas uzturēšanu, ekspluatāciju un remonta izdevumiem; politiski represētām personām, kuras tiek izliktas no dzīvojamās telpas, ja to lietošanā nav citas dzīvošanai derīgas dzīvojamās telpas. Pašvaldībām savos saistošajos noteikumos ir tiesības brīvi noteikt arī citas personu kategorijas, kuras nav minētas likumā un kurām tā var sniegt palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā. Papildu, lai mazinātu risku, ka persona tiek izlikta no dzīvojamās telpas, kā viens no palīdzības veidiem ir noteikts pabalsta piešķiršana dzīvojamās telpas īres vai pārvaldīšanas maksas un maksas par pakalpojumiem, kas saistīti ar dzīvojamās telpas lietošanu, segšanai.

Bezpajumtnieku skaits Latvijā

- 137.** Nabadzībā nonākuši cilvēki, tajā skaitā tie, kuri izlikti no dzīvokļiem parādu, ēkas kapitālā remonta, krāpšanas vai citu iemeslu dēļ, daļa nabadzīgo cilvēku, kuri pārceļas no citām teritorijām uz pilsētām nepārdeklarējoties, var kļūt par bezpajumtniekiem. Lai gan nav iespējams precīzi pateikt par cik, tomēr Latvijā, it īpaši Rīgā, līdz 2005.gadam pieauga bezpajumtnieku skaits. Rīgā 2004.gadā bija aptuveni 5000 bezpajumtnieku. Jaunākie pieejamie dati par bezpajumtnieku skaitu Latvijā iegūti 2011.gadā Lielās tautas skaitīšanas laikā, kad bezpajumtniekus uzskaitīja nakts patversmes. Tie norāda uz bezpajumtnieku skaita samazināšanos – 2011.gadā Latvijā bija 2342 bezpajumtnieku, kas ir par 53% mazāk nekā 2004.gadā Rīgā vien (skatīt 7.pielikuma 4.diagrammu). Bezpajumtniekiem patversmēs ir pieejami vairāki sociālie pakalpojumi: naktsmītne, uzturs, personiskās higiēnas iespējas, preces un tiesības saņemt sociālā darbinieka konsultācijas un atbalstu (7.pielikuma 5. un 6.diagramma).

Komitejas 22. un 47.rekomendācija – cilvēku tirdzniecības preventīvie pasākumi

138. Saskaņā ar *Eiropas Parlamenta un Padomes 2011.gada 5.aprīļa Direktīvu 2011/36/ES*, 2014.gadā veica grozījumus *Krimināllikuma* 154.²pantā, kurā definēta cilvēku tirdzniecība, ietverot ievainojamības jēdzienu un tā skaidrojumu, savukārt *Krimināllikuma* 154.¹ un 165.¹pantā izdarīti grozījumi, kas paredz kriminālatbildību par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību un personas nosūtīšanu seksuālai izmantošanai. *Krimināllikuma* 164.pants paredz kriminālatbildību par personas iesaistīšanu prostitūcijā un prostitūcijas izmantošanu (sīkāk skatīt 7.pielikuma 2. un 3.tabulu).
139. *MK noteikumi Nr.564 "Uzturēšanās atļauju noteikumi"* paredz kārtību, kādā ārzemnieks, kas atzīts par cilvēku tirdzniecības upuri, var saņemt uzturēšanās atļauju Latvijas Republikā. VP pēc 2014.gada 29.oktobra nav noskaidrota neviena persona, kura būtu nosūtīta seksuālai izmantošanai, bet noskaidrotas, aizturētas un atzītas par aizdomās turētām personas, kas meklēja darbam komerciāla seksa piedāvātājus Latvijā (informāciju par ierosinātajiem kriminālprocesiem skatīt 7.pielikuma 4.tabulā). No 2011.gada līdz 2016.gadam pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta par seksuālu ekspluatāciju, piespiešanu sniegt pakalpojumus vai izdarīt noziegumu, pielietojot viltu vai vardarbību tika uzsākti 9 kriminālprocesi, tai skaitā 8 kriminālprocesi par noziegumiem organizētas grupas sastāvā. 2017.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹, 165. un 165.¹panta tiesai nodoto lietu skaits salīdzinājumā ar 2016.gadu samazinājās par 57,8% (no 45 uz 19 personām). 2017.gadā pēc *Krimināllikuma* 154.¹panta tika uzsākti 7 kriminālprocesi, pēc *Krimināllikuma* 165.¹panta uzsākti 8 kriminālprocesi. Tātad kopā pēc minētajiem *Krimināllikuma* pantiem 2017.gadā valstī uzsākti 15 kriminālprocesi (7.pielikuma 4.tabula).
140. Lai nodrošinātu mērķtiecīgu un plānotu pieeju cilvēku tirdzniecības novēršanai un apkarošanai Latvijā, ar *MK noteikumiem Nr.132* apstiprināja pirmo politikas plānošanas dokumentu šajā jomā – "Valsts programma cilvēku tirdzniecības novēršanai 2004.-2008.gadam", kam sekoja vēl vairākas programmas. Lai turpinātu programmā īstenoto cilvēku tirdzniecības novēršanas politiku, 2014.gadā izstrādāja "Cilvēku tirdzniecības novēršanas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam", kuru mērķis ir novērst un apkarot cilvēku tirdzniecību, aizsargāt un palīdzēt cilvēku tirdzniecības upuriem, pilnībā ievērojot viņu cilvēktiesības. Pamatnostādnes ir saskaņotas ar ES "Stratēģiju cilvēku tirdzniecības izskaušanai 2012.-2016.gadā", EP *Konvenciju par cīņu pret cilvēku tirdzniecību* un ANO *Konvencijas pret transnacionālo organizēto noziedzību Protokolu par cilvēku tirdzniecību*. Pamatnostādnes balstās uz četriem starptautiski atzītiem pamatprincipiem cīņai pret cilvēku tirdzniecību: 1) profilakse; 2) upuru aizsardzība; 3) izmeklēšana, kriminālvajāšana un iztiesāšana; 4) kompetento institūciju un organizāciju sadarbība nacionālajā un starptautiskajā līmenī.
141. Šobrīd tiek turpināta valsts pārvaldes iestāžu darbinieku izglītošana par cilvēku tirdzniecību un tās upuru identifikāciju, piemēram, PMLP saviem darbiniekiem nodrošina mācības par jautājumiem, kas saistīti ar cīņu pret cilvēku tirdzniecību un patvēruma meklētāju uzņemšanu. Darbinieku zināšanai un izmantošanai PMLP interneta vietnē ir ievietots mācību materiāls "Cilvēku tirdzniecības darba ekspluatācijas nolūkā identificēšanas vadlīnijas".

Prostitūcijas ierobežošana

142. 2008.gadā tika pieņemti *MK noteikumi Nr.32 “Prostitūcijas ierobežošanas noteikumi”*, kas noteic kārtību, kādā ierobežojama prostitūcija. *LAPK* 174.⁴ pants paredz naudas sodu par prostitūcijas ierobežošanas noteikumu pārkāpšanu fiziskajām un juridiskajām personām, bet *Krimināllikuma* 163.pants par kriminālatbildību prostitūciju ierobežojošo noteikumu pārkāpšanas gadījumā, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā, ar 2013.gadu vairs nav spēkā.
143. Pārskata periodā starpinstitūciju darba grupa IeM vadībā izstrādāja likumprojektu “*Prostitūcijas ierobežošanas likums*”. Likumprojekta mērķis ir ierobežot un samazināt prostitūciju, mazināt cilvēku tirdzniecības riskus, novērst bērnu un jauniešu iesaistīšanos prostitūcijā, mazināt vardarbības riskus, kas vērsti pret personām, kuras nodarbojas ar prostitūciju, veicināt atteikšanos no nodarbošanās ar prostitūciju un prostitūcijas izmantošanu.
144. Sutenerisma jēdziens definēts un kriminālatbildība par to noteikta *Krimināllikuma* 165.pantā. 2014.gadā veiktajos grozījumos papildināts pantā ietvertais noziedzīgā nodarījuma sastāvs, pastiprinot atbildību, ja noziedzīgos nodarījumus izdarījusi organizēta grupa, ja sutenerisms veikts attiecībā uz nepilngadīgu personu vai darbības izdarītas attiecībā uz personu, kura nav sasniegusi sešpadsmit gadu vecumu. Pārskata periodā VP nevienā sutenerisma lietā nekonstatēja, ka personas tiktu iesaistītas prostitūcijā piespiedu kārtā vai agrāk būtu cietušas cilvēku tirdzniecībā (7.pielikuma 7.diagramma).
145. Ievērojot “ES prioritāšu noteikšanu cīņai pret smagu un organizētu noziedzību laikapsmā no 2014. līdz 2017.gadam” secinājumus, kopš 2014.gada Latvija darbojas ES Politikas cikla īstenošanā. Latvija piedalās deviņās no divpadsmit prioritātēm, tai skaitā prioritātē “Cilvēku tirdzniecība”, kuras ietvaros, atbilstoši izstrādātajiem stratēģiskajiem mērķiem, Latvija plāno ikgadējus pasākumus cīņai ar cilvēku tirdzniecību un piedalās ikgadējās Eiropas kopējās rīcības dienās, lai apkarotu a) darba ekspluatāciju, b) seksuālo ekspluatāciju, c) bērnu ekspluatāciju.
146. Atbilstoši *ANO Konvencijas par cīņu pret cilvēku tirdzniecību un prostitūcijas ekspluatāciju no trešo personu puses* 6.pantam Latvijā netiek veikta oficiāla prostitūcijā nodarbināto personu uzskaitē.

Bērnu aizsardzība

147. Ieviešot *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2011/93/ES* tika veikti grozījumi *Krimināllikuma* 166.pantā, kur paredzēta kriminālatbildība par pornogrāfiska priekšnesuma demonstrēšanu, intīma rakstura izklaides ierobežošanas, pornogrāfiska rakstura materiāla aprites noteikumu pārkāpšanu un tāda pornogrāfiska priekšnesuma apmeklēšanu, demonstrēšanu vai apriti, kurš satur bērnu pornogrāfiju, cilvēka seksuālas darbības ar dzīvnieku, nekrofiliju vai dzimumtieksmes apmierināšanu vardarbīgā veidā, paredzēts sods ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai naudas sodu ar probācijas uzraudzību uz 3 gadiem.

148. Kopš 2015.gada VP Galvenās Kriminālpolicijas pārvalde īsteno starptautisku operāciju “PERONS”, kuras pamatā ir starptautiskais projekts interneta pedofilijas apkarošanā. Tā ietvaros starptautiskajā organizācija “*Child rescue coalition*” sniedz informāciju par IP adresēm Latvijas teritorijā, kuru lietotāji piedalās aizliegtu materiālu (bērnu seksuālās izmantošanas materiālu) aprītē internetā *peer-to-peer* tīklos. Pašlaik “*Child rescue coalition*” izveidotajā datubāzē pieejama informācija par aktīvākajiem lietotājiem Latvijas teritorijā, kuri pastāvīgi izdara šādus krimināli sodāmus nodarījumus. Sadarbībā ar Latvijas Interneta asociāciju un LM Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju (turpmāk VBTAI) VP piedalās interneta drošības projektā “*NET-SAFE*” un veic resoriskās pārbaudes par bērnu seksuālās izmantošanas materiālu izplatīšanu Latvijas interneta segmentā.

PAKTA 12.PANTS

Komitejas 26. un 51.– sabiedrības veselības politika un veselības aprūpes finansēšanas kārtība

149. Viens no galvenajiem VM uzdevumiem bija nodrošināt efektīvu veselības aprūpes sistēmas pārvaldi un racionālu resursu izmantošanu, lai sekmētu sistēmas darbības ilgtspējību un vienlīdzīgu pieeju kvalitatīviem veselības aprūpes pakalpojumiem, kas apmaksā no valsts budžeta līdzekļiem. Kopš 2005.gada veselības nozares budžets absolūtos skaitļos ievērojami audzis, savukārt apskatot veselības nozares budžetu attiecībā pret iekšzemes kopproduktu, tas ir gandrīz vienāds ar 2005.gadā atvēlēto daļu (skatīt 8.pielikuma 1.diagrammu un 1.tabulu).
150. Viens no svarīgākajiem politikas plānošanas dokumentiem sabiedrības veselības politikas jomā ir “Sabiedrības veselības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam”, kuru virsmērķis ir palielināt Latvijas iedzīvotāju veselīgi nodzīvoto mūža gadu skaitu un novērst priekšlaicīgu nāvi, īpašu uzmanību pievēršot sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem. ESF 2014.-2020.gada plānošanas perioda ietvaros paredzēts īstenot nacionālā un vietēja līmeņa pasākumus ar mērķi uzlabot pieejamību veselības veicināšanas un slimību profilakses pakalpojumiem visā Latvijā, jo īpaši teritoriālās, nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļautajiem iedzīvotājiem. Plānots īstenot sabiedrības informēšanas kampaņas, sabiedrības veselības pētījumus u.c. pasākumus par veselīga uztura, fiziskās aktivitātes, seksuālās un reproduktīvās veselības, psihiskās veselības veicināšanu un atkarību izraisošo vielu lietošanas un procesu izplatības profilaksi.
151. VM 2007.-2013.gada plānošanas periodā no ESF līdzekļiem programmas “Cilvēkresursi un nodarbinātība” papildinājuma aktivitātes “Veselības aprūpes un veicināšanas procesā iesaistīto institūciju personāla kompetences, prasmju un iemaņu līmeņa paaugstināšana” projekta “Veselības aprūpes un veicināšanas procesā iesaistīto institūciju personāla tālākizglītība nozares ilgtspējīgai attīstībai” ietvaros īstenojusi ģimenes ārsta praksē iesaistīto mācības veselības veicināšanas un sabiedrības veselības jautājumos. Mācību ietvaros izstrādāts un joprojām publiski pieejams mācību materiāls “Ģimenes ārsta praksē iesaistīto māsu un ārstu palīgu apmācība veselības veicināšanas un sabiedrības veselības jautājumos”.

152. Lai samazinātu saslimšanas risku ar onkoloģiskām slimībām, pagarinātu onkoloģisko slimnieku dzīvildzi un uzlabotu dzīves kvalitāti, MK apstiprināja „Onkoloģisko slimību AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

kontroles programma 2009.-2015.gadam”. Lai uzlabotu situāciju primārajā diagnostikā un ārstēšanā biežākajās ļaundabīgo audzēju lokalizācijās, pilnveidotu esošo skrīningu aptveri un kvalitāti, paplašinātu paliatīvās aprūpes pieejamību, MK ir apstiprināts vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments „Veselības aprūpes pakalpojumu onkoloģijas jomā uzlabošanas plāns 2017.-2020.gadam”.

- 153.** Lai uzlabotu veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti visā teritorijā, ar VM 2017.gada 20.janvāra rīkojumu Nr.22 apstiprināta Veselības aprūpes sistēmas kvalitātes pilnveidošanas un pacientu drošības koncepcija un tās īstenošanas pasākumu plāns. Tajā ietverti uzdevumi veselības aprūpes pakalpojumu kvalitātes pilnveidošanai – nacionālā līmeņa veselības aprūpes kvalitātes vadības funkcijas stiprināšana, mācības ārstniecības personām un VM padotības iestāžu darbiniekiem par veselības aprūpes kvalitātes vadības un pacientu drošības jomā, klīnisko algoritmu un pacientu ceļu izstrādi, ārstniecības iestāžu reģistrācijas procesa un ārstniecības iestāžu uzraudzības kārtības pilnveidošana, pētījumu veikšana par pacientu un viņu ģimeņu apmierinātību ar saņemto veselības aprūpi. Daļu koncepcijā iekļauto pasākumu īsteno par valsts budžeta līdzekļiem, daļu – ESF līdzekļiem.

Veselības aprūpes sistēmas reforma

- 154.** 2017.gadā uzsāktās veselības aprūpes sistēmas reformas ietvaros plānots palielināt veselības nozarei paredzētos valsts budžeta līdzekļus, palēnināt sabiedrības novecošanos, izlīdzināt slimnīcu tīkla sistēmu, lai radītu vienlīdzīgus apstākļus visu reģionu iedzīvotājiem un pieredzes uzkrāšanu ārstiem, uzlabot piedāvāto pakalpojumu drošību un kvalitāti, ieviest informāciju tehnoloģijas veselības aprūpē, izlīdzināt cilvēkresursu pieejamību ārstniecības nozarē reģionos utt.
- 155.** Pēc ekonomiskās lejupslīdes valstī, lai nodrošinātu efektīvu ārstniecības personāla apriti, tika īstenota vairāku veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēju pārprofilēšana, noteikts to slimnīcu skaits, kuras sniedz diennakts neatliekamo medicīnisko palīdzību, un kuras – aprūpes pakalpojumus. Nodalot diennakts neatliekamās medicīniskās palīdzības sniegšanu no aprūpes pakalpojumu sniegšanas, tika panākta valsts budžeta līdzekļu efektīvāka izlietošana. Aprūpes slimnīcās ārstējas pacienti, kuriem nav nepieciešama diennakts ārsta klātbūtne – pacienti pēc operācijas vai hronisko slimību pasliktinājumiem, kuriem nav nepieciešama intensīva ārstēšana, bet vajadzīga pastāvīga medicīniskā uzraudzība. Rezultātā valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus sniedz 40 slimnīcas. Veselības aprūpes sistēmas attīstības reforma nosaka slimnīcu pakalpojumu sniedzēju sadalījumu līmeņos, katrā līmenī nosakot prasības pakalpojuma sniedzējam un sniegtā pakalpojuma kvalitātei.
- 156.** Salīdzinājumā ar starptautiskiem rādītājiem ārstu skaits Latvijā ir nedaudz zem ES vidējiem rādītājiem (LV–32 praktizējoši ārsti uz 1000 iedzīvotājiem, ES–35 uz 1000 iedzīvotājiem), bet mūsu īpatsvars Latvijā ir gandrīz uz pusi mazāks nekā ES valstīs vidēji (LV–4,8 uz 100 000 iedzīvotāju; ES– 8,4 uz 100 000). Māsu/ārstu disproporcija liedz pilnvērtīgi izmantot ārsta zināšanas un pieredzi, jo ārstam jāuzņemas māsas loma, kas rada intelektuālos zudumus sistēmā un apgrūtina pilnvērtīgu pacientu aprūpes procesu. Lai palielinātu medicīnas māsu skaitu, no valsts budžeta līdzekļiem finansēto studiju vietu skaits māszinību specialitātēs Rīgas Stradiņa universitātē 2016.gadā palielināja par 35 vietām. Pēc Latvijas māsu asociācijas datiem, ik gadu aptuveni 250

personas iegūst māsas kvalifikāciju, bet apmēram 60 māsas uzsāk darbu slimnīcā (skatīt arī 8.pielikuma 2., 3. un 4.tabulu).

Cilvēkresursu nodrošinājums reģionos

157. 2017.gadā Latvija ESF 2014.-2020.plānošanas perioda ietvaros sāka īstenot atbalsta pasākumus, kas piesaistītu ārstniecības personas (ārstus un māsas) darbam reģionos ārpus Rīgas un tādējādi mazināt šo speciālistu trūkumu. Tāpat tālākizglītības atbalsta pasākumu ietvaros būs iespējas paaugstināt kvalifikāciju un atjaunot ārstniecības personas sertifikātus, tādējādi radot iespējas savā specialitātē nepraktizējošai ārstniecības personai atgriezties darba tirgū.
158. Reģionos strādājošo ārstniecības personu īpatsvars ir palielinājies no 46% (2013) līdz 51% (2016). Lai uzlabotu situāciju veselības aprūpes cilvēkresursu jomā, kopš 2015.gada valsts apmaksātas rezidentūras vietas prioritāri piešķir tiem pretendentiem uz rezidentūras vietu, kas noslēguši līgumu ar pašvaldības un/vai valsts ārstniecības iestādi ārpus Rīgas par darba attiecību uzsākšanu attiecīgajā ārstniecības iestādē pēc rezidentūras pabeigšanas. Ar šādu vienošanos 2016./2017.akadēmiskajā gadā rezidentūrā no 230 tika uzņemti 43 studenti. Lai panāktu reģionālo ārstniecības iestāžu kvalitātes celšanu, papildu noteikta prasība pēc valsts apmaksātu rezidentūras pabeigšanas 3 gadus strādāt valsts pašvaldību ārstniecības iestādēs un ģimenes ārstu praksēs.
159. Cilvēkresursu nodrošinājuma jautājums tiek risināts uzsāktās veselības nozares reformas ietvaros. Pamatojoties uz Starptautiskās Rekonstrukcijas un attīstības bankas pētījuma rezultātiem, ir izstrādāts konceptuālais ziņojums "Par veselības aprūpes sistēmas reformu". Tajā ietverti pasākumi veselības nozares nodrošināšanai ar nepieciešamajiem cilvēkresursiem, optimālai paaudžu nomaīņai, ārstniecības personu piesaistei un saglabāšanai veselības aprūpes sistēmā, atalgojuma paaugstināšanai un personāla kompetences celšanai.

Valsts obligātā veselības apdrošināšana

160. 2017.gadā reformas ietvaros pieņēma *Veselības aprūpes finansēšanas likumu*, kas paredz no 2019.gada ieviest valsts obligāto veselības apdrošināšanu. Veselības apdrošināšanas sistēma, kura ir noteikta *likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu"*, būs izdevīgāka tiem iedzīvotājiem, kuri dzīvo un legāli strādā Latvijā un veic sociālās apdrošināšanas iemaksas veselības apdrošināšanai. No 2018.gada automātiski apdrošināšanai pakļauti visi legālie darba ņēmēji (0.5% iemaksas veic darba ņēmējs un 0,5% darba devējs), bet valsts apdrošina visas sociāli mazaizsargātās grupas – pensionārus, bērnus, personas ar I un II grupas invaliditāti, NVA reģistrētus bezdarbniekus u.c., kas saņems pilno valsts apmaksāto pakalpojumu grozu. 2018.gads uzskatāms par pārejas periodu, kura laikā darbosies iepriekšējā kārtība veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanā. Valsts apmaksātās medicīniskās palīdzības minimumu turpinās saņemt visi iedzīvotāji neatkarīgi no apdrošināšanas statusa. Medicīniskās palīdzības minimumā ietilpst: neatliekamā medicīniskā palīdzība; dzemdību palīdzība; ģimenes ārsta sniegtie pakalpojumi; slimību ar apdraudējumu sabiedrības veselībai ārstēšana (psihiskas saslimšanas, infekcijas slimības, tuberkuloze u.c.) Tām personām, kuras neveic sociālās iemaksas un nav automātiski apdrošinātas,

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

būs izdevīgi nosacījumi apdrošināšanas iegūšanai: 2018.gadā – 1% no minimālās mēneša darba algas jeb 51,6 *eiro*; 2019.gadā – 3% no minimālās mēneša darba algas jeb 154,8 *eiro*; 2020.gadā – 5% no minimālās mēneša darba algas jeb 258 *eiro*. Iemaksas veicamas reizi gadā, pēc iemaksu veikšanas persona varēs saņemt veselības aprūpes pakalpojumus valsts obligātās veselības apdrošināšanas ietvaros.

Komitejas 28. un 53.rekomendācija – pašnāvību skaits un preventīvie pasākumi

Pašnāvību skaits

- 161.** Vērtējot laika posmu no 2012.gada līdz 2017.gadam, vērojams kritums no 21,8 gadījumiem uz 100 000 iedzīvotājiem 2012.gadā līdz 18,2 gadījumiem uz 100 000 iedzīvotājiem 2016.gadā.

Preventīvie pasākumi

- 162.** VM un SPKC regulāri organizē pasākumus vispārējai psihiskās veselības uzlabošanai. 2014.gadā atklāja kampaņu “Nenovērsies!”, kas tika turpināta 2015.gadā. Kampaņas ietvaros cilvēkus aicināja atpazīt psihisko traucējumu pazīmes un nebaidīties savlaicīgi vērsties pēc speciālistu palīdzības. Kampaņai izveidota mājaslapa,¹³ kur atrodama daudzveidīga psihiskās veselības jomas informācija, ietverot iedzīvotājiem viegli uztveramus materiālus par dažādiem psihisko traucējumu veidiem, to simptomiem un ārstēšanu, pašnovērtējuma testus, informāciju par palīdzības iespējām, speciālistu rakstus, infografikas, videomateriālus, ar pašnāvību profilaksi saistītus materiālus, psihiskās veselības jomas jaunumus, tematiskos ziņojumus un citu informāciju. Papildus izstrādāti informatīvie materiāli skolotājiem un citiem skolu darbiniekiem “Pašnāvību novēršana”, lai īstenotu pašnāvību profilaksi bērnu un pusaudžu vidū “Ieteikumi izglītības iestāžu psihologiem un pedagogiem darbam ar skolēniem, kuriem ir uzvedības un emocionālie traucējumi skolas vidē”. 2016.gadā izstrādāts informatīvais materiāls “Pašnāvību riska faktori”, mācību filmas par ņirgāšanos un tās profilaksi un metodiskie materiāli skolotājiem darbam ar minētajām filmām. “Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam” ietvaros paredzēts veicināt psihisko veselību sabiedrībā īpaši sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupās.

Komitejas 27. un 52.rekomendācija – informatīvie pasākumi tabakas lietošanas un alkohola patēriņa samazināšanai

- 163.** VM un SPKC ir veikuši pasākumus, lai mazinātu atkarību izplatību sabiedrībā, tostarp īstenotas sabiedrības informēšanas kampaņas, piemēram, 2014.gadā “Brīvs” ar mērķi informēt bērnus un pusaudžus vecumā no 11 līdz 15 gadiem par tabakas lietošanas negatīvo ietekmi uz veselību, veidot izpratni par smēķēšanas kaitīgumu veselībai, padarīt smēķēšanu mazāk pievilcīgu un popularizēt dzīvi bez tabakas, balstoties uz pozitīviem piemēriem. Attiecībā uz narkotisko vielu izplatības mazināšanu 2014.gadā norisinājās sociālais projekts „Es zinu, Tu to vari!”, sadarbojoties VM, SPKC un NVO, lai cīnītos ar jauniešu vidū izplatīto jauno psihoaktīvo vielu lietošanu, sniedzot jauniešiem alternatīvas iespējas lietderīgi pavadīt brīvo laiku, īpaši vasaras mēnešos. 2015.gadā organizēja kampaņas turpinājumu “Izvairies no smēķētāja”; 2015.gadā tika

¹³ WWW.NENOVERSIES.LV: <http://www.nenoversies.lv/>.

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

organizēta kampaņa par alkohola lietošanas problēmām bērnu un pusaudžu vidū “Lai būtu skaidrs!” ar mērķi mainīt sabiedrības attieksmi par alkohola lietošanu nepilngadīgo vidū, un bērnu/pusaudžu alkohola lietošanu padarīt par sabiedrībā nepieņemamu uzvedību. 2016.gadā īstenoti pasākumi par pasīvās smēķēšanas ietekmi uz bērnu un līdzcilvēku veselību (tostarp reklāmas klipa “Ja smēķē Tu – smēķē Tavs bērns” izvietošana nacionāla mēroga televīzijā, pasākumi vecākiem par pusaudžu atkarību jautājumiem, sagatavoti informatīvie materiāli). 2017.gadā nodrošināta reklāmas klipa “Ja smēķē Tu – smēķē Tavs bērns” izvietošana interneta televīzijā. Tāpat 2017.gadā izvietota radioreklāma konsultatīvā tālruņa smēķēšanas jautājumos popularizēšanai.

- 164.** 2016.gadā stājās spēkā jaunais *Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likums* un saistītie normatīvie akti, tādējādi nacionālajā regulējumā pārņemta *Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/40/ES*. Latvijas normatīvajos aktos noteikts, ka nesmēķētāja tiesības ir prioritāras, salīdzinot ar smēķētāja tiesībām smēķēt. Ir noteikts aizliegums smēķēt bērna un grūtnieces klātbūtnē, valsts un pašvaldību transportlīdzekļos un jebkurā publiskā vietā citas personas klātbūtnē, ja šī persona pret to iebilst. Kopš 2014.gada *Bērnu tiesību aizsardzības likums* noteic, ka bērna pakļaušana tabakas dūmu iedarbībai ir pielīdzināma fiziskai vardarbībai.
- 165.** VM izstrādā alkoholisko dzērienu patēriņa mazināšanas un alkoholisma ierobežošanas rīcības plānu nākamajam periodam, kura ietvaros tiks īstenotas aktivitātes profilakses, ārstēšanas un rehabilitācijas jomās. Vienlaikus “Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam” ietvaros paredzēts mazināt atkarību izraisošo vielu un procesu izplatību sabiedrībā, īpaši, sociālās atstumtības un nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupās. Kopš 2017.gada, lai palielinātu izpratni par smēķēšanas kaitīgumu veselībai un izpratni par alkohola radīto kaitējumu veselībai un motivētu iedzīvotājus uzlabot veselības paradumus, tiek īstenoti pasākumi atkarību izraisošo vielu un procesu izplatības mazināšanai gan nacionālā, gan pašvaldību līmenī. 2017.gadā pieņemts normatīvais regulējums, kas nosaka ierobežojumus alkoholisko dzērienu tirdzniecībai lielās 2 litru plastmasās pudelēs.

Seksuālā un reproduktīvā veselība un zīdaiņu mirstība

- 166.** *Seksuālās un reproduktīvās veselības likums* noteic pamata regulējumu reproduktīvās un seksuālās veselības jomā. Likuma mērķis noteikt tiesiskās attiecības seksuālās un reproduktīvās veselības jomā, lai aizsargātu nedzimušu dzīvību un ikvienas personas seksuālo un reproduktīvo veselību. Grūtniecību mākslīgi drīkst pārtraukt līdz 12.nedēļai vai līdz 24.nedēļai medicīnisku indikāciju dēļ. Ārsta pienākums ir informēt par grūtniecības pārtraukšanas būtību, iespējamiem medicīniskajiem sarežģījumiem un iespēju saglabāt topošajam bērnam dzīvību. Sieviete vecumā līdz 16 gadiem abortu drīkst veikt tikai ar vecāku vai aizbildņu piekrišanu.
- 167.** Pārskata periodā atkārtoti izdoti informatīvie materiāli „Aborts” un “Zīdīšanas ABC”. Izveidoti un pašvaldībās izplatīti informatīvie plakāti grūtniecēm un jaunajām māmiņām “Krūts ēdināšana – Tavai un Tava bērna veselībai!”. Izdots informatīvs materiāls vecākiem un pieskatītājiem par drošību un traumatisma profilaksi „Kā nosargāt sava bērna dzīvību” un citi. Izstrādātas mācību filmas par seksuālās un

reproduktīvās veselības jautājumiem pusaudžiem – „Meitenes, puīši un pubertāte” un „Attiecības un veselība – mana atbildība”. Atbilstošu filmās apskatītajām tēmām, sagatavoti metodiskie ieteikumi skolotājiem, lai palīdzētu filmu izmantot mācību procesā. 2016.gadā uzsākta ESF līdzfinansētā projekta īstenošana, kura ietvaros nacionālā līmenī plānots īstenot kampaņu par seksuālās un reproduktīvās veselības veicināšanu, veikt pētījumus seksuālās un reproduktīvās veselības jomā un izglītot pedagogus veselības jautājumos, seksuālās un reproduktīvās veselības veicināšanā un profilaksē. Vienlaikus projekta ietvaros vietējā līmenī pašvaldības un SPKC organizē vietēja līmeņa seminārus un praktiskās nodarbības par seksuālās un reproduktīvās veselības veicināšanu. Vidēji uz 1000 sievietēm (15-49 gadi) izdarītais mākslīgo abortu skaits pārskata periodā ir samazinājies (skatīt 8.pielikuma 2. un 3.diagrammu). Eiropas Sociālā fonda līdzfinansētā projekta “Kompleksi veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi” ietvaros nacionālā līmenī plānots īstenot kampaņu par seksuālās veselības un reproduktīvās veselības jomā un apmācīt pedagogus.

- 168.** 2012.un 2013.gadā tika veikti vairāki grozījumi *MK 2006.gada 25.jūlija noteikumos Nr.611 “Dzemdību palīdzības nodrošināšanas kārtība”*, ieviešot papildu valsts apmaksātos izmeklējumus grūtniecēm, precizējot riska grupas grūtnieču izmeklēšanas kārtību, nosakot principu “nauda seko grūtniecei”, valsts finansētajā grūtnieču aprūpē iesaistot privāti praktizējošus ginekologus un citus speciālistus. Šobrīd tiek nodrošināta recepšu zāļu iegādes izdevumu kompensācija – grūtniecēm un sievietēm pēcdzemdību periodā līdz 42 dienām – 25% apmērā. Visām grūtniecēm tiek nodrošināta brīvprātīga vakcinācija pret gripu (ar 50% kompensāciju). 2017.gadā VM izstrādāja Mātes un bērna veselības uzlabošanas plāna 2018.-2020.gadam projektu ar mērķi uzlabot situāciju mātes un bērna veselības jomā, īstenojot veselības veicināšanu, slimību profilaksi un veicinot agrīnu diagnostiku, savlaicīgu ārstēšanu un medicīnisko rehabilitāciju. Vienlaikus VM izstrādāja veselīga uztura ieteikumus sievietēm grūtniecības laikā, uzsverot tā nozīmi mātes un augļa veselībai, kā arī sniedz rekomendācijas sabalansētam un veselīgam uzturam un precizēja veselīga uztura ieteikumus “Ieteicamās enerģijas un uztura devas Latvijas iedzīvotājiem”.
- 169.** Lai veicinātu sabiedrības interesi un izplatītu informāciju par veselības aprūpes pakalpojumiem, pārskata periodā VM sadarbībā ar NVO ir īstenojusi sabiedrības informēšanas pasākumus – kampaņa “Atļaujies būt vesela” ar mērķi aicināt sievietes pievērst uzmanību savai veselībai un atgādināt par ikgadējo profilaktisko valsts apmaksāto pārbaudi. Sievietes tika informētas par ginekoloģisko, profilaktisko apskašu nozīmi, norisi, pieejamību un par reproduktīvās veselības veicināšanu. Kopumā šajā pasākumā piedalījās ap 500 dalībnieču. 2009.gadā Latvijā tika uzsākta jauna valsts apmaksāta profilaktisko apskašu programma – valsts organizētā un apmaksātā krūts dziedzera, dzemdes kakla un zarnu ļaundabīgo audzēju savlaicīgas atklāšanas programma. VM un NVD uzsāktās programmas viens no galvenajiem mērķiem ir samazināt mirstību, kuras iemesls ir vēzis. Pēc esošajiem rādītājiem krūts vēzis ir viena no izplatītākajām vēža formām Latvijā, kuru savlaicīgi atklājot, iespējama pilnīga izārstēšanās.
- 170.** 2017.gadā zīdaiņu mirstība samazinājusies līdz 4,2 gadījumiem uz 1000 dzīvi dzimušajiem. Perinatālā mirstība 2016.gadā, salīdzinot ar 2012.gadu, ir mazinājusies no 8,8 līdz 7,8 gadījumiem uz 1000 dzīvi un nedzīvi dzimušajiem. “Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam” 3.rīcības virziens “Grūtnieču un bērnu

veselības uzlabošana” paredz pasākumus seksuālās un reproduktīvās veselības veicināšanai sabiedrībā, īpaši sociālās atstumtības, nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju grupām un izglītojošus pasākumus jauniešiem par zīdīšanas veicināšanu un mātes piena nozīmi veselības saglabāšanā. Paredzēts turpināt uzturēt un atjaunot portāla www.grutnieciba.lv iekļauto informāciju grūtniecēm un jaunajām māmiņām un izglītēt ārstniecības personas (ģimenes ārstus, vecmātes, ginekologus) par iedzimto anomāliju profilaksi un diagnostiku.

171. 2012.gadā īstenota kampaņa par bērnu vecumā līdz 4 gadiem traumatisma mazināšanu, informējot iedzīvotājus par bērnu traumatisma cēloņiem un riskiem un zīdaiņu pēkšņās nāves sindroma novēršanas iespējām. 2015. un 2017.gadā realizēta VM un SPKC kampaņa „HIV nešķiro – tas attiecas arī uz Tevi!”, kuras mērķis bija pakāpeniski mainīt sabiedrības attieksmi par HIV kā “nepareizu” slimību, skaidrot ar HIV profilaksi saistītos jautājumus un eksprestesta nozīmi infekcijas agrīnai diagnostikai. 2017.gadā īstenota kampaņa “Bērnam droši”, informējot jaunos un topošos vecākus par bērnu traumatisma profilaksi un izstrādāts informatīvais materiāls vecākiem, lai vidi mājās padarītu bērnam drošāku.
172. “Sabiedrības veselības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam” divi apakšmērķi paredz samazināt iedzīvotāju saslimstību ar infekcijas slimībām, kā arī uzlabot mātes, tēva un bērna veselību un samazināt zīdaiņu mirstību. Apakšmērķi “Uzlabot mātes, tēva un bērna veselību, samazināt zīdaiņu mirstību” plānots sasniegt, izglītojot sabiedrību par seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumiem un STI profilaksi, tai skaitā par kontracepcijas lietošanu, samazinot nevēlamu grūtniecību un STI gadījumu skaitu; īstenojot mērķtiecīgus pasākumus veselības aprūpes un veselības veicināšanas pakalpojumu pieejamības uzlabošanai ar mērķi samazināt saslimstību un mirstību veselības traucējumu dēļ, kas rodas perinatālajā un neonatālajā periodā, īpaši saistībā ar HIV, STI, VHB un VHC. Sabiedrības, tai skaitā jauniešu, izglītošanu par seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumiem paredz Mātes un bērna veselības uzlabošanas plāns 2018-2020.gadam.

Bērnu imunizācija un vakcinācija

173. Saskaņā ar *MK noteikumiem Nr.330 “Vakcinācijas noteikumi”* pašreiz bērni tiek vakcinēti pret 14 infekcijas slimībām (skatīt 8.pielikuma 5.tabulu). Vakcinācija pret rotavīrusu infekciju vakcinācijas kalendāra ietvaros tika uzsākta no 2015.gada (līdz tam vakcinācija pret rotavīrusu bija pieejama ar 50% kompensāciju no valsts budžeta atbilstoši *MK noteikumiem Nr.899 “Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtībā”*. Saskaņā ar tiem vakcinācija pret gripu visiem bērniem vecumā no 6 līdz 24 mēnešiem tiek kompensēta 100% apmērā. Bērniem, kuri pieder noteiktām riska grupām (slimo ar hroniskām slimībām), 100% kompensācija pienākas no 24 mēnešiem līdz 18 gadiem, grūtniecēm, personām no 65 gadiem, pieaugušajiem, kuri pieder pie kādas noteiktas veselības riska grupas (slimo ar hroniskām slimībām) vakcinācija pret gripu tiek kompensēta 50% apmērā.
174. Lai gan katru gadu sabiedrība tiek informēta par vakcināciju pret gripu, tomēr līdz šim vakcinācijas aptvere pret gripu ir bijusi niecīga. Pirms 2016.-2017.gada gripas sezonas VM un SPKC īstenoja vairākas mērķtiecīgas aktivitātes pretgripas imunizācijas popularizēšanā, kuras sadalīja vairākās kategorijās: sadarbība ar medijiem, ar ģimenes AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

ārstiem un citiem speciālistiem un sabiedrības informēšana. Vakcinēto īpatsvars bērniem 6 mēnešu – 24 mēnešu vecuma grupā pēdējo piecu sezonu laikā ir pieaudzis no 0,1% 2012.-2013.gadā līdz 1,1% 2016.-2017.gada sezonā (8.pielikuma 6. un 7.tabula).

175. Valsts apmaksā bērnu vakcināciju pret ērcu encefalītu endēmiskās teritorijās, ja bērna deklarētā dzīvesvieta atrodas šādā teritorijā. Endēmiskās teritorijas ir teritorijas, kurās saskaņā ar SPKC datiem ir visaugstākā saslimstība ar ērcu encefalītu. Teritorijas, kurās tiek nodrošināta bērnu bezmaksas vakcinācija pret ērcu encefalītu, noteiktas veicot epidemioloģiskās uzraudzības datu analīzi par saslimstību ar ērcu encefalītu pēdējo piecu gadu periodā. Pret ērcu encefalītu vakcinē arī bāreņus un bez vecāku gādības palikušos bērnus. Vakcināciju plāno un veic ģimenes ārsts. Bērnu aprūpes iestādēs un internātskolās bērnu vakcināciju plāno un organizē iestādes administrācija. Valsts apmaksā pieaugušo vakcināciju pret difteriju un stinguma krampjiem. Gan bērni, gan pieaugušie tiek vakcinēti pret trakumsērgu pēc saskares ar dzīvniekiem vai cilvēkiem, kuri ir slimi vai tiek turēti aizdomās par saslimšanu ar trakumsērgu.
176. 2012.gadā veica grozījumus *MK noteikumos “Kārtība, kādā ārstniecības persona ziņo par vakcinācijas izraisītajām komplikācijām”*, kas palīdz ārstniecības personām definēt vakcinācijas izraisītas komplikācijas. Ir izstrādāts informatīvais materiāls vecākiem “Vecākiem par bērnu vakcināciju”, kas publicēts SPKC mājas lapā, izveidots viegli pārskatāms un izdrukājams vakcinācijas kalendārs un informācija par valsts apmaksāto vakcināciju pret ērcu encefalītu, buklets “Vecākiem par bērnu vakcināciju” un bukleti par gripu, difteriju, epidēmisko parotītu, ērcu encefalītu, garo klepu, rotavīrusu infekciju, vējbakām, cilvēka papilomas vīrusu un tuberkulozi. Minētajos bukletos skaidrota vakcinācijas nozīme; tie izplatīti ģimenes ārstu praksēs.
177. 2014.gadā tika uzsākta Pasaules Veselības organizācijas izstrādātās mobilās aplikācijas “Vakcinācijas kalendārs” tulkošana latviešu valodā un pielāgošana valsts situācijai. Mobilā aplikācija ir paredzēta kā atgādinājums vecākiem par bērna potēm vakcinācijas kalendāra ietvaros un vakcināciju apraksti. VM un SPKC no 2016.gada līdz 2017.gada īstenoja pret difterijas informatīvo kampaņu “Pasargāts, jo vakcinēts!”, kuras ietveros izstrādāja informatīvos materiālus un īstenoja izglītojošus pasākumus.

PAKTA 13.PANTS

Komitejas 30. un 55.rekomendācija – izglītības kvalitāte un pasākumi tās celšanai

178. Pamatizglītības (1.-9.klase) apguve Latvijā ir obligāta. Vispārējā vidējā izglītība nav obligāta, tā ir bez maksas un tās apguves iespējas ir nodrošināta visā Latvijas teritorijā. Jauniešiem, kuri pārtraukuši mācības, piemēram, ir uzsākuši strādāt, ir iespējas vispārējo vidējo izglītību apgūt vakara (maiņu) un neklātienes programmās. Vienlaikus gan pamatizglītībā, gan vispārējā vidējā izglītībā viņiem ir tiesības turpināt pārtraukto izglītības ieguvu dienas mācību programmās.
179. Mācību grāmatu un citas mācību literatūras, tai skaitā elektronisko izdevumu, iegādes izmaksas tiek finansētas no valsts piešķirtās mērķdotācijas mācību līdzekļu iegādei. Citu mācību līdzekļu iegāde pašvaldību vispārīgajās skolās tiek finansēta no pašvaldības budžeta. Bērnu vecāki sedz individuālo mācību piederumu iegādi (izglītojamo personiskās lietošanas priekšmeti un materiāli, kas tiek izmantoti kā AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

mācību līdzekļi vai saistībā ar mācību iespēju nodrošināšanu – kancelejas piederumi, apģērbs, apavi un citi). No valsts budžeta līdzekļiem tiek finansētas skolēnu pusdienas 1.-4.klasei, bet ir pašvaldības, kuras finansē skolēnu pusdienas arī 5.–9.klasēs. Vispārējās pamata un vidējās izglītības iestāžu kopējais skaits, kā arī pedagogu skaits valstī salīdzinājumā ar 2007./2008.mācību gadu ir ievērojami samazinājies (skatīt 9.pielikuma 1.diagrammu un 1.tabulu).

- 180.** Par vispārējās pamatizglītības un vidējās izglītības kvalitāti liecina izglītojamo skaits, kuri beidza 12.klasi vispārizglītojošajās dienas vai vakara apmācības programmās ar liecību. Latvijā pamata vai vidējās izglītības iestāde ir pabeigta sekmīgi, ja to absolvē ar atestātu. Pārskata periodā to izglītojamo skaits, kuri beiguši mācības ar liecību, kopumā ir ievērojami krities (skatīt vairāk 9.pielikuma 2. un 3.tabulu).
- 181.** Vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības saturu neatkarīgi no konkrētās administratīvās teritorijas un dibinātāja nosaka vienoti valsts standarti. Lai valsts līmenī risinātu izglītības kvalitātes paaugstināšanas un atbilstīguma mūsdienu darba tirgus vajadzībām jautājumus, Latvijā plānota vispārējās izglītības satura reforma, kas paredz kompetenču apguvē balstītā pieejā veidota izglītības satura izstrādi un pakāpenisku ieviešanu sākot no 2019./2020.mācību gada.

Skolotāju atalgojums

- 182.** Valsts līmenī tiek noteikta zemākā mēneša darba algas likme par vienu pedagogisko slodzi. No 2011.līdz 2016.gadam pedagoga darba slodze, kas atbilst vienai mēneša darba algas likmei, bija 21 stunda nedēļā. 2016.gada 1.septembrī tika uzsākta pedagogu jaunā darba samaksas modeļa ieviešana, kas saistīta ar efektīva, mūsdienu prasībām atbilstoša skolu tīkla izveidi, un šobrīd pedagoga viena mēneša darba algas likmei atbilst 30 darba stundas nedēļā, iekļaujot pedagoga slodzē mācību stundu vadīšanu un to sagatavošanu, rakstu darbu labošanu, konsultācijas un individuālo darbu ar izglītojamajiem, klases audzināšanu, metodisko darbu izglītības iestādē, projektu vadību un citas aktivitātes, kas saistītas ar izglītības iestādes attīstību. 2016./2017.mācību gadā minimālā amata algas likme par 30 stundām bija 680 *eiro* (skatīt 9.pielikuma 4.tabulu). Ar 2016.gada 1.septembri pedagogiem var noteikt algas likmi 50% augstāku nekā noteikumos noteikto zemāko mēneša darba algas likmi. Nosakot darba samaksas apmēru, netiek ņemts vērā darba stāžs, tādējādi jaunajiem pedagogiem, nodrošinot vienlīdzīgu atalgojumu ar pedagogiem, kas izglītības iestādē jau strādā vairākus gadus.

Komitejas 32. un 57.rekomendācija – drošas skolas bez agresijas, narkotikām un alkohola

Drošība skolās

- 183.** VBTAI 2016.gadā veica 206 bērnu tiesību ievērošanas pārbaudes izglītības iestādēs: 52 pirmsskolas izglītības iestādēs; 37 internātskolās; 116 vispārizglītojošajās un speciālajās skolās; 1 sociālās korekcijas izglītības iestādē „Naukšēni”. Izvērtējot pārbaudžu rezultātus, secināts, ka pedagogiem trūkst zināšanu un prasmju bērnu pozitīvā disciplinēšanā, īpaši darbā ar bērniem ar uzvedības problēmām. Pedagogi ne vienmēr spēj identificēt vardarbībā cietušu bērnu un nepietiekami pārzina valsts un pašvaldību

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

institūciju kompetenci bērnu tiesību un interešu nodrošināšanā. Papildus secināts, ka pedagogiem ir nepietiekamas prasmes risināt konfliktsituācijas ar bērnu vecākiem.

- 184.** Izglītojamo drošību skolās valsts līmenī noteic īpašs normatīvais regulējums – *MK 2009.gada 24.novembra noteikumi Nr.1331 “Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos”*. Šajos noteikumos ir izklāstīta izglītības iestādes vadītāja kompetence; vadītāja rīcība, ja izglītojamais apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību; izglītojamo drošību reglamentējošie akti izglītības iestādē; ekskursiju, pārgājienu, pastaigu, sporta sacensību un nodarbību un citu izglītības iestādes pasākumu organizēšana.
- 185.** Pamatizglītībā veselības izglītības jautājumus integrē izglītības saturā. Vispārējā vidējā izglītībā izglītojamajiem tiek nodrošināts izvēles mācību priekšmets “Veselības mācība”. VM, sadarbojoties ar VISC un IZM, sniedz ieguldījumu metodiskā materiāla “Veselības izglītība vispārējā vidējā un profesionālajā izglītībā” izstrādē, kā arī vienota mācību kursa (moduļa) “Sabiedrības un cilvēka drošība” izstrādē, tajā nosakot mācību saturā obligāti apgūstamu veselības izglītības saturu un apjomu stundās visās profesionālās izglītības programmās (profesionālās vidējās izglītības programmās – 24 mācību stundas, arodizglītības programmās – 20 mācību stundas) sākot ar 2016./2017.mācību gadu. Lai apvienotu skolas, kas veselību veicinošu skolas vidi redz kā vienu no skolas darbības mērķiem, 2014.gadā VM sadarbībā ar SPKC izveidoja Nacionālo veselību veicinošo skolu tīklu un izstrādāja mācību filmas emocionālās labklājības veicināšanai skolas vidē “Katrīna” un interneta vidē “Roberts”. Kopš 2017.gada ESF projekta “SPKC organizēti vietēja mēroga pasākumi sabiedrības veselības veicināšanai un slimību profilaksei pašvaldībās” ietvaros SPKC īsteno seminārus izglītības iestāžu darbiniekiem, vecākiem un sociālajiem darbiniekiem par bērnu un pusaudžu atkarību pazīmju agrīnu atpazīšanu, profilaksi un palīdzības iespējām (īstenoti 24 novados), kā izglītojošas nodarbības pusaudžiem (8.–9.klase) par smēķēšanas, alkoholisko dzērienu, narkotiku lietošanas un atkarību kaitīgo ietekmi un sekām.

Profesionālā izglītība

- 186.** 2014./2015.mācību gadā turpinājās 2013./2014.mācību gadā uzsāktais pilotprojekts darba vidē balstītu mācību īstenošanā. 15 profesionālās izglītības iestādes periodiski īstenoja darba vidē balstītas mācības, dažādās programmās iesaistot aptuveni 200 uzņēmumus un 500 audzēkņus. Balstoties uz darba vidē balstīto mācību pilotprojekta rezultātiem, tika izstrādāts normatīvā regulējuma priekšlikums darba vidē balstītu mācību īstenošanai valstī, tādējādi turpinot arī 2013.gadā uzsākto sadarbību ar Vācijas IzM un Baltijas – Vācijas tirdzniecības kameru darba vidē balstītu mācību attīstībai Latvijā. 2017.gada janvārī tika uzsākts Eiropas Sociālā fonda projekts, lai palielinātu kvalificētu profesionālās izglītības iestāžu audzēkņu skaitu pēc to dalības darba vidē balstītajās mācībās vai mācību praksē uzņēmumā. Projekta ietvaros līdz 2017.gada beigām 614 uzņēmumos darba vidē balstītajās mācībās bija iesaistīti 319 izglītojamie, bet mācību praksēs – 1 508 izglītojamie.
- 187.** 2015.gadā tika pieņemti grozījumi *Profesionālās izglītības likumā*, kas paredzēja fundamentāli jaunu pieeju profesionālajā izglītībā – darba vidē balstītas mācības, profesionālās izglītības iestāžu konventu izveidi, nozaru ekspertu padomju lomas

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

stiprināšanu darba tirgus prasībām atbilstošas profesionālās izglītības veicināšanai, nozaru kvalifikācijas struktūras pilnveidi.

- 188.** 2017.gada janvārī ar starptautisku konferenci un Baltijas semināru noslēdzās Erasmus+ programmas projekts “Valsts pārvaldes institūciju atbalsts mācekļībai: darba vidē balstītu mācību īstenošana Latvijā, Lietuvā un Igaunijā (WBL-Balt)”, kura mērķis bija sadarbībā ar Igaunijas un Lietuvas partneriem popularizēt darba vidē balstītas mācības un kura rezultātā izstrādātas konceptuālās pieejas šīm mācībām Latvijā. Uzsākts jauns projekts “Jaunas pieejas prakšu vadītāju sagatavošanā darba vidē balstītām mācībām (TTT4WBL)” ar mērķi atbalstīt darba vidē balstītu mācību ieviešanu Baltijas valstīs. Līdz 2017.gada beigām projektā no Latvijas iesaistījās 70 prakšu vadītāji, 6 treneri un izstrādāja 16 stundu profesionālās pilnveides programmu prakšu vadītājiem no skolām un uzņēmumiem.
- 189.** Latvijā populārākā profesionālās izglītības programma pēc izglītojamo skaita 2016./2017.mācību gadā bija Ēdināšanas pakalpojumu nozare. Kopumā gan izglītojamo, gan pedagogu skaits profesionālās izglītības programmās pēdējos divos mācību gados ir samazinājies, līdz ar to arī profesionālo izglītības programmu absolventu skaits kopumā samazinājies, bet atskaitīto skaits profesionālajās izglītības iestādēs nedaudz palielinājies pēdējā mācību gada laikā (sīkāk 9.pielikuma 5.-9.tabulā).
- 190.** Ar ESF atbalstu turpinās profesionālās izglītības satura reforma, nodrošinot pāreju no priekšmetos balstīta uz mācīšanās rezultātos balstītu profesionālās izglītības mācību saturu, kā arī ieviešot modulāro pieeju profesionālās izglītības programmu īstenošanā. Kopš 2016.gada tiek īstenots ESF līdzfinansēts projekts “Nozaru kvalifikācijas sistēmas pilnveide profesionālās izglītības attīstībai un kvalitātes nodrošināšanai”, kura ietvaros ir paredzēta nozaru kvalifikāciju sistēmas pilnveide un aprakstu sagatavošana, 160 profesiju standartu un profesionālās kvalifikācijas prasību izstrāde vai pilnveide, 184 modulāro profesionālās izglītības programmu izstrāde un ieviešana, profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura izstrāde 210 profesionālajām kvalifikācijām un attiecīgo mācību līdzekļu un metodisko materiālu izstrāde. Kopumā ir izstrādāti un saskaņoti vairāk nekā puse no plānotajiem profesiju standartiem un profesionālās kvalifikācijas prasībām. Uzsākta modulāro profesionālās izglītības programmu izstrāde 10 profesionālās kvalifikācijās no 184 moduļu programmām, kuras pabeigs 2018.gadā. Paralēli uzsākts darbs pie profesionālās kvalifikācijas eksāmenu satura izstrādes 65 profesionālajām kvalifikācijām.

Komitejas 31. un 56.rekomendācija – romu tautības skolēnu integrācija

- 191.** Kopš 2007.gada īstenoti vairāki projekti un pētījumi mācību priekšlaicīgas pamešanas iemeslu un risinājumu noskaidrošanai. Piemēram, pētījumā par priekšlaicīgas mācību pamešanas iemesliem un riskiem jauniešiem vecuma grupā no 13 līdz 18 gadiem tika secināts, ka viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc skolēni pārāgri pamet mācības (7.-9.klase), ir vecāku neieinteresētība un mazais līdzdalības līmenis, nelabvēlīgas attiecības ar skolotājiem vai mājās, kā arī alkohols, tabaka un narkotikas.
- 192.** Valsts programmas “Čigāni (romi) Latvijā 2007.-2009.gadam” ietvaros tika atbalstīti 66 uz romu integrāciju un kultūras attīstību vērst NVO projekti, ievērojami stiprināta romu pilsoniskās sabiedrības un kultūras attīstība. Joprojām īpaša uzmanība tiek

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

pievērsta bērnu izglītības pasākumiem, attīstot romu skolotāju palīgu praksi pirmsskolu un vispārīzglītošajās iestādēs, nodrošinot skolotājus ar izglītojošu materiālu par romu kultūras specifiku. Romu skolotāju palīgi strādā septiņās izglītības iestādēs. Šī prakse atzīta par labāko piemēru romu bērnu izglītības veicināšanai ES. Pēc programmas darbības beigām romi kā mērķa grupa tika saglabāta integrācijas politikas pasākumiem piešķirtā valsts budžeta apguves prioritāšu kopumā. No 2012.gada KM sadarbībā ar citām ministrijām īsteno nacionālās politikas pasākumu kopumu romu integrācijai izglītības un nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai, romu pilsoniskās sabiedrības un kultūras attīstībai.

- 193.** 2016./2017.mācību gadā IzM apkopoja datus par romu skolēnu izglītības kvalitāti, aptverot informāciju par skolēnu skaitu, kuri iegūst pamatizglītību un vispārējo vidējo izglītību un izglītības iestāžu piedāvāto atbalsta pasākumu klāstu romu skolēnu izglītības ieguvei. Atbilstoši apkopotajiem datiem, 2016./2017.mācību gadā 144 vispārējās izglītības iestādēs (20% no kopējā izglītības iestāžu skaita) mācījās 900 romu skolēnu, no kuriem 462 meitenes (0,4% no kopējā skolēnu skaita). Dati norādīja, ka romu skolēni mācās 64 vidusskolās, 39 pamatskolās, 24 internātskolās, 6 sākumskolās, 6 speciālās izglītības iestādēs, 3 profesionālajās izglītības iestādēs, 1 sociālās korekcijas iestādē un 1 pašvaldības ģimnāzijā. Pēdējo trīs gadu laikā romu skolēnu skaits, kuri iegūst obligāto pamatizglītību, ir palielinājies par 7,5%.
- 194.** Kopš 2014.gada KM īsteno NVO atbalsta programmu, kurā ik gadu atbalsta vairāk nekā 70 projektus (vismaz 20 ir tieši mazākumtautību sabiedrībai). KM kopš 2016.gada reizi divos gados organizē Latvijas kultūru festivālu, projektus starpkultūru dialoga veicināšanai (programma “Kultūras vēstnieki” un “Tautu forums”) un aktivitātes mazākumtautību skolēniem, piemēram, “Eiropas pēdas Latvijā”.

PAKTA 14.PANTS

- 195.** Salīdzinājumā ar Sākotnējo ziņojumu, nav notikušas izmaiņas attiecībā uz informāciju par obligātu bezmaksas pamatskolas izglītību. Latvijā vidējā izglītība un pamatizglītība ir bezmaksas (skat. E/1990/5/Add.70, 603.rindkopa).

PAKTA 15.PANTS

- 196.** Šobrīd tiek īstenotas “Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam “Radošā Latvija””. Tās noteic valsts kultūrpolitikas mērķus un prioritātes laika periodam līdz 2020.gadam. Aizvien lielāka ietekme uz Latvijas attīstību ir ekonomisku ceļoņu izraisītiem migrācijas procesiem. Būtiski pieaug emigrācija uz ārzemēm, ko veicina arī ES atvērtais darba tirgus. Emigrē darbspējīgi iedzīvotāji. Talantīgi Latvijas jaunieši, beidzot skolu, izvēlas studēt un veidot savu karjeru ārvalstīs. Nozīmīga migrācijas tendence ir arī lauku teritoriju iztukšošanās un iedzīvotāju koncentrēšanās pilsētās.

Kultūras finansēšana

- 197.** Latvijā darbojas ne tikai 1998.gadā izveidotā valsts bezpeļņas organizācija Kultūrkapitāla fonds (kopš 2004.gada Valsts Kultūrkapitāla fonds) ar mērķi veicināt līdzsvarotu visu kultūras un mākslas nozaru jaunrades attīstību un kultūras mantojuma saglabāšanu, bet arī vairāki citi privāti fondi, kas atbalsta kultūras projektus – “Borisa un Ināras Teterevu fonds”, “Pasaules brīvo latviešu apvienības Kultūras fonds”, AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

“Amerikas latviešu apvienības Kultūras fonds”, “Andreja Žagara kultūras atbalsta attīstības fonds”, “*ABLV Charitable Foundation*” un citi.

Institucionālā struktūra

- 198.** Joprojām Latvijā valsts pārvaldes uzdevumus līdzdarbības līgumu ietvaros īsteno septiņi valsts dibinātie teātri, no kuriem pieci atrodas Rīgā, viens Valmierā un viens Daugavpilī: VSIA “Latvijas Nacionālais teātris”, VSIA “Dailes teātris”, VSIA “Jaunais Rīgas teātris”, VSIA “Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris”, VSIA “Valmieras Drāmas teātris”, VSIA “Daugavpils teātris”, VSIA “Latvijas Leļļu teātris”. Līdzās valsts dibinātiem teātriem, Latvijā darbojas arī pašvaldības dotēti teātri: pašvaldības SIA “Liepājas teātris”, pašvaldības SIA “Liepājas leļļu teātris”. To apmeklējums saglabājies vienmērīgs (skatīt arī 10.pielikuma 1.tabulu).
- 199.** KM administratīvi pārrauga tās padotībā esošās valsts dibinātās koncertorganizācijas – VSIA “Latvijas Nacionālā opera un balets”, VSIA “Latvijas Koncerti”, kuras struktūrvienības ir Valsts kamerorķestris “Simfonetta Rīga”, Latvijas Radio koris un Latvijas Radio bigbends, VSIA “Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris”, VSIA “Valsts Akadēmiskais koris “Latvija””, VSIA “Liepājas simfoniskais orķestris”, VSIA “Kremerata Baltica”. Ievērojot “Radošās Latvijas” noteiktās prioritātes, mērķus un darbības virzienus, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības profesionālās mūzikas, kultūras, celtu tautas garīgo līmeni un pašapziņu, kā arī nodrošinātu mūzikas, mākslas pieejamību visiem sabiedrības locekļiem, KM ar tās pārraudzībā esošajām koncertorganizācijām slēdz funkciju deleģēšanas līgumus un ikgadējos finansēšanas līgumus (skatīt arī 10.pielikuma 2.tabulu).

Kino

- 200.** Kopš 2010.gada *Filmu likums* reglamentē filmu nozares attīstību Latvijā, atbalstot Latvijas filmu veidošanu un izplatīšanu, kā arī saglabāšanu, aizsardzību, pieejamību un popularizēšanu. Valsts politiku kino un filmu nozarē veido Nacionālais kino centrs (turpmāk NKC), kura uzturētajā producentu reģistrā ir reģistrēti vairāk nekā simts kino producentu un to pārstāvētās studijas, kas nodarbojas ar audiovizuālo produktu – filmu – veidošanu. NKC sadarbībā ar Latvijas filmu producentiem radījis projektu “Latvijas filmas tiešsaistē” un no 2015.gada 28.augusta ikvienam interneta lietotājam Latvijas teritorijā ir iespēja bez maksas noskatīties aptuveni 100 filmas un kinožurnālus, izmantojot interneta iespējas portālā www.filmas.lv. NKC kino izglītības projekta “Latvijas filmas Latvijas skolās” ietvaros ir izveidota īpaša sadaļa, kurā pieejams atsevišķs tematisks filmu bloks, kā arī profesionālu pedagogu un kinospeciālistu kopdarbībā izveidoti to papildinoši materiāli pedagogiem. Projekts tapis sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru ar mērķi sekmēt Latvijas filmu izplatību skolās. Tas piedāvā arī konkrētu Latvijas filmu izlasi integrēt jau esošā mācību programmu saturā. Portālā izveidota jauna sadaļa “Latvijas simtgades filmas”: 16 filmu projekti, kuru ražošana finansēta konkursā “Latvijas filmas Latvijas simtgadei” (sīkāk skatīt 10.pielikuma 3.un 4.tabulu).

Bibliotēkas

- 201.** 2017.gadā Latvijā darbojās 1671 bibliotēka, kuras pārvalda noteiktā kārtībā mērķtiecīgi organizēta bibliotēku sistēma, kuru veido: Latvijas Nacionālā bibliotēka; 48 augstākās

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

izglītības iestāžu bibliotēkas (tajā skaitā 28 augstskolu bibliotēkas un 20 koledžu bibliotēkas); 800 publiskās bibliotēkas (tajā skaitā 792 pašvaldību publiskās bibliotēkas, Latvijas Neredzīgo bibliotēka ar 7 filiālbibliotēkām); 791 vispārējās un profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkas (tajā skaitā 735 vispārīzglītojošo skolu bibliotēkas, 56 profesionālās izglītības iestāžu bibliotēkas); 31 speciālā bibliotēka. Latvijas bibliotēkās kopumā reģistrēto lasītāju skaits ir 42% no kopējā iedzīvotāju skaita. Katrs lietotājs apmeklējis bibliotēku vidēji 15 reizi gadā. Uz katriem 1274 iedzīvotājiem ir vidēji viena bibliotēka, katra iedzīvotāja rīcībā vidēji 36 dokumenti (informācijas vienības), uz katru bibliotēkas lietotāju – vidēji 85 dokumenti.

Apmeklējumu skaits Latvijas muzejos

- 202.** Pārskata periodā muzeju apmeklējums pieaudzis par gandrīz vienu miljonu jeb vairāk nekā 38%, piedzīvojot nelielu lejupslīdi ekonomiskās krīzes laikā 2009.gadā. Apmeklējumu skaita pieaugumu veicina konceptuāli, saturiski un tehnoloģiski jaunu ceļu meklējumi ekspozīciju un izstāžu veidošanā, kā arī vairāku muzeju rekonstrukcijas (skatīt 10.pielikuma 1.diagrammu).
- 203.** Kopš 2009.gada Latvijas Digitālajā kultūras kartē uzskaita bezmaksas apmeklējumus Latvijas akreditētajos muzejos, kas ik gadu sasniedz vidēji 36-42% no apmeklējumu kopskaita. 2010.gadā 21 muzejā piedāvāja bezmaksas apmeklējumu visiem apmeklētājiem, bet 2016.gadā – 31 muzejā. Visos valsts muzejos noteikts bezmaksas apmeklējums pirmsskolas vecuma bērniem, bāreņiem un bez vecāku aizgādības palikušiem bērniem, bērniem invalīdiem, I un II grupas invalīdiem un tos pavadošajai personai. Tāpat bezmaksas apmeklējums vai apmeklējums ar atlaidi lielākajā daļā muzeju noteikts tādām apmeklētāju grupām, kā skolēniem, vidējo profesionālo mācību iestāžu audzēkņiem, studentiem, pensionāriem un ģimenēm ar bērniem. Turpina samazināties tradicionālo formu – ekskursiju, lekciju īpatsvars muzeju izglītojošā darbā, taču arvien populārākas kļūst muzejpedagoģiskās programmas, kuru ietvaros muzeju apmeklētāji iegūst jaunas zināšanas un prasmes katra muzeja piedāvāto tēmu ietvaros, piemēram, “Ko mēs zinām par mūsu esību dabā?”, “Uzvedības kultūra cauri gadsimtiem”, “Vides izglītības programma”. Pārskata periodā tādas muzeja komunikācijas formas kā ekskursijas un lekcijas muzejā joprojām ir nozīmīgas un to skaits ir stabils, tomēr īstenoto mezejpedagoģisko programmu norišu skaits kopš 2008.gada ir pieaudzis gandrīz par 70% - no 4736 norisēm līdz 8044 norisēm (2016.).
- 204.** Kopš 2005.gada Latvijas muzeji piedalās starptautiskā, muzejus popularizējošā akcijā “Muzeju nakts”, kuras laikā var apmeklēt muzejus vai piedalīties muzeju rīkotajos pasākumos bez maksas. Ja akcijas sākuma gados tā vairāk bija pieejama valsts galvaspilsētas iedzīvotājiem, tad pēdējos gados puse muzeju apmeklējumu “Muzeju nakts” fiksēta reģionu muzejos (skatīt 10.pielikuma 2.diagrammu).

Kultūras pieminekļu un kultūras īpašuma aizsardzība

- 205.** Pārskata periodā notikusi vairāku muzeju rekonstrukcija un ekspozīciju pārveide, kas būtiski veicinājuši muzeju pieejamību iedzīvotājiem un dažādu sabiedrības grupu iespējas saturīgi pavadīt brīvo laiku (vairāk skatīt 10.pielikuma 5.tabulā).
- 206.** Kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības pasākumu kopumā ietilpst sistemātiska Nacionālā dokumentārā mantojuma uzkrāšana Latvijas Nacionālajā arhīvā. Nacionālā

AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

dokumentārā mantojumā iekļauti valsts pārvaldes institūciju, mazākumtautību organizāciju, kultūras pārvaldes iestāžu, teātru, sabiedrisko, profesionālo un radošo organizāciju dokumenti un kultūras darbinieku, mākslinieku, arhitektu, aktieru un citu radošo profesiju pārstāvju personīgie fondi. Personu fondus mērķtiecīgi komplektē un papildina ar latviešu trimdas sabiedrisko un kultūras darbinieku dokumentiem (skatīt arī 10.pielikuma 6.tabulu). 2014.gadā Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija izdeva padomus kultūras pieminekļu īpašniekiem par vēsturisku ēku kopšanu un ugunsdrošību, bet jau 2016.gadā uzsāka ikgadēju publikāciju sēriju par labās prakses piemēriem kultūras pieminekļu restaurācijā.

Autoru personisko un ekonomisko tiesību aizsardzība

207. *Autortiesību likums* ir saskaņots ar visām ES direktīvām un visiem šobrīd spēkā esošajiem starptautiskajiem līgumiem. Tiesiskos priekšnoteikumus autortiesību un blakustiesību kolektīvā pārvaldījuma efektīvai veikšanai regulē 2017.gada 18.maija pieņemtais *Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likums*. Par autortiesību un blakustiesību jautājumiem Latvijā ir atbildīga KM, kura uzraudzības ietvaros var pieņemt kolektīvā pārvaldījuma organizācijām saistošus lēmumus, uzliekot pienākumu izbeigt, kā arī aizliegt kolektīvā pārvaldījuma organizācijai turpināt darbību, ja tā neizbeidz pārkāpumu vai neveic KM noteiktās darbības. Tāpat KM noteiktas tiesības aizliegt darbību ikvienai personai, kura bez atļaujas veic mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu. Uzraudzība ir vērsta uz tiesību īpašnieku – autoru, izpildītāju, producentu un citu blakustiesību īpašnieku – interešu aizsardzību. Latvijā KM ir izsniegusi atļaujas 7 kolektīvā pārvaldījuma organizācijām: Autortiesību un komunikēšanas konsultāciju aģentūrai, Latvijas Izpildītāju un producentu apvienībai, Latvijas Kinoproducentu asociācijai, Latvijas Profesionālo aktieru apvienībai, Biedrībai “Atbalss”, Biedrībai “Māksla. Autortiesības. Kultūrizglītība.”.

Starptautiskā sadarbība kultūras un zinātnes jomā

208. Papildu Sākotnējā ziņojumā norādītajiem starptautiskajiem daudzpusējiem līgumiem, Latvija ir noslēgusi divpusējus līgumus par sadarbību zinātnē un kultūrā ar 23 valstīm (sarakstu skatīt 10.pielikuma 7.tabulā).

Piekļuve internetam

209. Piekļuvi Interneta tīklam atkarībā no tehnoloģiju veida iedala mobilajā un fiksētajā. Fiksētās platjoslas piekļuves pārklājums 2016.gadā saglabājās tādā pašā līmenī kā 2015.gadā (93% mājāsaiņniecību). Fiksēto platjoslas piekļuvi interneta tīklam izmantoja 61% iedzīvotāju mājās, kas uzrāda 4% kritumu kopš 2015.gada, tomēr šo kritumu kompensē mobilo platjoslas pieslēgumu pieaugums, jo mobilo sakaru operatori piedāvā plašas iespējas izvēlēties datu plānus par pieejamajām cenām. Lai veicinātu ātrdarbīgu platjoslas piekļuvi interneta tīklam visā Latvijas teritorijā, ieskaitot nomaļas, mazapdzīvotas teritorijas, kurās komerciālu apvērsumu dēļ elektronisko sakaru komersanti nav ieinteresēti izvērst darbību, Latvija īsteno Eiropas Komisijas 2011.gada 9.novembra lēmumu Nr.C(2011)7699 apstiprināto valsts atbalsta programmu “Nr.SA.33324 (2011/N) – Nākamās paaudzes tīkli lauku teritorijās (skatīt arī 10.pielikuma 8.,9.tabulu un 3.,4.diagrammu).

Piekļuve mobilo sakaru tīkliem

210. Mobilos interneta piekļuves pakalpojumus nodrošina četri operatori - AS „Telekom Baltija”, SIA „Bite Latvija”, SIA „Tele2” un SIA „Latvijas Mobilais Telefons”. Mobilo balss sakaru abonentu skaits, salīdzinot ar 2015.gadu, 2016.gadā ir pieaudzis par 5% un sastādīja 2.65 miljonus no 1.95 miljoniem iedzīvotāju skaita, kas veido 136% pieslēgumu īpatsvaru. 2016.gadā mobilo platjoslas piekļuvi interneta tīklam izmantoja 78 abonenti no 100 cilvēkiem, kas ir 13% pieaugums, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (sīkāk skatīt 10.pielikuma 7.,8.tabulu un 3.-5.diagrammu). No 2014.gada mobilo sakaru operatori sāka attīstīt ceturtais paaudzes (4G) mobilo sakaru tehnoloģiju, ar kuru pakāpeniski aizstāj 2G un 3G mobilās tehnoloģijas. No 2015.gada vidus 4G intensīvi tiek izvērstā 800 MHz joslā, kas sevišķi piemērota lauku reģionu nodrošināšanai ar vienmērīgāku pārklājumu un ātru mobilo platjoslas piekļuvi Interneta tīklam. Vienlaikus operatori pakāpeniski ievieš jaunākās 4G saimes tehnoloģijas (4G+), kas dod iespēju, apvienojot vairākas radiofrekvenču joslas, piemēram – 800, 1800, 2100, 2300 un 2600 MHz, būtiski palielināt datu pārraides ātrumu (līdz pat 375 Mbit/s). Latvijas vidējais mobilo sakaru operatoru 4G pārklājums 2016.gadā bija 91%.

Piekļuve televīzijai

211. 2010.gadā visā Latvijas teritorijā pabeidza pāreju uz televīzijas programmu zemes apraidi ciparformātā. Latvijā darbojas 7 raidīšanas tīkli, viens no tiem izplata bezmaksas pieejamo saturu, nodrošinot televīzijas signāla pieejamību 99.77% Latvijas teritorijas jeb 99.85% iedzīvotājiem, 5 tīkli ir maksas satura izplatīšanai un to aptveršanas zona ir 80-90% robežās, bet viens tīkls darbojas Rīgā un Rīgas apkārtnē. Iedzīvotājiem bez maksas pieejamas 5 programmas: LTV1; LTV7; ReTV; RīgaTV24; Sporta Centrs, kuru izplatīšanu nodrošina LVRTC. SIA “Lattelecom” nodrošina maksas televīzijas programmas un piedāvā abonentiem līdz 62 programmām. 2013.gadā Latvijā zemes apraides lietotāju īpatsvars bija ap 25% mājsaimniecību, no kurām 54% veido pilsētu, bet 46% lauku teritoriju lietotāji. Vērojama tendence aizvien plašāk televīzijas programmas piedāvāt internetā, paralēli attīstot inovatīvas platformas, piemēram, integrēts sabiedrisko mediju projekts LSM.LV, kas ļauj internetā ērti izmantot sabiedriskā medija saturu, kā arī nodrošina interneta platformai īpaši veidotus produktus. Pieaug audiovizuālā satura patēriņš televizoram alternatīvās ierīcēs – planšetdatoros, viedtelefonos un datoros. Tas ir saistīts ar straujo mobilā 4G tīkla, kas aizstāj 2G un 3G tīklu (2016.gadā 4G tīkls pieejams 91% mājsaimniecību) un optiskā interneta attīstību, kā arī bezvadu tehnoloģiju izplatību. Sagaidāms, ka nākotnē zemes apraides lietotāju skaits varētu pakāpeniski samazināties, tomēr zemes apraides programmu skatīšanās laiks salīdzinoši ir sarucis vismazāk, visvairāk tas ir sarucis starp kabeļtelevīzijas skatītājiem (skatīt 10.pielikuma 5.diagrammu).

KOMITEJAS 58., 59. UN 62.REKOMENDĀCIJA – NOSLĒGUMA JAUTĀJUMI

Sabiedrības informēšana par Komitejas komentāriem un rekomendācijām

212. Komitejas rekomendācijas tiek plaši izplatītas tiešās valsts pārvaldes iestādēm (visām ministrijām) un to pakļautības iestādēm. Gan *Pakts*, gan Komitejas noslēguma komentāri angļu valodā ir publicēti ĀM tiešsaistes vietnē.¹⁴

¹⁴ Consideration of Reports Submitted By States Parties under Articles 16 and 17 of The Covenant. <http://www.mfa.gov.lv/images/archive/ekon-soc-kult-tiesibu-komitejas-secinajumi.pdf>
AMzin_08102018_ICESCR_2008-2017; Latvijas Republikas konsolidētais otrais, trešais, ceturtais, piektais, sestais kārtējais ziņojums par 1966.gada Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām izpildi Latvijā 2008.-2017.gadā

NVO iesaistīšana Ziņojuma sagatavošanā

213. Ziņojuma teksts kopā ar paziņojumu preseī tika ievietots ĀM tiešsaistes vietnē, aicinot visas ieinteresētās NVO sniegt savu viedokli nepastarpināti ANO sekretariātā.

Vispārējā pamatdokumenta atjaunināšana

214. 2017.gada 6.novembrī Latvija ANO Augstajam cilvēktiesību komisāram nosūtīja atjaunoto Latvijas Republikas Vispārējo pamatdokumentu par periodu no 2002.gada līdz 2016.gadam.

-Teksta beigas-